

Strasbourg, 14.3.2012

ECRML (2012) 1

ALUEELLISIA KIELIÄ TAI VÄHEMMISTÖKIELIÄ KOSKEVA EUROOPPALAINEN PERUSKIRJA

**Asiantuntijakomitean selvitys
esitettäväksi Euroopan Neuvoston ministeriökomitealle
peruskirjan 16 artiklan mukaisesti**

Neljäs selonteko

SUOMI

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan asiantuntijakomitea antaa Euroopan neuvoston ministeriökomitealle neljännen selvityksensä peruskirjan soveltamisesta Suomessa peruskirjan 16 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Selvitys sisältää ehdotuksia ministeriöneuvoston Suomelle annettavista suosituksista. Suomen hallitukselle on annettu mahdollisuus kommentoida selvityksen sisältöä peruskirjan 16 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevassa eurooppalaisessa peruskirjassa on valvontamekanismi sen arvioimiseksi, miten sopimuspuoli soveltaa peruskirjaa sekä tarvittaessa suositusten antamiseksi sopimuspuolen lainsäädännön, politiikan ja käytäntöjen parantamiseksi. Keskeinen osa tätä menettelyä on artiklassa 17 määritelty asiantuntijakomitea. Sen pääasiallinen tehtävä on antaa ministerikomitealle arviointiselvitys siitä, miten sopimuspuoli on täyttänyt sitoumuksensa, tarkastella alueellisten tai vähemmistökielten todellista tilannetta sopimusvaltiossa ja tilanteen mukaan rohkaista sopimuspuolta saavuttamaan asteittain korkeampi sitoutumistaso.

Tämän tehtävän helpottamiseksi ministeriökomitea on hyväksynyt artiklan 15.1 mukaisesti mallin toisiaan seuraavista määräaikaisselonteista, joita sopimuspuolen edellytetään antavan pääsihteerille. Sopimusvaltion tulee julkistaa selonteko. Mallin mukaan sopimusvaltion tulee antaa selvitys peruskirjan konkreettisesta soveltamisesta, osan II nojalla suojeltuihin kieliin liittyvästä yleisestä politiikasta ja tarkemmin kaikista toimenpiteistä, joihin on ryhdytty peruskirjan osan III nojalla suojeltuja kieliä koskevien sitoumusten täyttämiseksi. Komitean ensimmäinen tehtävä on näin ollen tarkastella määräaikaisessa selonteossa annettuja tietoja, jotka koskevat sopimusvaltion alueella olevaa asiaankuuluvaa alueellista tai vähemmistökieltä.

Komitean tehtäviin kuuluu arvioida kussakin sopimusvaltiossa sovellettavia ja voimassaolevia, sen alueellisia tai vähemmistökieliä koskevia lakeja, asetuksia ja käytäntöjä. Komitea on kehittänyt omat työmenetelmänsä tätä vastaavasti. Se kerää tietoa asianomaisilta viranomaisilta ja riippumattomista lähteistä valtion alueelta tarkoituksenaan saada todellisesta kielitilanteesta oikeudenmukainen ja oikea kuva. Määräaikaisen selonteon alustavan tarkastelun jälkeen komitea esittää tarvittaessa kysymyksiä kullekin sopimuspuolelle niistä aiheista, joiden sen katsoo olevan epäselviä tai tulleen selonteossa riittämättömästi selvitettyiksi. Kirjallista menettelyä seuraa asiantuntijakomitean delegaation maavierailu asianomaiseen valtioon. Vierailun aikana delegaatio tapaa yhteisöjä ja yhdistyksiä, joiden työ liittyy kiinteästi asianomaisten kielten käyttöön ja kuulee viranomaisia seikoista, jotka on saatettu sen tiedoksi.

Kun tämä menettely on saatettu päätökseen, asiantuntijakomitea hyväksyy oman selvityksensä. Se annetaan ministerikomitealle yhdessä suositusehdotusten kanssa, ja ministerikomitea voi myöhemmin päättää niiden antamisesta sopimuspuolelle.

SISÄLTÖ

Luku 1 – Taustatietoja	5
1.1 Peruskirjan ratifiointi Suomessa	5
1.2 Suomen alueellisten ja vähemmistökielten tilanne: päivitys	5
1.3 Selonteon arvioinnissa esiin nousseita seikkoja	6
Luku 2 – Asiantuntijakomitean päätelmät siitä, miten Suomen viranomaiset ovat reagoineet ministerikomitean suosituksiin	8
Luku 3 – Peruskirjan osiin II ja III liittyvät asiantuntijakomitean arviot	9
3.1 Peruskirjan II osaan liittyvä arviointi	9
3.2 Peruskirjan III osaan liittyvä arviointi	18
3.2.1 <i>Ruotsin kieli</i>	18
3.2.2 <i>Saame</i>	29
Luku 4 – Huomiot ja suositusehdotukset	46
4.1 Asiantuntijakomitean huomiot neljännellä valvontakierroksella	46
4.2 Neljännän valvontakierroksen tulosten pohjalta annettavat suositusehdotukset	47
Liite I: Hyväksymisasiakirja	48

Luku 1 – Taustatietoja

1.1 Peruskirjan ratifiointi Suomessa

1. Suomen tasavalta allekirjoitti alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan (jäljempänä ”peruskirja”) 5.11.1992 ja talletti peruskirjaa koskevat ratifiointiasiakirjat 9.11.1994 Euroopan neuvostolle. Asetus peruskirjan voimaansaattamisesta annettiin 27.2.1998 (Valtiosopimukset 23/1998) ja se astui voimaan 1.3.1998.
2. Artiklan 15 kappaleessa edellytetään, että sopimuspuolet antavat joka kolmas vuosi selonteon ministerikomitean määräämässä muodossa¹. Suomen viranomaiset esittivät neljännen määräaikaisraporttinsa Euroopan neuvoston pääsihteerille 30.9.2010 eli 18 kuukautta määräajan jälkeen. Viranomaiset selittivät tätä sillä, että he olivat pyytäneet kirjallisia lausumia selontekoa koskevista asioista lukuisilta kansalaisjärjestöiltä, vähemmistöjä edustavilta neuvottelukunnilta, yhteisöiltä ja yhdistyksiltä. Asiantuntijakomitea pitää hyvänä sitä, että kielten puhujien edustajia oli mukana laatimassa selontekoa, mutta pahoittelee kuitenkin selonteon myöhästymistä.
3. Käsillä oleva neljäs arviointiraportti perustuu Suomen asiantuntijakomitealle antaman neljännen määräaikaisraportin tietoihin sekä Suomen vähemmistökielten edustajien ja viranomaisten haastatteluihin 7.-10.12.2010 tehdyn maavierailun aikana. Asiantuntijakomitea sai myös karjalankieltä, romaanikieltä, saamea ja ruotsia koskevat kirjalliset kommentit peruskirjan 16 artiklan 2 kappaleen mukaisesti.
4. Aiemmassa Suomea koskeneessa arviointiselvityksessään (ECRML (2007) 7) peruskirjan asiantuntijakomitea (jäljempänä ”asiantuntijakomitea”) linjasi erityisiä alueita, joissa harjoitettua politiikkaa ja käytäntöä voitaisiin edelleen kehittää. Ministerikomitea otti huomioon asiantuntijakomitean antaman selvityksen ja päätti Suomen viranomaisille esitetystä suosituksesta (RecChL (2007) 7).
5. Käsillä oleva selvitys sisältää yksityiskappaleisia huomioita, joita Suomen viranomaisten rohkaistaan pohtimaan alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan politiikan kehittämisessä. Asiantuntijakomitea on laatinut näiden yksityiskappaleisten huomioiden perusteella myös yleisiä ehdotuksia neljänsien suositusten laatimiseksi, joita ministerikomitea esittää Suomelle peruskirjan 16 artiklan 4 kappaleen mukaisesti.
6. Asiantuntijakomitea hyväksyi tämän selvityksen 21.9.2011.

1.2. Suomen alueellisten ja vähemmistökielten tilanne: päivitys

7. Peruskirjan III osan tarkoittamia kieliä ovat Suomessa ruotsi (vähemmän käytetty kotimainen kieli) ja saamenkieli - pohjoissaame, inarinsaame ja koltansaame. Viranomaiset toimittivat uutta tietoa kielten puhujien lukumääristä.
8. Suomen väestöstä 5,4 % puhuu ruotsia äidinkielenään². Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan³, että vuoden 2009 alussa Suomessa oli 348 kuntaa, joista 19 oli ruotsinkielisiä ja 34 kaksikielisiä⁴. Kaksikielisistä kunnista 14:ssä on ruotsinkielinen enemmistö ja 20 kunnassa suomenkielinen enemmistö⁵. Kaikkiaan 1,5 miljoonaa suomalaista eli kolmannes väestöstä asui kaksikielisissä kunnissa, joiden on tarjottava palvelut sekä suomeksi että ruotsiksi. Kaikista ruotsinkielisistä noin 140.000 asui enemmistöltään suomenkielisissä kunnissa ja puolestaan noin 38.000 suomenkielistä asui kaksikielisissä kunnissa, joissa ruotsi oli enemmistökieli.
9. Saamea puhutaan saamelaisten kotiseutualueella, mutta myös muualla Suomessa. Saamelaiskäräjien mukaan Suomessa oli vuonna 2007 noin 8.706 saamelaista.⁶ Heistä 3.577 eli 46,5 % kaikista Suomen saamelaisista asui Pohjois-Suomessa saamelaisten kotiseutualueella ja 54,9 % sen ulkopuolella. Saamelaisten kotiseutualue käsittää Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän

¹ MIN-LANG (2009) 8 Euroopan neuvoston ministeriöneuvoston hyväksymät 3-vuosittaisten määräaikaiselontekojen laadintaohjeet.

² Siis 289.951 henkilöä vuoden 2008 lopussa; ks. Suomen neljäs määräaikainen selonteko peruskirjan soveltamisesta, p. 3 ja 5, jäljempänä 4. määräaikaiselonteko.

³ 4. määräaikaiselonteko, s. 53–54.

⁴ Kuntien kielellinen tilanne määritellään kymmeneksi vuodeksi kerrallaan väestötilastojen perusteella. Kunnan katsotaan olevan kaksikielinen, jos vähintään 8 % sen väestöstä tai 3.000 asukasta puhuu vähemmistökieltä äidinkielenään.

⁵ Hallituksen kielilain soveltamista koskevan kertomuksen 2009 mukaan vuodesta 2009 alkaen on 34 kaksikielistä, 19 suomenkielistä ja 15 ruotsinkielistä kuntaa.

⁶ 4. määräaikaisraportti, s. 4 ja Hallituksen kielilain soveltamista koskeva selonteko, 2009, s. 10. Viranomaiset kuitenkin toteavat määräaikaisen selontekonsa sivulla 5, että syksyllä 2007 ”Suomessa oli 9.350 saamelaista”.

kunnan alueella olevan paliskunnan. Saamelaiden kotiseutualueella saamelaisia on noin kolmannes alueen koko väestöstä.

10. Vuoden 2008 lopun tilanteen mukaan 1.778 ihmistä oli ilmoittanut väestörekisteriin saamen äidinkielekseen.⁷ Luku on kasvanut jonkin verran vuodesta 2004.⁸ Tämä ei kuitenkaan välttämättä tarkoita saamenkielen puhujien lukumäärän kasvua, sillä väestörekisterikeskus noudattaa periaatetta, jonka mukaan rekisteröinti-ilmoituksessa voi valita vain yhden äidinkielen. Saamelaiskäräjien mukaan 5.317 äänioikeutetusta saamelaisesta 1.544 puhuu äidinkielenään pohjoissaamea, 357 koltansaamea ja 279 inarinsaamea.⁹ Pohjoissaame on yleisimmin käytetty saamelaiskieli Ruotsissa ja Norjassa, ja 70–80 % kaikista Pohjoismaiden saamelaisista puhuu sitä. Koltta-alueen lisäksi koltansaamea puhutaan Kuolan niemimaalla. Inarinsaamea puhutaan vain Suomessa.

11. Osassa II tarkoitettut Suomessa puhutut kielet ovat karjalankieli, romaanien Kaló-kieli (jäljempänä romanikieli), venäjä, tataarinkieli ja jiddish.

12. Aktiivisesti karjalaa puhuvia karjalankielisiä on Suomessa heidän oman ilmoituksensa mukaan lähes 5.000. Kieltä puhutaan pääosin Valtimon, Kuhmon ja Suomussalmen kunnissa Itä-Suomen ja Oulun läänien alueella.

13. Suomessa on romaneja arvioilta noin 10.000–12.000. Neljännessä määräaikaisraportissa ei ollut tuoreita tietoja Suomen romanikielisten lukumäärästä. Romaniasiain neuvottelukunnan mukaan lukumäärä on pysynyt suhteellisen muuttumattomana viimeisten vuosien ajan.¹⁰ Romaneja on kaikkialla Suomessa, mutta suurin osa heistä asuu Etelä- ja Länsi-Suomen kaupungeissa. Suurin osa romanikielen puhujista on vanhempia ihmisiä, ja kieli siirtyy vain rajallisesti sukupolvelta toiselle. Keski-ikäiset ja nuoret romanit puhuvat enimmäkseen suomea arkiyhteyksissä, mutta he ymmärtävät puhuttua romanikieltä. Nuorilla on tapana käyttää puheessaan sekä romani- että suomenkielisiä sanoja ja ilmaisuja. Vuonna 2006 tehdyn romanitutkimuksen mukaan vain 30–40 % perheistä puhuu romanikieltä kotonaan epäsäännöllisesti.

14. Venäjänkielisiä¹¹ on Suomessa 48.740, ja luku on kasvanut edellisestä valvontakierroksesta.¹² Lukuun sisältyvät sekä ns. vanhat venäläiset, uudet eli maahanmuuttajina tulleet venäläiset sekä inkeriläiset paluumuuttajat. Kahden ensin mainitun ryhmän tilannetta kuvattiin komitean 1. arviointiin perustuvassa raportissa (ECRML (2001)3 kappale 14), kun taas suomalaisperäisten inkeriläisten tilannetta käsiteltiin toisessa selvityksessä (ECRML (2004) 7 kappale 15) Venäjänkielisten mukaan kieltä puhuvia on enemmän eli noin 52.000.

15. Tataarikielen puhujien tilanne ei ole muuttunut asiantuntijakomitean edellisestä valvontakierroksesta, ja sekä viranomaisten että kielen puhujien edustajien mukaan heidän lukumääränsä on pysynyt ennallaan noin 800:ssa.

16. Helsingin juutalaisen seurakunnan mukaan jiddishin puhujia on Suomessa noin 200.¹³ Suurin osa heistä asuu pääkaupunkiseudulla, joskin myös Turussa on jiddishinkielisiä yhteisöjä. Jiddish on katoamisvaarassa oleva kieli, sillä nuoremman sukupolven kielitaito on rajallinen.

1.3. Selonteon arvioinnissa esiin nousseita seikkoja

Raportoinnin viivästyminen

17. Suomi antoi 4. määräaikaisen selontekonsa 18 kuukautta määräajan jälkeen, mikä on aiheuttanut vakavaa haittaa peruskirjan valvontaprosessille. Asiantuntijakomitea pahoittelee myöhästymistä ja katsoo, että se on haitallista peruskirjajärjestelmän sujuvan toiminnan näkökulmasta. Sen vuoksi se kehottaa Suomen viranomaisia noudattamaan peruskirjaan sisältyvää raportointivelvoitetta eli antamaan sen soveltamista koskevan selonteon 3 vuoden välein kuten peruskirjan 15 artiklan 1 kohdassa edellytetään.

⁷ 4. määräaikaisraportti, s. 3 ja s. 5.

⁸ Vuonna 2004 virallisissa kielitilastoissa oli 1.732 henkilöä, jotka olivat ilmoittaneet äidinkielekseen saamen. Edellisellä valvontakierroksella 1.378 henkilöä puhui saamelaiskäräjien mukaan pohjoissaamea, 337 koltansaamea ja 258 inarinsaamea (3. arviointiselitys, kappale 10).

⁹ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 10.

¹⁰ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 10.

¹¹ 4. määräaikaisraportti, s. 6.

¹² Vuonna 2004 heitä oli 37.253.

¹³ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 78.

Käännöksen puuttuminen

18. Asiantuntijakomitea pahoittelee sitä, että peruskirjan toimeenpanoa koskevaa selontekoa ei ollut käännetty suomeksi ja ruotsiksi samanaikaisesti, kun se oli saatavilla englannin kielellä.

19. Eri kielten puhujien edustajat ovat myös toivoneet, että kaikki peruskirjaan liittyvät Suomen raportointiprosessin asiakirjat käännettäisiin vähintään ruotsiksi ja saameksi. Näitä asiakirjoja ovat Euroopan neuvoston selvitykset, suositukset ja kysymykset sekä Suomen määräaikaiset selonteot ja vastaukset. Toistaiseksi ruotsiksi ei ole ollut saatavilla muita asiakirjoja kuin ministeriökomitean suositukset. Jotkut kieliryhmien edustajat ovat myös pahoitelleet sitä, että he eivät ole saaneet vastausta kirjeisiinsä, joissa he ovat pyytäneet tietoja selonteon laatimisaikataulusta, ilmoittaneet halustaan tulla kuulluiksi valmisteluprosessin aikana tai vaatineet selontekojen julkaisemista ruotsiksi.

Uusien alueellisten tai vähemmistökielten tunnustaminen

20. Euroopan neuvoston pääsihteerille 27.11.2009 osoittamallaan Suomen ulkoministeriön ilmoituksella Suomi totesi sitoutuvansa soveltamaan – *mutatis mutandis* – 7 artiklan kohtia 1–4 myös karjalankieleen. Asiantuntijakomitea pitää tätä tunnustamista myönteisenä asiana, samoin kuin sitä että prosessi eteni yhteistyössä kielen puhujien kanssa.

Alueasiat

21. Vuoden 2009 alussa toimeenpannut 32 kuntaliitosta pienensivät Suomen kuntien lukumäärää 67:llä. Puolessa tapauksissa kuntaliitokset koskivat useampaa kuin kahta kuntaa. Viranomaisten mukaan kuntaliitokset ovat muuttaneet tiettyjen kuntien kielitilannetta. Neljännän määräaikaisen selonteon mukaan vuoden 2009 alussa Suomessa oli 34 kaksikielistä kuntaa, joista 14 oli enemmistöltään ruotsinkielisiä ja 20 suomenkielisiä.¹⁴ Vertailun vuoksi todettakoon, että vuonna 2008 kaksikielisiä kuntia oli 43, joista 22 enemmistöltään ruotsinkielisiä ja 21 suomenkielisiä.¹⁵

22. Viranomaisten mukaan kielellisten oikeuksien turvaaminen on pyritty takaamaan kuntaliitoksissa kunta- ja palvelurakennemuutostusta koskevan puitelain mukaisesti. Sen nojalla kuntien on muutoksia suunnitelleessaan varmistuttava siitä, että perustuslain takaamat kielelliset oikeudet toteutuvat. Tavoitteena oli välttää kuntaliitokset, joissa kaksikielinen kunta muuttuisi yksikieliseksi.

23. Näyttää siltä, että kaksikieliset kunnat ovat yhdistyneet toisten kaksikielisten kanssa. Poikkeuksena on Särkisalo, josta tuli yksikielinen suomenkielinen kunta. Joistain yksikielisistä suomenkielisistä kunnista on liitoksissa tullut kaksikielisiä, kuten Kälviästä, Lohtajasta ja Ullavasta niiden liittyttyä Kokkolaan.

24. Tulevina vuosina odotetaan uusia kuntaliitoksia. Asiantuntijakomitea muistuttaa aiemmasta suosituksestaan¹⁶ ja rohkaisee viranomaisia jatkamaan kieliryhmien edustajien kanssa käytävää vuoropuhelua perustuslaillisten kielellisten oikeuksien säilyttämiseksi.

¹⁴ Hallituksen kiellain soveltamista koskevan kertomuksen 2009 mukaan vuodesta 2009 alkaen on 34 kaksikielistä, 19 suomenkielistä ja 15 ruotsinkielistä kuntaa.

¹⁵ Hallituksen kertomus kiellainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 8-9.

¹⁶ Suomen 3. arviointiselvitys, kohta 28.

Luku 2 – Asiantuntijakomitean päätelmät siitä, miten Suomen viranomaiset ovat reagoineet ministerikomitean suosituksiin

Suositus n. 1

”vahvistavat edelleen saamenkielistä koulutusta, erityisesti kehittämällä järjestelmällisen politiikan ja pitkän aikavälin rahoitussuunnitelman”;

25. Raportointikauden aikana ei ole kehitetty saamenkielistä koulutusta koskevaa järjestelmällistä politiikkaa. Ensimmäinen saamenkielten elvyttämiseen tähtäävän työryhmän kokous järjestettiin vasta marraskuussa 2010. Mitään kattavaa ja systemaattista saamen opetuksen kehittämiseen tähtäävää ohjelmaa tai pitkän aikavälin rahoitussuunnitelmaa ei ole tehty. Saamelaiskäräjille ei ole annettu valtuuksia tai resursseja saamenkielisen opetuksen kehittämiseen.

Suositus n. 2

”ryhtyvät pikaisesti toimiin suojellakseen ja edistääkseen inarin- ja koltansaamea, jotka ovat edelleen erityisen uhanalaisia kieliä, varsinkin järjestämällä pysyviä kielipesiä ”;

26. Saadun tiedon mukaan kielipesillä ei ole vielääkään pysyvää julkista rahoitusta. Saamelaisneuvosto ja saamelaiskäräjät katsovat, että inarin- ja koltansaamenkielinen kielipesätoiminta jää epävarmaksi ja väliaikaiseksi sen projektiluonteen takia.

Suositus n. 3

”kehittävät edelleen saamen kielen käyttöä joukkoviestimissä, erityisesti televisiossa ja sanomalehdistössä, tarvittaessa yhteistyössä muiden Pohjoismaiden kanssa”;

27. Suomen yleisradio (YLE) on lisännyt saamenkielisiä televisiolähetystään. Lastenohjelma *Unna Junná* tulee nykyään viikoittain. Ohjelma on katsottavissa myös TV Finland -satelliittikanavalla. Ohjelman kieli on enimmäkseen pohjoissaamea, mutta myös inarin- ja koltansaamea käytetään. Saamenkielisiä sanomalehtiä ei ole vielääkään.

Suositus n. 4

”toteuttavat lisätoimia varmistaakseen ruotsin- ja saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden”;

28. Sosiaali- ja terveyspalveluissa tarvitaan lisäponnisteluja riittävien ruotsin- ja saamenkielisten palvelujen tarjoamiseksi. Saamen- ja ruotsinkielisiä hätäpuheluja koskeva avoin kysymys on yhä ratkaisematta.

Suositus n. 5

”kehittävät ja toteuttavat innovatiivisia strategioita romaniolettajien kouluttamiseksi sekä laajentavat romanikielisen oppimateriaalin tuotantoa.”

29. Asiantuntijakomitea pitää viranomaisten toimia romanikielisen koulutuksen alalla tervetulleina, mutta toteaa samalla, että käytännön tasolla on vielä vakavia puutteita.

Luku 3 – Peruskirjan osiin II ja III liittyvät asiantuntijakomitean arviot

3.1. Peruskirjan II osaan liittyvä arviointi

30. Peruskirjan II osa (7 artikla) sisältää monia yleisiä tavoitteita ja periaatteita, joita sopimuspuolet ovat velvollisia soveltamaan suhteessa kaikkiin valtion alueella oleviin alueellisiin tai vähemmistökieliin. Suomen osalta arviointi koskee saamea ja ruotsia sekä karjalaa, romanikieltä, venäjää, tataaria ja jiddishiä. Koska saame ja ruotsi kuuluvat myös peruskirjan III osan piiriin, suurin osa niitä koskevista huomioista esitetään kappaleessa 3.2.

31. Asiantuntijakomitea ei kommentoinut niitä osan II kohtia, joiden osalta kolmas arviointiraportti ei nostanut esiin mitään merkittävää ja/tai joita koskien asiantuntijakomitea ei ole saanut mitään uutta tietoa, joka edellyttäisi niiden toimeenpanon uudelleen arvioimista.

32.

Artikla 7 – Tavoitteet ja periaatteet

Kappale 1

Sopimuspuolten alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan politiikan, lainsäädännön ja käytännön tulee vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen perustua seuraaviin tavoitteisiin ja periaatteisiin:

- a. *alueelliset kielet tai vähemmistökielet tunnustetaan kulttuuririkkaudeksi;*

Karjala

33. Euroopan neuvoston pääsihteerille 30.11.2009 saapuneeksi kirjattuun Suomen ulkoministeriön asiakirjaan sisältyvän ilmoituksen mukaan Suomen hallitus on päättänyt muuttaa peruskirjan hyväksymisinstrumenttia seuraavasti: "Suomi ilmoittaa artiklan 7 kohtaan 5 viitaten, että se sitoutuu noudattamaan, *mutatis mutandis*, kyseisen artiklan 1–4 kohdissa lueteltuja periaatteita romanikieleen, karjalan kieleen ja muihin Suomen ei-kansallisiin kieliin". Asiantuntijakomitea pitää tervetulleena karjalan kielen virallista tunnustamista sekä artiklan 7 kohdissa 1-4 luetteloitujen periaatteiden laajentamista koskemaan karjalaa, joka on Suomen ei-kansallinen kieli.

- b. *alueellisen kielen tai vähemmistökielen maantieteellistä aluetta kunnioitetaan sen varmistamiseksi, että olemassa olevat tai uudet hallinnolliset rajat eivät muodosta estettä kyseisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen edistämiseksi;*

34. Edellisen valvontakierroksen aikana asiantuntijakomitealle kerrottiin kunta- ja palvelurakennemuutoksen ja erityisesti paikallishallinnon ja -palvelujen uudistamisen mahdollisista kielteisistä vaikutuksista. Uudistus voi johtaa kuntien yhdistämiseen suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja vaikuttaa hallintorajoihin alueellisia tai vähemmistökieliä puhuvan väestön asuinalueilla, toisin sanoen ruotsin- ja saamenkielisillä alueilla. Myös tuomioistuin-, syyttäjälaitos- ja poliisihallintouudistus oli suunnitteilla. Asiantuntijakomitea odotti siksi saavansa näistä asioista lisätietoa seuraavalla valvontakierroksella ja pyysi Suomen viranomaisia ryhtymään soveltuviin toimiin ja kuulemaan asiassa kielten puhujia, erityisesti suomenruotsalaisia kansankäräjiä ja saamelaiskäräjiä.

35. Valtionhallinnon alueuudistus astui voimaan 1.1.2010. Uudistuksen yleisesittelyn osalta asiantuntijakomitea viittaa 4. määräaikaiseen selontekoon. Viranomaiset totesivat asiantuntijakomitealle, että kansalaisjärjestöjen kommentit on otettu huomioon hallinnollisten yksikköjen uudelleen organisoinnissa. Suomenruotsalaisia kansankäräjiä ja saamelaiskäräjiä kuultiin lain valmisteluvaiheessa myös kunta- ja palvelu-uudistuksesta ja valtion aluehallinnon uudelleenjärjestämisestä.

36. Kieliä koskee se, että uudistuksessa yhdistettiin aiemmat kuusi kaksikielistä alueellista hallintoviranomaista kahdeksi kaksikieliseksi hallintoviranomaiseksi. Uudistusprosessin myötä ruotsinkielisten ja kaksikielisten kuntien lukumäärä oli pienentynyt 62:sta 50:een vuoden 2010 alkuun mennessä. Vuoden 2009 alussa yksi enemmistöltään suomenkielinen kunta liitettiin kahteen enemmistöltään ruotsinkieliseen kuntaan, joista yhdessä muodostui Raasepori. Kaksi kaksikielistä enemmistöltään ruotsinkielistä kuntaa yhdistyi Loviisaan vuoden 2010 alussa.

37. Yksi uudistuksen yhteydessä tehdyistä kuntaliitoksista liitti ruotsinkielisen Finbyn kunnan osaksi kokonaan yksikielistä suomenkielistä kuntaa, ja tällä oli suora vaikutus Finbyn asukkaiden kielellisiin oikeuksiin. Kielen puhujien mielestä tämä merkitsi finbyläisten kielellisten oikeuksien huomattavaa heikentymistä ainakin juridisella tasolla. Ruotsinkielisten mukaan Finbyn kaksikieliset tienviitat ovat yhä paikoillaan, mutta niiden virallinen asema on epäselvä. Uusi Salon kaupunki, johon Finby nyt kuuluu, on osoittanut hyvää tahtoa ja varannut osan kuntaliitoksen takia saamastaan valtionavusta ruotsinkielisten palvelujen parantamiseen.

38. Suomenruotsalaiset kansankäräjät totesi asiantuntijakomitealle olevansa tyytyväinen Kokkolan kuntaliitoksen tulokseen. Ruotsinkieliset olivat alun perin pelänneet, että kaksikielisen Keski-Pohjanmaan – johon Kokkolan kaupunkikin kuuluu – liittäminen sen pohjoispuolella olevaan alueeseen heikentäisi Kokkolan ruotsinkielisten perusoikeutta saada palveluja äidinkiellellään. Suomen hallitus päätti kuitenkin lopulta 20.11.2009, että Keski-Pohjanmaa yhdistetään sen eteläpuoliseen kaksikieliseen Vaasaan.

39. Uudistus on jatkuva prosessi ja uusia liitoksia on odotettavissa tulevina vuosina. Siksi asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia varmistumaan siitä, erikielisten kielelliset oikeudet turvataan uusia kuntia muodostettaessa. Tätä suositteli myös eduskunnan perustuslakivaliokunta, joka korosti sitä, että on tarpeen analysoida liitosten kielelliset vaikutukset. Samalla valiokunta velvoitti valitsemaan sen vaihtoehdon, joka takaa parhaat mahdollisuudet kielellisten oikeuksien säilymiseen.

c. alueellisia kielen tai vähemmistökieliä on tarpeen edistää määrätietoisesti niiden aseman turvaamiseksi;

40. Hallitus on antanut vuosina 2006 ja 2009 eduskunnalle kaksi kertomusta kielilain soveltamisesta. Toisessa kertomuksessaan hallitus tunnusti sen tosiseikan, että sen vuonna 2006 antamat kielilain toimeenpanoa koskevat suositukset olivat jääneet täyttämättä. Näin ollen hallitus toisti suosituksensa.

41. Ruotsinkielisten keskuudessa ja joukkoviestimissä on keskusteltu siitä, että olisi tarpeen perustaa kieliasiamiehen toimi, jotta kielilain toimeenpanoa voitaisiin kunnolla seurata. Tehtäviin kuuluisi kielellisten oikeuksien valvominen. Tätä ajatusta kannattavat myös ne ruotsinkieliset, joita asiantuntijakomitea tapasi maavierailunsa aikana.

Karjala

42. Opetusministeriö jatkoi vuosina 2007 ja 2008 karjalan kieleen liittyviä tukitoimiaan. Osana yhteiskunnallisen vuoropuhelun edistämiseen tarkoitettua rahoitusta ministeriö myönsi vuosina 2007–2009 100.000 euron suuruisen vuotuisen summan karjalan kielen opetukseen ja tutkimukseen. Valtionapua myönnettiin esimerkiksi karjalankielen aseman edistämisen parissa työskentelevien yhdistysten toimintaan. Vuonna 2008 myönnettiin Karjalan kielen seuralle yhteensä 4.300 euron tuki kielen elvyttämiseen tähtäävään toimintaan. Vuotuisten yleisavustusten lisäksi sekä opetusministeriö että valtion kirjallisuustoimikunta ovat myöntäneet seuralle apurahoja karjalan kieltä koskeviin hankkeisiin.

43. Asiantuntijakomitea on kuitenkin kuullut karjalan puhujilta, että taloudellinen tuki on riittämätöntä kattamaan kaikki ne toiminnot, joita karjalan kielen parissa toimivilla järjestöillä on.

44. Asiantuntijakomitea kiittää viranomaisia karjalan kielen tukemiseen suunnatusta tuesta ja rohkaisee jatkamaan näitä pyrkimyksiä etenkin rahoituksen osalta.

Romanikieli

45. Edellisessä raportissaan asiantuntijakomitea kehotti viranomaisia vahvistamaan romanikielen edistämistä ja laatimaan sitä koskevan suunnitteluohjelman yhdessä romanikielen puhujien kanssa (ECRML (2007)7, kappale 42). Romaniasiaain neuvottelukunta katsoi, että romanikieli on katoamisvaarassa oleva kieli ja valitti sitä, että nykyinen tätä koskeva lainsäädäntö ei ole johtanut kielisuunnitelmaohjelman laatimiseen. Neuvottelukunta ehdotti systemaattisen kieliohjelman laatimista ja pyysi eduskunnan perustuslakivaliokuntaa velvoittamaan valtioneuvoston aktiivisesti ja järjestelmällisesti toimeenpanemaan romanikieltä koskevaa lainsäädäntöä ja ajamaan kieliohjelmaa.

46. Vähemmistövaltuutettu ja romaniasiaain neuvottelukunta ovat ehdottaneet kansallisen romanikielen ohjelman laatimista. Sen avulla olisi mahdollista edistää romanikieltä ja -kulttuuria kuntatasolla, kehittää kieltä ja vahvistaa sen asemaa. Kansallinen romanipoliittinen ohjelma käynnistyi joulukuussa 2009. Yksi sen kuudesta keskeisestä osasta on romanikielen ja -kulttuurin edistäminen, ja romanikielen aseman parantamiseksi on ehdotettu lukuisia eri toimia. Valtioneuvoston päätös romanipoliittisen ohjelman

toimeenpanosta hyväksyttiin joulukuussa 2010, ja keväällä 2011 on tarkoitus aloittaa useiden siihen kuuluvien linjausten täytäntöönpano. Yksi niitä koskee romanikielen yliopisto-opetuksen edistämistä.

47. Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan, että Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen romanikielen lautakunta on hyväksynyt romanikielen toimintaohjelman. Yksi suosituksista, johon myös asiantuntijakomitean maavierailullaan tapaamat kielen puhujat yhtyvät, on se, että tiettyjä peruskirjan III osan artikloja tulisi soveltaa myös romanikieleen. Kotuksen romanikielen lautakunnan mukaan on niin, että jos romanikielen suhteen ei ryhdytä aktiivisiin toimenpiteisiin, sitä ei kymmenen vuoden kuluttua enää puhuta Suomessa. Romaniasiain neuvottelukunta totesi lisäksi asiantuntijakomitealle, että romanikieltä koskevan kattavan kielilain mahdollisuuksia tulisi tutkia, jotta sen asemaa voitaisiin vahvistaa.

48. Asiantuntijakomitea painottaa, että tästä ohjelmasta keskusteltiin jo viimeisimmän valvontakierroksen aikana ja pahoittelee sitä, ettei sen toimeenpanossa ole saatu aikaan mitään käytännön edistystä. Sen vuoksi se kehottaa painokkaasti viranomaisia ryhtymään tarpeellisiin toimiin ja raportoimaan niistä seuraavan valvontakierroksen aikana.

Venäjä

49. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea kannusti viranomaisia kehittämään sopivia toimia ja strategioita venäjän kielen edistämiseksi yhteistyössä kielen puhujien kanssa (ECML (2007)7 kappale 46). Se myös pyysi lisätietoja Venäjän ja Itä-Euroopan tutkimuksen maisterikoulun yhteydessä toimivan venäjänkielisen kirjaston mahdollisesta sulkemisesta, jonka seurauksena sen kokoelmat hajotettaisiin suuren yleisön ulottumattomissa oleviin erikoiskirjastoihin.

50. Viranomaiset vahvistavat määräaikaisessa selonteossaan, että kirjaston toiminta jatkuu ja että RUSSIA-tietopalvelu avattiin Internetissä vuonna 2005. Sen tarkoituksena on koota yhteen eri organisaatioiden tuottama Venäjä-tietous.¹⁷

51. Viranomaiset eivät kuitenkaan raportoi mistään toimenpiteistä tai strategiasta venäjän kielen edistämiseksi. Venäjänkieliset kertoivat asiantuntijakomitealle sen maavierailun aikana, että heillä on ollut vaikeuksia käynnistää vuoropuhelua julkisen vallan kanssa venäjän kielen asemaa koskevissa asioissa, sillä kieltä ei varsinaisesti kohdella alueellisena tai vähemmistökielenä.

Jiddish

52. Asiantuntijakomitea pitää tervetulleena sitä 11.900 euron määrärajaa, jonka opetusministeriö myönsi vuonna 2007 Helsingin juutalaisen koulun jiddishin kielen kehitysohjelmalle. Määräraha kattaa 70 % hankkeen kokonaiskustannuksista.

d. helpotetaan ja/tai rohkaistaan sekä julkisessa että yksityisessä elämässä alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttämistä puhetilanteissa ja kirjallisesti;

53. Hallitus jakoi vuonna 2008 valikoivaa lehdistötukea yhteensä 500.000 euron arvosta vähemmistökielillä julkaistuille sanomalehdille, vastaaville sähköisille julkaisuille ja ruotsinkielisille uutispalveluille. Asiantuntijakomitea pitää tätä tervetulleena. Sanomalehdistön tuesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 pykälän mukaan tätä valikoivaa lehdistötukea voidaan myöntää vähintään kerran viikossa ilmestyville sanomalehdille.

Karjala

54. Karjalan Kielen Seuran mukaan karjala on saanut raportointikaudella paljon huomiota osakseen joukkoviestimissä. Seura on avannut Internetissä radiokanavan, joka aloitti karjalankieliset lähetykset 20.4.2009. Opetusministeriö on tukenut radiohanketta 2.000 euron suuruisella apurahalla.

55. Asiantuntijakomitea pitää näitä myönteisiä askeleita tervetulleina. Suomen Yleisradio YLE:llä ei kuitenkaan ole viikoittaisia karjalankielisiä lähetyksiä, vaikka asiantuntijakomitealle kerrottiin edellisen valvontakierroksen aikana, että YLE suostuisi lähettämään kerran viikossa yhden tunnin ajan karjalankielistä ohjelmaa, kunhan kielen asema selkiytyy, mikä nyt on tapahtunutkin.

¹⁷ http://tatiiana.aleksanteri.helsinki.fi/index.php?GUI_language=eng

Romanikieli

56. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia kehittämään strategian romanikielen käytön helpottamiseksi sekä julkisissa että yksityisissä yhteyksissä.

57. Mitä tulee romanikieliseen lähetyksaikaan, Suomessa ei ole mitään romaneille suunnattuja romanikielisiä televisiolähetyksiä, YLE lähettää 14 minuutin romanikielistä radio-ohjelmaa *Radio Suomi* -kanavalla kerran viikossa, mutta kielen puhujien mukaan tämä ei ole riittävää. *Romanihelmiä* - *Romano mirits* -niminen ohjelma on uutis- ja ajankohtaislähetyks.

58. Kielen puhujat kertoivat asiantuntijakomitealle tämän maavierailulla, että lain mukaan YLE:n tulee tuottaa palveluja saameksi, romanikielellä sekä suomalaisella viittomakielellä. Saamelaiskäräjillä on oikeus tulla kuulluksi joka toinen vuosi ennen kuin YLE:n hallintoneuvosto antaa kertomuksensa julkisen palvelun toteuttamisesta, mutta romaneilla ei ole vastaavaa oikeutta.

59. Romaniasiain neuvottelukunnan mukaan Suomessa olisi kysyntää romanikieliselle verkkojulkaisulle, joka olisi maassa hajallaan asuvien 10.000 romanin saatavilla.

Venäjä

60. Neljännen määräaikaisen selonteon radiolähetyksiä koskevassa osassa todetaan, että Radio Satellite Finland Oy lähettää uutisia ja ajankohtaisohjelmaa lähinnä venäjäksi. Vuoden 2008 alussa se teki sopimuksen radio-ohjelmien osa-aikaisesta lähettämisestä venäläistä popmusiikkia soittavan Radio *Majakin* kanssa. Uuden ohjelmaformaatin kohderyhmänä ovat erityisesti Suomessa asuvat venäjänkieliset.

61. Painettujen joukkoviestinten osalta viranomaiset kertovat, että *Spektr*-lehteä tuettiin edelleen. Venäjänkielisten edustajat kuitenkin kertoivat asiantuntijakomitealle, että lehti tarvitsi lisää taloudellista tukea. Aiemmin se ilmestyi joka viikko, mutta nyttemmin vain kerran kuukaudessa. Kolmannessa arviointiselvityksessä mainitut julkaisut eli venäjänkieliset versiot lehdistä *LiteraruS*, *Russkij Svet* ja *Severnyi torgovyi put – Venäjän kauppatie* ilmestyivät edelleen raportointikaudella.

62. Julkisen palvelun televisiossa ei ole erityisiä venäjänkielisiä ohjelmia.

- e. **tuetaan ja kehitetään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä käyttävien ryhmien yhteyksiä saman valtion muiden sellaisten ryhmien kanssa, jotka käyttävät samaa tai samantapaista kieltä, sekä kulttuuriyhteyksien luomista valtion muiden kieliryhmien kanssa tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla alueilla;**

63. Suomen viranomaiset raportoivat, että Karjalan Sivistysseura tukee taloudellisesti vienankarjalan kesäkursseja, joita järjestetään vuosittain Karjalan tasavallassa Venäjällä. Kurssien opettajat tulevat Petroskoin yliopistosta Venäjältä. Seura myöntää myös tukea oppikirjojen painatukseen Karjalan tasavallassa.¹⁸

64. Karjalan Kielen Seura alkoi kesäkuussa 2010 valmistella verkkojulkaisua Suomessa, Venäjällä ja Ruotsissa asuville karjalan kielen puhujille.

- f. **alueellisten kielten tai vähemmistökielten asianmukainen opetus ja opiskelu kaikilla asianmukaisilla tasoilla järjestetään sopivalla tavalla;**

Yleinen kysymys

65. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia seuraamaan tarkasti julkisia hankintoja koskevan järjestelmän soveltamista sen varmistamiseksi, että kunnat tarjoavat esiopetusta alueellisilla tai vähemmistökielillä. Se rohkaisi viranomaisia myös pohtimaan mahdollisuuksia kehittää opettajankoulutusta ja laatia oppimateriaaleja osana koordinoitua opetuspolitiikkaa, koska kaikilla koulutuksen tasoilla on tunnistettu pätevien opettajien ja sopivan oppimateriaalin tarvetta.

Karjala

66. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia laatimaan strategian yhteistyössä karjalan puhujien kanssa kielen opetuksen edistämiseksi.

¹⁸ 4. määräaikaisselonteko, s. 27.

67. Pohjois-Karjalan Nurmekseen perustettiin kielipesä syksyllä 2009. Perustajina olivat kaupunki ja Suomen Kulttuurirahasto. Karjalan kielen ja kulttuurin huippuyksikkö Joensuussa auttaa myös kielipesien kehittämisessä ja uusien perustamisessa.

68. Karjalaa voi opiskella äidinkielenä kouluissa ainoastaan maahanmuuttajakielten mallin mukaisesti, joten sitä opetetaan vain 1-2 tuntia viikossa. Sitä voi opiskella myös vieraana kielenä tai vapaaehtoisena aineena. Karjalan kielen yhdistykset, kansalaisopistot ja seurakunnat järjestävät kielen kursseja. Karjalan Kielen Seuran tarkoituksena on tuottaa oppimateriaalia kielipesille ja oppikirjoja alakoulujen, kotien ja virtuaaliopetuksen käyttöön. Vuonna 2008 perustettiin lisäksi karjalan kielen ja kulttuurin professuuri Joensuun yliopistoon. Karjalan kieltä opetetaan Joensuussa perus- ja syventävien opintojen tasoilla. Ensimmäisenä vuonna kursseilla oli noin 30 opiskelijaa. Asiantuntijakomitea kiittää viranomaisia näistä aloitteista ja odottaa saavansa tietoa karjalan kielen opetuksen jatkokehityksestä.

Romanikieli

69. Edellisessä selvityksessään asiantuntijakomitea kehotti Suomen viranomaisia kehittämään innovatiivisia ratkaisuja romanikielen opettajapulaan yhteistyössä kielen puhujien kanssa sekä varmistumaan sekä tasoltaan että määrältään riittävän oppimateriaalin tarjonnasta (ECRML (2007)7, kappale 70. Tämä oli myös ministerikomitean suosituksen aihe, kun se suositteli, että Suomen viranomaiset **"kehittävät ja toteuttavat innovatiivisia strategioita romaniopettajien kouluttamiseksi sekä laajentavat romanikielisen oppimateriaalin tuotantoa"** (ECRML (2007)7, s. 48).

70. Viranomaisten mukaan romanikielen opetuksen tilanne ei ole muuttunut merkittävästi raportointikaudella. Kunnilla on velvollisuus järjestää romanikielistä opetusta, mutta tätä ei käytännössä noudateta eivätkä useimmat vanhemmat ole tietoisia siitä, että he voivat pyytää romanikielistä opetusta. Oppimateriaali on yhä riittämätöntä ja opettajia ja julkaisuja on liian vähän.

71. Vuosina 2004–2007 vietiin läpi romanikielen elvytyshanke, jonka rahoittajina olivat Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Opetushallitus, Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska Litteratursällskapet. Hankkeen tarkoituksena oli tehdä vanhemmat tietoisemmiksi kielen merkityksestä ja lisätä sen käyttöä nuorimpien sukupolvien parissa. Keinoja olivat kielipesien ja -kerhojen perustaminen. Vanhempien tietoisuuden lisäämistä koskien asiantuntijakomitea toteaa tyydytyksellä, että sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut uutta materiaalia, kuten esimerkiksi varhaiskasvatussarjan sekä suomeksi että romanikielellä. Esite *Romanilapsi perusopetuksessa* on suunnattu romanivanhemmille ja sitä jaetaan lasten- ja äitiysneuvoloiden kautta.

72. Romanilasten päivähoiton ja esiopetuksen tilanne on yhä huolenaiheena. Opetushallituksen romanitiimi perusti vuoden 2009 syksyllä kolme kielipesää eri puolille Suomea. Romanikielen edustajien mukaan Suomessa toimii parhaillaan 8 kielipesää, ja vuonna 2009 niille myönnettiin 100.000 euroa. Asiantuntijakomitealle ei ole kuitenkaan selvää, onko kielipesissä tarjolla romanilasten päivähoitoa joka päivä vai ainoastaan jotain romanikielistä toimintaa muutaman tunnin ajan viikossa. Asiantuntijakomitea pyytää viranomaisia selvittämään tämän asian seuraavassa määräaikaisessa selonteossaan. Joissain kunnissa on perustettu kielikerhoja vanhemmille lapsille, ja kesäopetusta on myös järjestetty. Niissä kävi yhteensä noin 100 lasta vuonna 2009.

73. Opetushallitus myöntää vuosittain valtionapua romanikielen opetukseen esikouluissa, peruskoulussa ja yleisissä toisen asteen oppilaitoksissa. Opetusta annetaan 2.5 tuntia viikossa vähintään 2 oppilaan ryhmille. Vuonna 2008 tuen kokonaismäärä oli 300.000 euroa. Noin 120 oppilasta saa romanikielen opetusta. Kielen puhujien edustajat kertoivat asiantuntijakomitealle, että koulujen opetus on järjestetty epäsäännöllisesti ja että sen saatavuus riippuu kunnasta.

74. Vuonna 2007 myönnettiin niin ikään valtionapua 14 kunnalle, jotta ne tekisivät pysyviä toimenpiteitä romanilasten koulutuksen kehittämiseksi, romani-identiteetin vahvistamiseksi ja romanikulttuuritietämyksen edistämiseksi. Vuonna 2008 myönnettiin tukea 15 uudelle kunnalle, ja vuonna 2009 tuensaajakuntia oli 24. Viranomaisten mukaan lähes kaikki ovat jatkaneet kehitystoimiaan vuonna 2010.

75. Mitä tulee opettajakoulutuksen kehittämiseen, opetusministeriö hyväksyi romaanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinnon- ja erikoisammattitutkinnon valtakunnalliset perusteet, joihin romanikieli kuuluu yhtenä osana. Viranomaiset tekevät myös selvityksiä kartoittaakseen kiinnostusta ammattikorkeakoulutasoiseen romanikieliseen opettajakoulutukseen. Opetusalan koulutuskeskus Educodes Oy on järjestänyt pitkään romanikielen opettajien jatkokoulutusta. Syksyllä 2009 käynnistettiin romanikielen opettajia koskeva hanke, jonka tavoitteena on lisätä heidän tietämystään esim. opetusmenetelmistä ja romanikielen erityispiirteistä.

Hankkeessa opettajia perehdytettiin uusiin opetusmenetelmiin ja uuteen romaanioppilaita tukevaan oppimateriaaliin. Opetushallituksen romanitiimi on järjestänyt myös suosittuja kesäkursseja, joilla romanikielen opettajat ovat saaneet jatkokoulutusta.

76. Opetushallitus käynnisti vuonna 2007 perusopetusta koskevan hankkeen *Romanien perusopetus 2*. Se koskee esiopetusta, yläkouluun siirtymistä ja perusopetuksen päätöstasoa. Hankkeessa keskitytään mm. kodin ja koulun yhteistyöhön ja siinä annetaan asianmukaista tietoa sekä kasvatusammattilaisille että romanivanhemmille. Hankkeen kuluessa viranomaiset ovat esimerkiksi tavanneet romanivanhempia eri puolella maata järjestetyissä seminaareissa ja lisänneet heidän tietoisuuttaan romanikielen merkityksestä romanilasten kulttuurisena voimavarana ja identiteetin rakentajana. Hankkeen toinen tarkoitus on luoda tukiverkostoja, joihin kuuluu sekä kasvatusalan ammattilaisia että romanivanhempia. Erityistä huomiota on kiinnitetty romanikoululaisten oppilashuoltopalveluiden ja opintoneuvonnan merkitykseen.

77. Oppikirjojen ja oppimateriaalien osalta suurin ongelma on yhä se, että on vaikea löytää kirjoittajia, kun romanikieltä ei toistaiseksi opeteta yliopistoissa. Toistaiseksi painopiste on ollut eskoulun ja perusopetuksen oppimateriaalin tuottamisessa. Viranomaiset ovat kuitenkin ryhtyneet kansainväliseen yhteistyöhön materiaalin tuotannossa ja pyytäneet kantaväestön oppikirjakirjoittajien apua materiaalien laatimisessa. Kirjoittajille on myös tarjottu koulutusta. Asiantuntijakomitea kiittääkin viranomaisia pyrkimyksistä romanikielisen opetuksen kehittämisessä ja odottaa saavansa tietoja jatkokehityksestä seuraavalla valvontakierroksella.

78. Tästä huolimatta vain 10 %:lla lapsista on mahdollisuus romanikielen opiskeluun. Kielen puhujat valittivat myös sitä, että ylioppilastutkintoa ei voi suorittaa romanikielellä. Hallitus tunnustaa sen, että romanikielen opetusta saavien lasten lukumäärä näyttää olevan laskussa. Kielen puhujien edustajat kertoivat asiantuntijakomitealle, että tarvitaan lisää resursseja koulutuksen lisäämiseksi kaikilla opetustasoilla sekä myös aikuiskoulutuksessa.

79. Huolimatta romanikielisen ja/tai romanikielen opetuksessa saavutetuista edistysaskelista edellisen valvontakierroksen aikana, tulokset osoittavat, että yhdessä kielen puhujien kanssa luotava riittävä malli odottaa vielä kehittämistään, jotta opetusta voidaan tarjota kaikille romanilapsille.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kehittämään yhdessä kielen puhujien kanssa riittävän ja kestäväen romanikielisen ja/tai romanikielen opetusmallin.

Venäjä

80. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea rohkaisi Suomen viranomaisia etsimään tapoja lisätä venäjänkielistä ja venäjän kielen opetusta.

81. Neljännen määräaikaisen selonteon mukaan Suomen kunnista venäjänkielistä esikouluopetusta järjestetään Helsingissä, Vantaalla ja Kotkalla. Lappeenranta, Imatra ja Joensuu valmistelevat esikouluopetusta.

82. Eduskunnalle antamassaan kertomuksessa hallitus toteaa, että nuorilla ei ole motivaatiota kielen opiskeluun. Venäjä äidinkielenä ei ole pakollinen oppiaine, eikä siitä tavallisesti anneta arvosanaa. Kun opetusta annetaan äidinkielellä, oppitunnit ovat yleensä oppilaan oman koulun ja normaalin kouluajan ulkopuolella. Opetusryhmissä on eri-ikäisiä ja -tasoisia oppilaita. Venäjää voi myös opiskella vieraana kielenä.

83. Näyttää siltä, että kielen puhujien piirissä olisi sekä kysyntää venäjänkielellä annettavalle opetukselle että tarvetta edistää kieltä vähän arvostavien nuorten venäjän opiskelua.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kehittämään yhdessä kielen puhujien kanssa riittävän ja kestäväen romanikielisen ja/tai venäjän opetusmallin.

Tataari

84. Kielen puhujien yhteisö jatkaa edelleen tataarikielen opetusta, jota annetaan tunti viikossa. Toinen tunti on uskontoa. Raportointikaudella järjestettiin myös kahden viikon kesäkursseja. Asiantuntijakomitean maakäynnillä tapaamat kielen puhujien edustajat vahvistivat, että he ovat tyytyväisiä nykytilanteeseen.

Jiddish

85. Opetushallitus on vuodesta 2004 antanut taloudellista tukea Helsingin juutalaisen seurakunnan *Idishe vort* -nimiselle jiddishin kielen kerholle. Kerholla on jiddishin opetusryhmä, jossa tarjotaan kielen alkeiden opetusta aikuisille. Sillä on myös jiddishinkielisiä keskustelutilaisuuksia ja kirjallisuustunteja. Hallituksen selonteon mukaan opetushallituksen tukea myönnettiin kuitenkin vuoteen 2006 asti. Jiddishin opetusta ei ole, sillä Suomen juutalaisen koulun opetuskieli on suomi. Jiddishiä käytetään pelkästään juhlatilaisuuksissa, kuten Klezmer-laulufestivaaleilla ja kuoroharjoituksissa.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia kehittämään tapoja vaalia Suomessa lähes katoamisillaan olevan jiddishin kielen opetusta.

g. järjestetään vähemmistökielialueilla muillekin kuin alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäville mahdollisuus oppia halutessaan kyseistä kieltä;

86. Asiantuntijakomitea viittaa edelliseen arviointiinsa, jonka mukaan ruotsin ja saamen kielen opetusta on tarjolla niille, jotka eivät puhu niitä äidinkielenään.

87. Viranomaiset lisäävät, että monilla paikkakunnilla kansalaisopistot ja työväenopistot ovat lisänneet karjalan kielen opetusta. Karjalaa voi oppia karjalaisyhdistyksissä, ortodoksisuurakunnissa sekä työväen- ja kansanopistoissa lukukausien aikana mutta myös kesäkursseilla.

h. alueellisten kielten tai vähemmistökielten opiskelua ja tutkimusta korkeakouluissa ja muissa vastaavissa laitoksissa edistetään;

88. Ruotsin ja saamen tilannetta tarkastellaan tämän selvityksen luvussa 2.2.

89. Yliopistolain (558/2009) 11 pykälän nojalla yliopisto voi päättää muun kuin suomen tai ruotsin kielen käyttämisestä opetus- ja tenttikielenä.

Karjala

90. Joensuun yliopisto perusti vuonna 2008 karjalan kielen ja kulttuurin professuurin.

91. Kotimaisten kielten tutkimuslaitos (Kotus) on toimittanut kuusiosoisen karjalan kielen sanakirjan ja suunnittelee sen julkaisemista sähköisessä muodossa.

Romanikieli

92. Edellisellä valvontakierroksellaan asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia puuttumaan yliopistotason opetuskysymykseen järjestelmällisemmin. Opetushallituksen romaniovetusyksikkö on ehdottanut, että romaniovetusyksiköille olisi omat kiintiönsä opettajankoulutuksessa ja yleisen kielitieteen opinto-ohjelmissa, ja romaniasian neuvottelukunta on korostanut sitä, että romanikielen elvytysohjelmaan on tärkeää sisällyttää kielitiedettä tukemaan kielen opetusta ja materiaalin tuottamista. Lisäksi romanikielen opettajien pitäisi voida valmistua romanikielellä annettavien muiden aineiden opettajiksi. Asiantuntijakomitea on rohkaisut Suomen viranomaisia etsimään asianmukaisia vastauksia näihin vaatimuksiin.

93. Viranomaisten mukaan vuosina 2000–2010 on Helsingin yliopiston yleisen kielitieteen laitoksella tehty kaksi romanikieltä koskevaa työtä. Asiantuntijakomitea on kuitenkin ymmärtänyt, että yliopistotasolla ei ole tällä hetkellä romanikielen opetusta, joskin Helsingin yliopistossa se alkaa vuonna 2012. Kansallisessa romanipolitiikassa vaaditaan yliopistotasoisien romanikielen opetuksen aloittamista. Sen avulla romanikielen opetusta olisi helpommin saatavissa ja se myös vahvistaisi opetusmenetelmien kehittämistä. Tähän on varattava riittävät resurssit.

94. Kotuksessa on tällä hetkellä kaksi romanikielen tutkijan paikkaa. Heidän toimintaansa kuuluu mm. romanikielen opetuksen suunnittelu ja oppikirjojen julkaiseminen.

95. Romanikielen tutkimusta harjoitetaan Kotuksen romanikielen lautakunnassa. Kotus on suunnittelemassa Suomessa puhutun romanikielen syntaksia käsittelevän perusteoksen julkaisua. Kotus pyrkii rohkaisemaan kielen käyttöä ja tukee sen elvyttämiseen tähtäviä toimia. Tästä syystä se järjesti vuonna 2010 kansainvälisen romanikielen tutkimuskonferenssin.

i. soveltuvaa maiden välistä vaihtoa edistetään samaa tai samantapaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä kahdessa tai useammassa eri valtiossa käyttävien ryhmien välillä tämän peruskirjan piiriin kuuluvilla aloilla.

96. Ruotsin ja saamen tilannetta tarkastellaan lähemmin tämän selvityksen luvussa 2.2.

Karjala

97. Viranomaisten mukaan Karjalan Kielen Seura perusti vuonna 2008 Joensuun yliopistoon karjalan kielen ja kulttuurin huippuyksikön. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto tuki keskuksen perustamista myöntämällä tarkoitukseen 4.500 euroa. Huippuyksikkö on lisännyt Suomen karjalankielen puhujien yhteydenpitoa ja tehostanut Venäjällä olevien karjalan puhujien kanssa tehtävää yhteistyötä. Sen tavoitteena on kehittää rajan ylittävää yhteistyötä. Huippuyksikkö on lisäksi tuottanut joukon karjalankielisiä julkaisuja ja luonut Internetissä toimivan radio-, verkkokauppa- ja pdf-pohjaisen sanomalehtipalvelun. Karjalan Kielen Seura on lisäksi valmistelemassa verkkolehteä Suomen, Venäjän ja Ruotsin karjalankielisille.

98. Asiantuntijakomitea pitää tätä tervetulleena ja rohkaisee viranomaisia jatkamaan tukitoimiaan.

Venäjä

99. Suomi-Venäjä-Seura ylläpitää KuKa tietokantaa¹⁹ Venäjää koskevista kulttuuri- ja kansalaisjärjestöjen yhteistyöhankkeista sekä hankkeisiin osallistuneiden venäläisten toimijoiden yhteystiedoista. KuKa-tietokanta on yksi opetusministeriön *Taiteen ja kulttuurin Venäjä-ohjelman* seurantavälineistä.²⁰ Ohjelman tavoitteena on rohkaista Suomen ja Venäjän taide- ja kulttuurialan toimijoita kehittämään kahden- ja monenvälisiä yhteyksiä taiteen ja kulttuurin aloilla.

100. Lisäksi Suomi-Venäjä-Seura on vuodesta 2007 alkaen järjestänyt Venäjälle opiskelemaan haluavien lukiolaisten oppilasvaihto-ohjelmia. Opetushallitus rahoittaa hanketta.

101. Yliopistojen välinen vaihto tapahtuu suomalais-venäläisen yliopistokonsortion (Cross-Border University CBU) puitteissa, jossa on tarjolla eri alojen maisteriohjelmia.

Kappale 2

Sopimuspuolet sitoutuvat poistamaan, mikäli tätä ei ole vielä tehty, kaiken aiheettoman alueellisiin kieliin tai vähemmistökieliin liittyvän erottelun, poissulkemisen, suosituimmuuden sekä kaikki sellaiset rajoitukset, joiden tarkoituksena on jarruttaa tai vaarantaa vähemmistökielen säilymistä tai kehittymistä. Alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevia erityistoimia ei katsota laajemmin käytettyjä kieliä puhuvan väestön syrjinnäksi, jos näiden toimien tavoitteena on edistää tasa-arvoa kyseistä kieltä käyttävien ja muun väestön välillä tai asianmukaisesti huomioida näiden kielten erityisasema.

102. Asiantuntijakomitea viittaa aiempiin selvityksiinsä (ECRML (2001)3, kappale 57, (2004)7, kappale 66 ja (2007)7, kappale 87) tätä sitoumusta koskevan lainsäädännön yleisesittelyn osalta.

103. Viranomaisten mukaan kielten puhujilla on oikeus käyttää vähemmistökieliä vankilassa eduskunnan oikeusasiamiehen 2006 tekemän päätöksen nojalla.

Kappale 3

Sopimuspuolet sitoutuvat tarvittavin toimenpitein edistämään maansa kieliryhmien keskinäistä yhteisymmärrystä ja erityisesti sisällyttämään opetus- ja kasvatustavoitteisiinsa kunnioituksen, ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä kohtaan sekä rohkaisemaan myös joukkoviestimiä pyrkimään samaan päämäärään.

104. Viimeisimmässä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia kehittämään uusia keinoja koulutuksen ja joukkoviestinnän alalla lisätäkseen ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta alueellisia tai vähemmistökieliä ja niiden puhujia kohtaan. Se myös rohkaisi viranomaisia ottamaan käyttöön politiikkaohjelman, jonka tarkoituksena olisi lisätä joukkoviestinten tietoisuutta alueellisista tai vähemmistökielistä ja yrittää rajoittaa suvaitsemattoman tai alentavan puheen käyttöä.

105. Suomen viranomaiset järjestivät vuonna 2007 eri vähemmistöjen kokemaa syrjintää koskevan kampanjan joukkoviestimissä. Sen tarkoitus oli lisätä suuren yleisön tietoisuutta asiasta. YLE tuotti aiheesta sarjan minuutin pituisia televisiodokumentteja, janoin 20 miljoonaa katsojaa näki ne. Koulutustarkoituksiin julkaistiin DVD, joka sisälsi 29 näistä dokumenteista.

¹⁹ Ks. www.kukatietokanta.fi.

²⁰ Venäjänkielinen taide- ja kulttuuriohjelma: Publications of the Ministry of Education 2005:29; http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_307_opm29.pdf

106. Sisäministeriö koordinoi kampanjaa "YES – yhdenvertaisuus etusijalle", johon myös saamelaiskäräjät osallistuu. Ministeriö on myös antanut ohjeita yhdenvertaisuuden edistämisestä sisäasiainministeriön hallinnonalalla sekä vastaavia suosituksia kunnalliselle hätäpalveluhallinnolle. Kieli on yksi ohjeissa kielletyistä kuudesta syrjintäperusteesta. Ministeriön valmisteilla oleva tasa-arvosuunnitelma velvoittaa esimerkiksi eri hallinnon alan toimijoita takaamaan palvelut kielilain ja saamen kielilain nojalla ja antamaan yleisölle tietoa palveluista.

107. Opetusministeriön romanitiimi on järjestänyt romanikieltä koskevia luentoja ja näyttelyitä eri alojen työntekijöille. Romanikulttuuria koskevia luentoja on pidetty kouluissa, ja kulttuurikoulutusta on myös järjestetty. Viranomaisen mukaan YLE järjesti *Mundo*-hankkeen, jossa Suomen etnisille vähemmistöille – mukaan lukien romanitautaisille joukkoviestinnän ammattilaisille – järjestettiin mediakoulutusta ja työssäoppimismahdollisuuksia. Viranomaisen mukaan romaanit ovat nyt aiempaa enemmän esillä televisiossa ja heitä kuvataan joukkoviestimissä yleensäkin myönteisemmin.

108. Saamelaiskäräjät kertoi asiantuntijakomitealle, että suvaitsevaisuus saamelaisia kohtaan ei ole lisääntynyt valtaväestön piirissä. Lapsivaltuutettu esimerkiksi katsoo, että valtaväestön aikuisten ja koululaisten pitäisi saada enemmän tietoa saamelaisten nykyelämästä ja kulttuurista. Tätä tietoa pitäisi valtuutetun mukaan antaa koulun opetuksen osana ja laajempien tietoisuutta lisäävien kampanjoiden muodossa. Viranomaiset viittaavat hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikkaohjelmaan ja toteavat, että yhdenvertaisuutta vaalitaan ja syrjintää ehkäistään tekemällä saamelaiskulttuuria paremmin tunnetuksi eri koulutustasoilla. Suomen, Norjan ja Ruotsin lapsiasiavaltuutettujen vuosina 2007–2008 tekemän selvityksen tulosten mukaan Suomen saamelaislasten mielestä joukkoviestimet antoivat yhä hyvin stereotyyppisen kuvan saamelaisista. He haluaisivat itsekin tietää enemmän omasta kulttuuristaan ja toivoisivat lisää saamenkielistä palvelua radioon, televisioon ja Internetiin.

109. Saamenkieliset ovat huolissaan siitä, että saamelaisten historia, yhteisö ja kulttuuri jäävät lähes kokonaan huomiotta Suomen koulujen valtakunnallisessa opetusohjelmassa, mikä osaltaan vaikuttaa perinteisten saamelaisia koskevien stereotyyppien elämiseen ja lopulta suvaitsemattomuuteen ja puutteelliseen ymmärrykseen nykyaikaisen saamelaisyhteisön kehityksestä. Saamelaiskäräjät on siksi vaatinut opetusministeriötä lisäämään eri aineiden valtakunnallisiin opetusohjelmiin saamelaisten historiaa, kulttuuria ja yhteisöä koskevaa aineistoa opetusohjelmien uusimisen yhteydessä. Asiantuntijakomitea on yhtä mieltä saamelaiskäräjien kanssa siitä, että tarvitaan lisäpanostusta valtaväestön saamelaiskulttuuria ja yhteisöä sekä sen suomalaisen yhteiskuntaan oleellisesti kuuluvaa roolia koskevan tietoisuuden lisäämiseksi.

110. Asiantuntijakomitea sai tietää maavierailunsa kuluessa, että viime vuosina ruotsin kielen opiskeluvälvoisuus on aiheuttanut merkittävästi enemmän kielteisiä kannanottoja, varsinkin hallinnolliseen uudistukseen liittyvän poliittisen keskustelun yhteydessä.

111. Venäjän kielen puhujat kertoivat asiantuntijakomitealle, että heihin kohdistuu yhä vihamielisyyttä ja heitä kuvataan julkisessa sanassa toisinaan kielteisessä valossa. Nuoret eivät aina uskalla käyttää äidinkieltään julkisesti. Heidän mielestään suomalaisessa yhteiskunnassa on yhä tarpeen lisätä kunnioitusta, ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään toimiin suvaitsevaisuuden edistämiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi valtaväestön keskuudessa siitä, että venäjän kieli on oleellinen osa suomalaista kulttuuria.

Kappale 4

Määrittäessään alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevaa politiikkaansa sopimuspuolten tulee ottaa huomioon asianomaisten kieliryhmien ilmaisemat tarpeet ja toivomukset. Niitä rohkaistaan tarvittaessa perustamaan elimiä, jotka voivat antaa viranomaisille neuvoja kaikissa alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevissa asioissa.

112. Viranomaiset ovat kertoneet asiantuntijakomitealle syksyllä 2008 julkaistusta "Parempaa vuorovaikutusta – parempaa valmistelua" -raportista, johon sisältyy ruotsinkielisten kansalaisjärjestöjen ehdotuksia ministeriöiden ja kansalaisjärjestöjen yhteistyöstä. Asiantuntijakomitealle ei selvinnyt, onko asiassa edetty.

Kappale 5

Sopimuspuolet sitoutuvat soveltuvin osin noudattamaan 1-4 kappaleessa annettuja periaatteita myös ei- alueellisiin kieliin. Näiden kielten osalta tämän peruskirjan toteuttamiseen tähtäävät toimenpiteet määritetään kuitenkin joustavasti ja asianomaisten kieliryhmien tarpeet ja toivomukset huomioon ottaen sekä niiden perinteitä ja ominaispiirteitä kunnioittaen.

113. Suomessa ei-alueellisia kieliä ovat karjala, romanikieli, venäjä, tataari ja jiddish. Arvioidessaan näiden kielten tilannetta artiklan 1–4 kohtien valossa asiantuntijakomitea on pitänyt mielessään sen, että periaatteita tulee soveltaa *mutatis mutandis*.

3.2. Peruskirjan III osaan liittyvä arviointi

3.2.1 Ruotsin kieli

114. Tässä osiossa asiantuntijakomitea keskittyy ruotsin kielen suojelun ja edistämisen ongelma-alueisiin. Sen vuoksi ei arvioida niiden säännösten toimeenpanoa, jotka oli jo täytetty 1., 2. ja 3. valvontakierroksilla – paitsi niiden sitoumusten osalta, joista asiantuntijakomitea on saanut uutta relevanttia tietoa. Seuraavia kohtia ei kommentoida:

- Artikla 8 kappale 1 f i
- Artikla 8 kappale 1 h
- Artikla 9 kappale 1 a iii
- Artikla 9 kappale 1 a iv
- Artikla 9 kappale 1 b ii
- Artikla 9 kappale 1 c ii
- Artikla 9 kappale 1 c iii
- Artikla 9 kappale 1 d
- Artikla 9 kappale 2
- Artikla 9 kappale 3
- Artikla 10 kappale 1 b
- Artikla 10 kappale 1 c
- Artikla 10 kohdat 2 a, b, c, d, e, f, g
- Artikla 10 kappale 4 a
- Artikla 10 kappale 5
- Artikla 11 kappale 1 a iii, d, e i, f ii
- Artikla 11 kappale 3
- Artikla 12 kappale 1 a, b, c, d, f
- Artikla 12 kappale 1 h
- Artikla 12 kappale 2
- Artikla 12 kappale 3
- Artikla 13 kappale 1 a, c, d
- Artikla 13 kohdat 2 a, b, d, e
- Artikla 14 a, b

115. Näiden osalta asiantuntijakomitea viittaa 1., 2. ja 3. selvityksissään tekemiinsä johtopäätöksiin, mutta pidättää oikeuden arvioida tilannetta uudestaan myöhemmässä vaiheessa.

116. Paksunnetulla kursivilla merkityt kohdat ja alakohdat ovat Suomen valitsemissa velvoitteissa.

117. Kielen puhujien edustajat ilmoittivat asiantuntijakomitealle, että heidän nähdäkseen ruotsin kielen tilanne on heikentynyt raportointikaudella ja yhteydenpito viranomaisiin ruotsiksi on yhä vaikeampaa. Heidän mielestään tarvitaan pitkän aikavälin kielistrategiaa ja kielilainsäädännön parempaa toimeenpanoa. He kertoivat asiantuntijakomitealle myös kansallista toimintaohjelmaa koskevasta aloitteestaan, joka edistäisi Suomen kahta kotimaista kieltä ja jonka tavoitteena olisi Suomen kaksikielisuuden vahvistaminen ja kielilainsäädännön parempi toimeenpano ja valvonta.

Artikla 8 – Koulutus

118. Kielen puhujien edustajat kertoivat asiantuntijakomitealle, että heidän mielestään tulisi lisätä resursseja kaikkeen kielenopetukseen ja että ruotsin osaamisen taso ei vastaa niitä standardeja, joita on asetettu kansalaisten kielellisten oikeuksien takaamiseksi perustuslain 17 pykälän nojalla.

Kappale 1

Koulutuksen osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä asianomaisen valtion virallisen kielen tai kielten opetusta:

Esikouluaste

a. i. järjestämään esikouluasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

119. Kunnalliset sosiaaliviranomaiset järjestävät ruotsinkielisen esikouluopetuksen, kuten lasten päivähoitosta annetussa laissa²¹, erityisesti sen 11 pykälässä määrätään. Sen mukaan kuntien tulee kohtuullisessa ajassa järjestää lapsille päivähoitoa näiden omalla kielellä. Ruotsinkieliset kuitenkin ilmaisivat edellisellä valvontakierroksella huolensa siitä, että kuntauudistuksella saattaisi olla kielteisiä seurauksia esikouluopetuksen järjestämisen kannalta sekä siitä, että huonosti hoidetut julkiset hankinnat saattaisivat johtaa ruotsinkielisen päivähoiton loppumiseen joissain kunnissa. Asiantuntijakomitea katsoi tästä syystä sitoumuksen tulleen täytetyksi, mutta odottaa silti saavansa lisätietoa uudistuksista ja uusista käytännöistä.

120. Neljännellä valvontakierroksella viranomaiset tunnustavat, että jotkut kunnat eivät vieläkin varmistu julkisissa hankinnoissaan siitä, takaavatko yksityiset palveluntarjoajat kielellisten oikeuksien toteutumisen käytännössä. Suomenruotsalaiset kansankäräjät on tästä syystä painottanut sitä, että kunnille on tarpeen antaa tarkemmat ohjeet julkisista hankinnoista.

121. Viranomaiset viittaavat myös vaikeuksiin, joita paikallisilla viranomaisilla on saada riittävästi päivähoiton henkilöstöä silloin, kun on perustettu uusia ruotsinkielisiä päiväkotia tai hankitaan ruotsinkielisiä päivähoitopalveluita. Tämä on seurausta ruotsinkielisen päivähoiton kysynnän kasvusta, joka liittyy Etelä-Suomeen ja pääkaupunkiseudulle kohdistuvaan muuttoliikkeeseen. On myös vaikea löytää päteviä sijaisia ruotsinkielisillä alueilla. Ruotsinkielisen päivähoitohenkilöstön tutkinnon voi suorittaa Pohjanmaalla. On esitetty uuden koulutusohjelman aloittamista pääkaupunkiseudulla vuonna 2011.

122. Asiantuntijakomitea katsoo silti tämän sitoumuksen tulleen täytetyksi, mutta odottaa saavansa lisätietoja esiin ottamistaan asioista seuraavalla valvontakierroksella.

b. i. järjestämään peruskouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

123. Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan, että ruotsinkieliset peruskoulut kärsivät erityisesti ruotsinkielisten erityisopettajien ja luonnontieteellisten aineitten opettajien puutteesta. Suomen kielellä julkaistua oppimateriaalia vastaavaa materiaalia ei ole ruotsiksi. Tästä syystä Svenska Kulturfonden on korostanut sitä, että on tarpeen ryhtyä erityistoimiin ruotsinkielisen oppimateriaalin saatavuuden varmistamiseksi.

124. Asiantuntijakomitea katsoo silti, että sitoumus on tällä hetkellä täytetty, mutta rohkaisee viranomaisia etsimään tapoja yllä kuvatun tilanteen korjaamiseksi.

c. i. järjestämään keskiasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

125. Asiantuntijakomitea katsoi edellisessä arviointiraportissaan tämän sitoumuksen tulleen täytetyksi, mutta pyysi lisätietoa siitä, miten hallitus aikoi ehkäistä vuonna 2004 tehdyn lukiolain muutoksen vaikutukset, kun äidinkielen koe on nyttemmin ainoa ylioppilastutkinnon pakollinen koe. Asiantuntijakomitea odotti erityisesti lisätietoja siitä, miten viranomaiset kehittäisivät ja rohkaisivat toisen virallisen kielen opintoja ja tukisivat myönteistä kuvaa Suomesta kaksikielisenä maana edistäen samalla kummankin kotimaisen kielen osaamista, mihin viranomaiset ovat sitoutuneet.

²¹ Lasten päivähoitolaki, 36/1973 lailla n. 875/1981 muutetussa muodossaan.

126. Viranomaiset ovat tietoisia siitä, että koska ruotsin kielen koe ei ole enää pakollinen ylioppilaskirjoituksissa, ruotsin opiskelumotivaatio on laskenut ei vain lukioissa vaan myös yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Suomenkieliset oppilaat lisäksi lykkäävät ruotsinopintojaan seitsemännelle luokalle asti, jolloin kielestä tulee pakollinen. Tästä syystä viranomaisilla on meneillään kaksi kehityshanketta, joiden tarkoituksena on lisätä toisen kotimaisen kielen osaamista: kansalliskielihanke 2007–2009 ja toisen kotimaisen kielen aseman vahvistamishanke 2007–2010.

127. Ruotsinkielisten edustajat ilmaisivat asiantuntijakomitealle huolensa siitä, miten hitaasti hallitus on ryhtynyt toimenpiteisiin kielen osaamisen tason heikkenemisen suhteen. Opetusministeriön raportti (marraskuu 2010) osoitti, että ruotsin kokeeseen osallistuvien oppilaiden lukumäärä on laskenut jyrkästi 98 prosentista 66 prosenttiin. Ruotsin kielen osaamisen tason nostamiseksi tarvitaan siksi nopeita toimia. Asiantuntijakomitealle jäi epäselväksi, johtaako tämä pudotus ruotsin kielen tarjontaan toisen asteen opetuksessa ja millaisia pitkän aikavälin seurauksia tällä kehityksellä on ruotsinkielisten palvelujen tarjontaan. Siksi asiantuntijakomitea pyytää viranomaisia kommentoimaan tätä kysymystä seuraavassa määräaikaisessa selonteossaan.

128. Kielen puhujien edustajat kertoivat myös asiantuntijakomitealle olevansa huolissaan Suomessa käytävästä julkisesta keskustelusta, jossa vaaditaan ”pakkoruotsin” opetuksen poistamista Suomen kouluista. Ilmeisesti pakollisen ruotsinopetuksen säilyttämisestä on tähän asti vallinnut laaja konsensus Suomen johtavien poliittisten puolueiden kesken, mutta kysymys on siitä huolimatta noussut keskusteluun.

129. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on tällä hetkellä täytetty, mutta ottaisi mielellään vastaan seuraavassa määräaikaiselonteossa lisätietoa siitä, mihin toimiin viranomaiset ovat ryhtyneet kääntääkseen ruotsin opiskelua ja opetusta koskevan kielteisen kehityksen suunnan.

d. i. järjestämään ammattiopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

130. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty. Asiantuntijakomitea kuitenkin toteaa hallituksen eduskunnalle antaman kertomuksen nojalla, että ammattikoulujen suomenkielisillä opiskelijoilla on huonot ruotsin kielen taidot.²² Ruotsinopetus ei ole riittävää eikä ruotsinopiskelua arvosteta ammattikoulutuksessa. Kertomuksessa korostetaan sitä, että tästä saattaa muodostua ongelma tulevaisuudessa, koska nämä opiskelijat työllistyvät myöhemmin palvelusektorille.

131. Asiantuntijakomitea katsoo silti tämän sitoumuksen tulleen täytetyksi, mutta ottaisi mielellään vastaan lisätietoja sitoumuksesta seuraavalla valvontakierroksella.

e. i. järjestämään korkeakouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

132. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty. Asiantuntijakomitea kuitenkin rohkaisi viranomaisia tarjoamaan lisäresursseja, jotta ruotsinkielisen yliopistotasaisen koulutuksen toteutus voidaan täysimääräisesti taata. Ruotsissa suoritettujen, erityisesti oikeus- ja lääketieteen tutkintojen tunnustamisongelma otettiin myös esiin.

133. Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan, että raportointikauden aikana tehtiin yliopistouudistus, jossa yliopistoista tuli itsenäisiä julkisoikeudellisia instituutioita. Yliopistolain toimeenpanosta annettu laki astui voimaan 1.8.2009 (59/2009). Yliopistojen perusrahoitus tulee valtiolta. Lain 12 pykälän nojalla ruotsinkielisen Åbo Akademin, Ruotsalaisen kauppakorkeakoulun, Helsingin yliopiston, Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia, Teatterikorkeakoulun ja Aalto-yliopiston on jatkossakin varmistettava, että niissä koulutetaan riittävä määrä ruotsin kieltä hallitsevia ihmisiä Suomen tarpeisiin. Svenska Kulturfonden on korostanut tarvetta seurata sitä, millaisia vaikutuksia uudistuksella on käytännön mahdollisuuksiin opiskella ruotsiksi.

134. Hallituksen kertomuksen yliopistouudistuksen vaikutuksista odotetaan valmistuvan vuonna 2012. Asiantuntijakomitea odottaa siksi saavansa seuraavassa selonteossa lisätietoa uudistuksen vaikutuksista ruotsinkielisen yliopisto- ja korkeakouluopetuksen saatavuuteen.

135. Mitä tulee kielen puhujien esiin nostamiin vaikeuksiin saada Ruotsissa suoritettua oikeus- ja lääketieteelliset tutkinnot tunnustettua, viranomaiset toteavat 4. määräaikaiselonteossaan, että voimassaoleva lainsäädäntö on seuraavaa:

²² Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 65.

- Opetushallitus päättää, onko ulkomaisilla tutkinnoilla saavutettu riittävä pätevyys julkisiin virkoihin Suomessa;
- Laki ammattipätevyyden tunnustamisesta (1093/2007) säätelee niiden ammatillisten tutkintojen tunnustamista, joita EU:n jäsenvaltioiden ja Euroopan talousalueen valtioiden kansalaiset ovat suorittaneet muissa jäsenmaissa;
- Laki ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta (531/1986). Ruotsissa suoritettavat ammatilliset tutkinnot tunnustetaan tämän lain nojalla.

136. Opetushallitus, joka tekee yhteistyötä Ruotsin koulutusviranomaisten kanssa, tekee päätökset Ruotsissa suoritettujen tutkintojen tunnustamisesta tai vertailukelpoisuudesta.

137. Nämä täsmennykset huomioon ottaen asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tulleen täytetyksi.

g. varmistamaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten taustalla olevan historian ja kulttuurin opetuksen;

138. Tämä sitoumus katsottiin täytetyksi edellisessä arviointiraportissa, mutta asiantuntijakomitea ilmaisi toiveensa saada lisätietoa siitä, että kielen puhujien mielestä Ruotsin historia Suomessa pitäisi olla näkyvämmiin esillä opetusohjelmassa.

139. Neljännessä määräaikaisraportissa todetaan, että Suomen ja Ruotsin melkein 600 vuotta kestäneen yhteisen historian opiskelu on pakollista vain peruskoulun perusopetuksessa. Suomenruotsalaiset kansankäräjät katsoo, että Suomen ruotsinvallan ajan historiaa tulisi myös opettaa pakollisena oppiaineena lukiossa.

140. Saamansa tiedon perusteella asiantuntijakomitea päätyy siihen, että sitoumus on täytetty, mutta rohkaisee viranomaisia pohtimaan niitä huolia, mitä ruotsinkieliset ovat todenneet historianopetuksen ja suomenruotsin suhteista.

i. asettamaan valvontaelimen tai -elimä, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia kausikertomuksia huomioistaan.

141. Aiemmillä valvontakierroksilla asiantuntijakomitea katsoi sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi, koska ruotsin kielen opetuksen laatua ei ollut kattavasti arvioitu eikä julkisuuteen ollut annettu määräaikaisselvityksiä tehdyistä toimenpiteistä ja ruotsin kielen opetuksessa saavutetuista edistysaskelista.

142. Suomen viranomaiset toteavat 4. määräaikaisselonteossaan, että vuonna 2007 julkaistiin kattava raportti ruotsin kielen opetuksesta ruotsinkielisissä lukioiden. Ruotsinkielisen ammatillisen peruskoulutuksen tilannetta on tarkasteltu koulutustarvekartoituksissa. Asiakirjat on julkaistu ruotsiksi. Asiantuntijakomitealle ei tullut selväksi, ovatko nämä raportit määräaikaaisesti toistuvia.

143. Asiantuntijakomitea pitäytyy aiemmassa johtopäätöksessään, jonka mukaan sitoumus on osittain täytetty ja odottaa saavansa lisätietoja tästä asiasta seuraavalla valvontakierroksella.

Artikla 9 - Oikeusviranomaiset

Kappale 1

Tuomioiireissä, joissa alueellisten kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sillä edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarimielestä vaikeuta oikeuden toteutumista

rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä:

- a. i. määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä asianosaisen pyynnöstä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä;
- ii. takaamaan syytetyille oikeuden käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään;

riita-asiain oikeudenkäynnissä:

- b. i. määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asianosaisen tätä pyytäessä;

hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä:

c. i. määräämään, että tuomioistuimet käyttävät oikeudenkäynnissä alueellista kieltä tai vähemmistökieltä asianosaisen tätä pyytäessä;

144. Aiemmissa valvontaselvityksissään asiantuntijakomitea katsoi, että nämä sitoumukset on muodollisesti täytetty. Se kehotti Suomen viranomaisia lisäämään ruotsinkielentaitoisten tuomarien ja muun henkilökunnan määrää, jotta ruotsin käyttö oikeuksissa paranisi. Se myös kehotti viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, että ruotsinkielisten kielelliset oikeudet toteutuvat täysimääräisesti oikeudenkäynneissä.

145. Asiantuntijakomitea myös rohkaisi edellisellä valvontakierroksilla viranomaisia varmistumaan siitä, että tuomiopiirirajojen muutokset eivät vaikuta kielteisesti ruotsin kielen käyttöön. Viranomaisten mukaan meneillään oleva käräjäoikeusuudistus vähensi niiden lukumäärää 54:stä 27:een vuoden 2010 alussa. Hallitusohjelman mukaisesti on kiinnitetty asianmukaista huomiota sekä suomenkielisten että ruotsinkielisten oikeuksien turvaamiseen. Suomenruotsalaiset kansankäräjät on kuitenkin ilmaissut huolensa siitä, että käräjäoikeusuudistuksessa toinen Suomen ruotsinkielisistä käräjäoikeuksista lakkautettiin, kun Paraisten käräjäoikeus yhdistettiin uuteen Turun käräjäoikeuteen. Viranomaisten selonteossa todetaan edelleen, että samalla Varsinais-Suomen käräjäoikeutta täydennettiin erityisellä tuomiopiirin ruotsinkielisten kielelliset oikeudet turvaavalla osastolla, kuten käräjäoikeuslaki edellyttää, ja että tälle osastolle nimitettyihin tuomareihin sovelletaan tiukempia kielitaitovaatimuksia kuin muihin tuomareihin. Käräjäoikeudessa on nyt neljä käräjätuomaria, joilla on erinomaiset ruotsin taidot. Asiantuntijakomitea kiittää viranomaisia tästä aloitteesta.

146. Asiantuntijakomitea odottaa saavansa seuraavalla valvontakierroksella lisätietoa kyseisen uudistuksen konkreettisista seurauksista tämän sitoumuksen täyttymisen näkökulmasta.

147. Henkilöstön koulutuksen osalta viranomaiset toteavat, että tuomioistuimet järjestävät kielikoulutusta. Ruotsintaitosten käräjätuomarien lukumäärä on kuitenkin pysynyt kutakuinkin muuttumattomana viime vuodet.²³

148. Syyttäjälaitoksen osalta viranomaiset toteavat, että henkilöstön ruotsintaidot ovat parantuneet uuden kielitaitoon liittyvän pätevyysvaatimuksen ansiosta. Ruotsin taitoa koskeva vaatimus on korkeampi kuin mitä laki julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta (424/2003) edellyttää. Tätä on sovellettu kolmeen syyttäjän virkaan Helsingin, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan syyttäjänvirastoissa, kahteen Varsinais-Suomessa ja viiteen Pohjanmaalla.

149. Viranomaiset kertovat, että ruotsinkielisten osapuolten kielelliset oikeudet eivät käytännössä täysin toteudu, kun tarkastellaan rikosprosessia kokonaisuudessaan. Viranomaisten tekemän selvityksen mukaan kielellisten oikeuksien toteutumiseen vaikuttaa esimerkiksi se, että ruotsinkielisiä osapuolia kuulustellaan poliisitutkinnassa ainakin osaksi suomen kielellä.²⁴ Tilanne vaihtelee syyttäjänvirastosta toiseen: Helsingin, Itä-Uudenmaan ja Länsi-Uudenmaan syyttäjänviraston syyttäjät arvioivat poliisitutkintavaiheen kielellisten oikeuksien toteutumista keskimääräistä kielteisemmin. Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen syyttäjänvirastojen arviot olivat myönteisempiä. Kaikkien ruotsinkielisten osapuolten asioita ei lisäksi järjestelmällisesti ohjata ruotsinkielisille syyttäjille, eikä osapuolia automaattisesti puhutella ruotsiksi pääkäsittelyissä.

150. Oikeusministeriön kaikille käräjäoikeuksien päätuomareille vuonna 2008 lähettämän kyselyn tulokset osoittavat, että kaksikieliset käräjäoikeudet ovat päättäneet käsittelykielestä joko kysymällä osapuolilta mitä kieltä he haluavat puhua tai sen kielen mukaan, jota he ovat käyttäneet tutkinnassa tai tarkastamalla heidän äidinkieltensä väestörekisteristä. Viranomaisten mukaan osapuolten oikeus oman äidinkieltensä käyttöön saattaa jäädä toteutumatta erityisesti kirjallisessa käsittelyssä. Vain neljännes kaksikielisistä käräjäoikeuksista vastasi, että jos tällaisia tapauksia tulee eteen, he yrittävät selvittää osapuolten kielen asianomaisilta kysymällä, asiakirjoista tai väestörekisteristä.²⁵

151. Mitä tulee kielellisiä oikeuksia koskevaan tietoon, näyttää siltä, että kaksi kolmasosaa kaksikielisistä käräjäoikeuksista kertoo omasta aloitteestaan osapuolille näiden oikeudesta käyttää suomea tai ruotsia. Lähes puolessa yksikielisistä käräjäoikeuksista ei ole tapana kertoa osapuolille heidän kielellisistä

²³ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 56.

²⁴ Oikeusministeriön kaksikielisille syyttäjänvirastoille lähettämän kyselyn tulosten mukaan vain alle 7 % syyttäjistä arvioi, että kuulusteltavia aina kuullaan poliisitutkinnassa heidän omalla kielellään, jos se on ruotsi. Kuitenkin yli puolet syyttäjistä arvioi, että poliisitutkinnan kuulemiset hoidetaan useimmiten kuultavien omalla kielellä, jos kieli on ruotsi. Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 50.

²⁵ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 50–52.

oikeuksistaan. Viranomaisten mukaan on kuitenkin niin, että jos ruotsinkielisen henkilön tiedetään osaavan myös suomea, häntä rohkaistaan käyttämään suomea ruotsin sijasta.

152. Syyt siihen, miksi ruotsinkieliset päättävät puhua suomea ruotsin sijasta ovat moninaiset. He saattavat tehdä niin nopeuttaakseen oikeuskäsittelyä, koska heidän mielestään voi olla helpompaa suostua suomenkieliseen käsittelyyn tai heillä on se käsitys, että heitä ymmärretään asian käsittelyssä paremmin, mikäli tuomari puhuu pelkästään suomea. Oikeusministeriön tietoon on myös saatettu se, että ruotsinkielentaitoisia lautamiehiä ei ole riittävästi, mikä johtaa joissain tapauksissa tilanteeseen, jossa osa lautamiehistä ei ymmärrä oikeuskäsittelyn kieltä.

153. Käsittelyaikoja koskeviin kysymyksiin päätuomarit vastasivat, että kahdessa kolmasosassa kaksikielisiä tuomiopiirejä käsittelykielillä ei ollut mitään vaikutusta oikeuskäsittelyn kestoon. Neljä käräjäoikeutta kuitenkin ilmoitti, että oikeuskäsittelyn kielellä on jonkin verran tai huomattavaa vaikutusta sen kestoon lähinnä siksi, että oikeuskäsittelyn aineisto on käännettävä tai on käytettävä tulkkia. Oikeusasiamiehelle päätettäväksi tuotiin vuonna 2006 asia, joka koski Vaasan hovioikeudessa ruotsin kielellä käytyjen oikeuskäsittelyjen keskipituutta. Apulaisoikeusasiamies päätyi toteamaan, että ruotsiksi käydyt käsittelyt kestivät pitempään kuin suomeksi käydyt, etenkin rikosoikeudellisissa asioissa. Yksi syy tähän tilanteeseen on resurssipula ja tapausten pieni määrä. Vaasan hovioikeuden oikeusasiamiehelle antaman selvityksen mukaan vaikuttaa siltä, että suomen- ja ruotsinkielisten oikeuskäsittelyjen keston ero oli noin 5 kuukautta vuosina 2005–2006. Viranomaisten mielestä käsittelyaikojen erot eivät edellyttäneet lisätoimia.

154. Asiantuntijakomiteasta näyttää siltä, että kieltä käytetään käytännössä, vaikka näiden sitoumusten täyttämiseksi on vielä puutteita. Asiantuntijakomitea toteaa, että pätevän ruotsinkielisen henkilöstön puute vieläkin estää oikeuskäsittelyjen käymistä ruotsiksi huolimatta viranomaisten pyrkimyksistä järjestää kielikoulutusta. Se kehottaa viranomaisia ryhtymään lisätoimiin ruotsinkielentaitoisten tuomarien ja muun henkilökunnan määrään lisäämiseksi, jotta ruotsin käyttö oikeuksissa vahvistuisi.

155. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on osittain täytetty.

Artikla 10 – Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut

Kappale 1

Hallintopiireissä, joissa alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, kunkin kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että:

a. i. hallinnolliset viranomaiset käyttävät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä;

156. Asiantuntijakomitean päätelmä kahdella edellisellä valvontakierroksella oli, että sitoumus on vain muodollisesti täytetty. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea havaitsi, että ruotsia hallitsevien julkisten viranomaisten saatavuudessa oli yhä ongelmia, vaikka monia aloitteita ruotsin kielen käytön parantamiseksi valtionhallinnossa oli tehty.

157. Viranomaisten mukaan kansalaiset voivat valita käyttävätkö suomea vai ruotsia ottaessaan yhteyttä valtion tai kunnan kaksikielisiin viranomaisiin.²⁶

158. Asiantuntijakomitealle on kerrottu lukuisista poliisia koskevista tapauksista, joissa kielilain mukaisia kielellisiä oikeuksia ei ole turvattu. Eduskunnan oikeusasiamies on käsitellyt näitä tapauksia. Poliisihallinnon uudistuksen seurauksena ei myöskään ole enää yhtään poliisipiiriä, jossa ruotsi olisi hallintokielenä. Muodostetut kaksikieliset alayksiköt hoitavat vain toimeenpanevia tehtäviä laajemman poliisipiirin tekemien päätösten mukaisesti. Kielen puhujien mukaan tällä on kielteisiä seurauksia ruotsin kielen käytölle, ja käytännössä mahdollisuus puhua poliisille ruotsia on vähentynyt kaikissa kaksikielisissä piireissä. Asiantuntijakomitealle on kerrottu, että poliisihallitus perustettiin 2010, ja se antaa mm. selvityksensä kielilainsäädännön soveltamisesta. Asiantuntijakomitea pitää tätä aloitetta tervetulleena ja odottaa saavansa lisätietoa seuraavassa määräaikaissa selonteossa.

²⁶ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 10.

159. On lisäksi huomattava, että pääkaupunkiseudun ruotsinkielisten mielestä viranomaiset käyttävät suomea, vaikka heille puhuttaisiin ruotsia. Noin kolmannes ruotsinkielisistä ilmoitti käyttävänsä suomea kommunikoidessaan viranomaisten kanssa, koska he haluavat saada parempaa kohtelua.²⁷

160. Asiantuntijakomitea pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on muodollisesti täytetty. Näyttää siltä, että järjestely, jonka mukaan ruotsia käytetään virallisena kielenä, toimii useissa tapauksissa, mutta silti on yhä tilanteita, jossa käytännön toteutuksessa on vaikeuksia.

Kappale 2

Niissä alue- tai paikallisviranomaisissa, joiden toiminta-alueella alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan ja/tai rohkaisemaan:

...

- b. alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien mahdollisuutta jättää suullisia ja kirjallisia hakemuksia näillä kielillä;**

161. Aiemmalla valvontakierroksella asiantuntijakomitea katsoi, että nämä sitoumukset on muodollisesti täytetty.

162. Vuoden 2008 kielibarometrissa, jossa kartoitettiin 43 kunnan eri sektorien kunnallisten palvelujen toimivuutta ruotsin kielellä, 39 % ruotsinkielisistä vastaajista koki, että he saivat aina tai useimmiten ruotsinkielistä palvelua; 39 % katsoi, että ruotsinkielisten palveluiden saatavuus vaihteli ja 22 % vastasi, että he saivat ruotsinkielistä palvelua harvoin tai ei koskaan. Vastaavat luvut suomenkielisen vähemmistön edustajien kohdalla olivat 84 %, 13 % ja 3 %, kun he raportoivat suomenkielisistä palveluista pääasiallisesti ruotsinkielisissä kunnissa. Kuntien välillä on merkittävää vaihtelua, mutta näyttää siltä yleiset kielelliset oikeudet jäävät helposti toteutumatta, kun vähemmistön osuus väestöstä on pieni.²⁸

163. Kun katsotaan kaikkia barometrin kattamia sektoreita, ruotsinkielisiä palveluja pidettiin laadultaan heikompina kuin suomenkielisiä palveluja. Suomen- ja ruotsinkielisten vastaajien vastaukset poikkesivat toisistaan eniten hätäkeskus ja -hätäpalveluiden, paikallispoliisiviranomaisten, jätteenkäsittelyviranomaisten ja työvoimaviranomaisten kohdalla. Kaksikieliset kunnat onnistuivat parhaiten tuottamaan ruotsinkielisiä palveluja suomenkielisissä kunnissa, joissa ruotsinkieliset olivat vähemmistönä.

164. Viranomaiset viittaavat myös Suomen kuntaliiton ohjeisiin, joiden tarkoituksena on auttaa kuntia arvioimaan ja kehittämään ruotsinkielisiä palvelujaan.

165. Asiantuntijakomitea pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on täytetty. Se rohkaisee tästä huolimatta viranomaisia parantamaan ruotsinkielisten palvelujen tarjontaa.

Kappale 3

Sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla hallintoviranomaisten ja niiden puolesta toimivien henkilöiden tarjoamien julkisten palvelujen osalta, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, varmistamaan:

- a. että alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käytetään palveluja tarjottaessa;**

166. Kolmannessa arviointiraportissaan asiantuntijakomitea katsoi, että tämä sitoumus oli muodollisesti täytetty ja rohkaisi viranomaisia varmistamaan käytännön toimin, että lainsäädännöstä johtuvat kielelliset oikeudet toteutuvat täysimääräisenä käytännössä, kun kunnat ostavat yksityissektorilta palveluja.

167. Kielilain²⁹ 24 ja 25 pykälän mukaan palveluja on tarjottava kummallakin kotimaisella kielellä, ja julkisia hallinnollisia tehtäviä hoitaviin yksityisiin toimijoihin sovelletaan samoja kielivaatimuksia kuin julkisiin viranomaisiin. On valtion ja kunnan viranomaisten velvollisuus varmistaa, että kielellisiä oikeuksia noudatetaan myös tilanteissa, joissa palvelut ostetaan yksityissektorin palveluntarjoajalta. Viranomaiset kuitenkin kertovat, kunnat eivät varmistu julkisissa hankinnoissaan siitä, takaavatko yksityiset palveluntarjoajat kielellisten oikeuksien toteutumisen käytännössä. Kielilain toimeenpanoa koskeneessa

²⁷ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 26.

²⁸ Kielibarometrin mukaan näyttää siltä, että jos vähemmistö edustaa vähintään 25 %:a väestöstä, palvelua on yleensä vähemmistön kielellä. Jos vähemmistön osuus on alle 20 % kunnan asukkaista, sen kielellä olevien palvelujen saatavuus heikkenee. Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 23.

²⁹ Kielilaki (423/2003).

kertomuksessa todettiin, että vain yksi kuudesta arvioidusta kaksikielisestä kunnasta oli asettanut kaksikielisten palvelujen toimivuuden sopimusehdoksi.³⁰ Neljäsosa varmisti kielellisten oikeuksien toteutumisen selvennyksin tai omin havainnoin ja valvonnan avulla, ja kaksi kaksikielistä kuntaa totesi, että ne arvioivat tilannetta kansalaisten palvelusta tekemien valitusten pohjalta.

168. Suomenruotsalaiset kansankäräjät on huomauttanut, että koska kuntien hankintaohjeet ovat yhä puutteelliset, hankinnoista vastaavien viranomaisten tulisi antaa kunnille tarkemmat ohjeistukset ja korostaa, että kielellisten oikeuksien toteutuminen on tarpeen varmistaa. Kansankäräjät on päättänyt julkaista omat epäviralliset julkisia hankintoja koskevat ohjeensa ja näin neuvoa kunnanvaltuustoja ottamaan kielelliset oikeudet huomioon palveluhankinnoissaan.

169. Viranomaiset viittaavat myös helmikuussa 2007 voimaan tulleeseen lakiin kunta- ja palvelurakennemuutuksesta.³¹ Siinä määrätään, että kun julkiset viranomaiset suunnittelevat ja toteuttavat lain tarkoittamia järjestelyjä, niiden on otettava huomioon mm. suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus käyttää omaa kieltään ja saada sillä palvelua.

170. Suomenruotsalaiset kansankäräjät on saattanut asiantuntijakomitean tietoon sen, että se saa kansalaisilta valituksia kaikkia julkisia viranomaisia ja monentyyppisiä ongelmia koskien. Niitä voivat olla esimerkiksi tietämättömyys yksilön kielellisistä oikeuksista, riittämätön ruotsin suullinen ja kirjallinen taito, epätyytyttävästi saatavilla oleva tieto tai opasteet jne. Suomenruotsalaiset kansankäräjät korostikin, että on tarpeen antaa valtion ja kunnan viranomaisille jatkuvasti tietoa kielilain säännöksistä ja tarjota työntekijöille mahdollisuuksia kielitaidon kohentamiseen.

171. Asiantuntijakomitea katsoo edelleen tämän sitoumuksen tulleen muodollisesti täytetyksi ja kehottaa viranomaisia antamaan kunnille täsmällisiä ohjeita julkisista hankinnoista korostaen sitä, että tarjouskilpailujen järjestämisessä ja itse palvelujen tuottamisessa on syytä toteuttaa kielelliset oikeudet.

Kappale 4

Saattaakseen voimaan hyväksymänsä 1, 2 ja 3 kappaleen määräykset, sopimuspuoli sitoutuu ryhtymään vähintään yhteen seuraavista toimenpiteistä:

...

- b. virkamiesten ja muiden julkisella sektorilla työskentelevien henkilöiden palkkaaminen ja tarvittaessa tarvittava kouluttaminen;**

172. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea katsoi, että tämä sitoumus oli osittain täytetty ja pyysi lisätietoa julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain sekä kielilain käytännön soveltamisesta.

173. Hallitus ehdotti omassa kertomuksessaan kielilain soveltamisesta, että viranomaiset arvioisivat järjestelmällisesti henkilöstöpolitiikkaansa esimerkiksi ottamalla kielitaidon merkityksen huomioon henkilöstön palkkausvaiheessa sekä koulutus- ja palkitsemisjärjestelmissään. Tätä koskevia menettelytapoja tulisi kehittää sen varmistamiseksi, että kielitaitovaatimus on systemaattinen osa rekrytointimenettelyä.

174. Viranomaiset totesivat neljännessä määräaikaissa selonteossaan asiantuntijakomitealle, että julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain noudattamisessa on yhä puutteita. Tämä koskee erityisesti rekrytointia, sillä työpaikkailmoituksissa ei aina mainita vaadittua kielitaitoa tai kielen osaamista ei pidetä erityisenä ansiona. Myöskään ministeriöt tai sen alaiset virastot eivät aina julkaise ilmoituksia avoimista toimistaan ruotsiksi, vaikka ruotsin kielen taitoa edellytetäänkin. Käytännössä vain tiettyjen, esimerkiksi pohjoismaisen yhteistyön kanssa toimivien virkamiesten odotetaan osaavan hyvin ruotsia.

175. Kielen puhujien edustajat kertoivat asiantuntijakomitealle, että jatkuvaa ongelmaa tuottaa se, että yliopistollista tutkintoa edellyttävissä tehtävissä valtion virkamiehiltä edellytettävä kielitaito on erinomainen suomi ja tyydyttävä ruotsi. Seuraukset tästä ovat kahtalaiset: ruotsinkieliset ovat huonommassa asemassa kuin suomenkieliset hakiessaan julkista tointa; vain tyydyttävästi ruotsia osaavien viranomaisten odotetaan tarjoavan suomen ja ruotsin puhujille yhtäläisiä palveluja, mutta he eivät aina siinä onnistu.

³⁰ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 20.

³¹ Laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta (169/2007).

176. Viranomaiset järjestävät henkilöstölleen kielikoulutusta, mutta kurssit ovat usein vapaaehtoisia eikä niitä siten taata systemaattisesti kaikille viranhaltijoille ja työntekijöille. Rajavartiolaitos järjestää ruotsin kursseja palveluksessaan oleville, ja monet kunnat – kuten esim. pääkaupunkiseudun kunnat – järjestävät kielikoulutusta työaikana ja eräät maksavat työntekijöille lisäkorvausta kielitaidosta.

177. Vuonna 2009 tehdyn paikallispoliisin hallintorakennemuutoksen jälkeen poliisihallinnossa asetettiin tarkemmat kielitaitovaatimukset aluekeskusten henkilöstölle. Poliisihallintoasetuksen muutoksen nojalla alueyksikköjen kielitaitovaatimukset määritellään sen toimialueen kielitilanteen perusteella. Viranomaiset toteavat kuitenkin, että ruotsia osaavien poliisien lukumäärä on puutteellinen ja että poliisin peruskoulutusta ei järjestetä yhtä paljon ruotsiksi kuin suomeksi³².

178. Saamansa tiedon perusteella asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty mutta rohkaisee viranomaisia kehittämään kannustimia henkilöstön kielikoulutukselle tai järjestämään pakollisia kielikursseja kaksikielisissä kunnissa.

Artikla 11 – Joukkoviestimet

179. Asiantuntijakomitealle on annettu tietoa hallituksen jakamista valikoivista lehdistötuista.³³ Vuoden 2008 budjetissa oli varattu 500.000 euron suuruinen summa vähemmistökielillä julkaistavien sanomalehtien, vastaavien sähköisten julkaisujen ja ruotsin kielellä tarjottavien uutispalveluiden tukeen. Sanomalehdistön tuesta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 pykälän mukaan tätä valikoivaa lehdistötukea voidaan myöntää Suomessa julkaistaville ja painettaville, vähintään kerran viikossa ilmestyville sanomalehdille. Kielen puhujien edustajat ilmaisivat maavierailun aikana huolensa siitä, että käytännössä ruotsalaisen lehdistön saama tukisumma on pienentynyt ja se riittää ylläpitämään ruotsinkielistä lehdistöä mutta ei riitä nostamaan sitä suomenkielisen lehdistön tasolle. Saamenkieliselle sanomalehdelle on varattu 50.000 euroa.

Kappale 1

Sopimuspuolet sitoutuvat alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien osalta alueilla, joilla näitä kieliä puhutaan, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkoviestimien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta:

...

b. i. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista;

...

c. ii. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan televisio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

180. Tämä sitoumus katsottiin viimeisimmällä valvontakierroksella osittain täytetyksi, sillä maassa ei ole yksityisiä ruotsinkielisiä televisio- tai radiokanavia vaan kaikki ohjelmat lähettää julkisen palvelun yhtiö YLE.

181. Viranomaiset ovat kertoneet asiantuntijakomitealle, että maassa ei vielä ole yhtään maanlaajuista ruotsinkielistä radio- tai televisiokanavaa. Sen sijaan lukuisat paikalliset kaapelitelevisiokanavat lähettävät yksityisesti rahoitettua ruotsinkielistä ohjelmaa. Nämä kanavat lähettävät muutaman tunnin paikallisia ja alueellisia uutisia ja ohjelmia viikossa, mutta valtiovalta ei tue niiden toimintaa taloudellisesti. Hallitus ei ole saanut lupahakemuksia uusien yksityisten ruotsinkielisten radio- tai televisiokanavien toiminnan aloittamiseksi.

182. Asiantuntijakomitea päätti vastikään tarkastaa lähestymistapaansa artiklan 11.1b ja 11.1.c osalta ottaen huomioon peruskirjan hyväksymisen (1992) jälkeen tapahtuneet radio- ja tv-toiminnan muutokset. Perinteinen jako monoliittisiin "julkisen palvelun yhtiöihin" ja yksityisiä asemia ylläpitäviin tahoihin on hämärtynyt. Nytemmin on olemassa monenlaisia tahoja, joiden voidaan sanoa harjoittavan "julkisen palvelun tehtäviä" enemmän tai vähemmän määrin. Jotkut niistä ovat julkisessa omistuksessa tai hallinnassa, toiset puolestaan yksityisiä tai yhteishankkeita. Jotkut ovat lähempänä vapaaehtoissektoria. Lisäksi lähetyksen menetelmissä ja alustoissa (digitaalitelevisio ja -radio, Internet-lähetykset jne.) on paljon

³² Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 46–50.

³³ Valtioneuvoston asetus sanomalehdistön tuesta (389/2008).

enemmän vaihtelua. Tämä kehitys edellyttää joustavampaa tulkintaa artikloista 11.1.b. ja c., varsinkin siten, ettei julkisen palvelun lähetystoiminta jää ulkopuoliseksi omassa kontekstissaan.³⁴

183. Tarkistettu lähestymistapa huomioon ottaen asiantuntijakomitea katsoo näiden sitoumusten tulleen täytetyksi.

Kappale 2

Sopimuspuolet sitoutuvat takaamaan vapauden vastaanottaa suoraan naapurimaiden radio- ja televisio-ohjelmia, jos ohjelmat on tuotettu samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli, sekä olemaan estämättä näillä kielillä naapurimaista lähetettyjen radio- ja televisio-ohjelmien jälleenlähetyksiä. Lisäksi sopimuspuolet sitoutuvat takamaan, ettei lehdistön sananvapautta ja vapaata tiedonkulkua millään tavoin rajoiteta samalla tai samantapaisella kielellä kuin alueellinen kieli tai vähemmistökieli ilmestyvissä lehdissä. Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai alueellisen koskemattomuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.

184. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty.

185. Viranomaiset vahvistavat selonteossaan, että hallitus on myöntänyt YLE:lle luvan SVT Europe -kanavan lähettämiseen. Kyseessä on Ruotsin julkisen palvelun yhtiön (*Sveriges Television Ab*) eri kanavista koostuva lähetys, joka näkyy lähes kaikkialla maassa digitaalitelevisioverkossa. Asiantuntijakomitea kiittää viranomaisia tästä aloitteesta.

186. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty.

Artikla 12 – Kulttuuritoiminta ja -palvelut

Kappale 1

Kulttuuritoiminnan ja palvelujen osalta - erityisesti kirjastojen, videolainaamojen, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festivaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusin teknologia - sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla:

...

- e. *edistämään toimenpiteitä, joiden avulla voidaan varmistaa, että kulttuuritoiminnasta vastuussa olevilla elimillä on palveluksessaan henkilöstöä, joka hallitsee sekä asianomaisen alueellisen kielen tai vähemmistökielen että muun väestön käyttämän kielen tai kielet;*

187. Edellisillä valvontakierroksilla asiantuntijakomitea ei kyennyt tiedon puutteen takia päättämään, oliko tämä sitoumus täytetty vai ei.

188. Neljännessä määräaikaisessa selonteossa ei ollut tietoa tästä sitoumuksesta. Asiantuntijakomitea kehottaa viranomaisia antamaan lisätietoa tästä sitoumuksesta seuraavassa määräaikaisessa selonteossa.

- g. *rohkaisemaan ja/tai helpottamaan sellaisen elimen tai sellaisten elinten perustamista, joiden tehtävänä olisi kerätä, tallentaa ja esitellä tai julkaista alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tuotettuja teoksia;*

189. Tämä sitoumus katsottiin täytetyksi edellisessä arviointiraportissa painotuotteiden osalta, sillä Helsingin yliopiston kirjasto saa yhden kappaleen kaikista maassa painetuista asiakirjoista, myös ruotsinkielisistä, mutta asiantuntijakomitea pyysi viranomaisilta lisätietoa seuraavalla arviointikierroksella ruotsinkielisistä ääni-, audiovisuaalisista ja muista teoksista.

190. Asiantuntijakomitea ei saanut lisätietoja ruotsinkielisistä ääni-, audiovisuaalisista ja muista teoksista 4. määräaikaisessa selonteossa. Sen vuoksi se päättää, että sitoumus on täytetty painotuotteiden osalta mutta täyttämättä ruotsinkielisten ääni-, audiovisuaalisten ja muiden teosten osalta.

³⁴ Vrt. Saksaa koskeva asiantuntijakomitean 3. selvitys, kohta 17; Itävaltaa koskeva asiantuntijakomitean 2. selvitys, kohta 150.

Artikla 13 – Talous- ja yhteiskuntaelämä

Kappale 2

Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla sikäli kuin julkiset viranomaiset ovat alalla toimivaltaisia ja siinä määrin kuin kohtuudella voidaan katsoa mahdolliseksi:

...

- c. *varmistamaan, että sosiaalialan hoitolaitoksissa kuten sairaaloissa, vanhainkodeissa ja hoitoloissa on mahdollisuudet vastaanottaa ja hoitaa sairauden tai vanhuuden johdosta tai muusta syystä hoitoa tarvitsevia alueellista kielitä tai vähemmistökieltä käyttäviä henkilöitä heidän omalla kielellään;*

191. Edellisellä arviointikierroksella asiantuntijakomitea antoi tunnustusta viranomaisten pyrkimyksille, mutta totesi, että tämä sitoumus oli vain osaksi täytetty. Se kehotti viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimiin ruotsin todellisen ja tehokkaan käytön varmistamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa. Asiantuntijakomitea kehotti viranomaisia tehostamaan pyrkimyksiään ja varmistamaan ruotsin todellinen ja tehokas käyttö hätäkeskuksissa. Tämä puute oli myös ministerikomitean suosituksen n. 4 (RecChL (2007)7) aiheena.

192. Viranomaiset toteavat³⁵, että sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuus kansalaisten omalla äidinkielellä vaihtelee yhä kunnasta toiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2008 tekemän kyselyn tulosten perusteella on tosiasiaa paljon helpompi saada omalla äidinkielellä palvelua kaksikielisissä kunnissa, joissa on ruotsinkielinen enemmistö verrattuna kaksikielisiin suomalaisenemmistöisiin kuntiin, etenkin lastensuojelun, vanhusten hoivapalveluiden, mielenterveyspalvelujen ja päivystyspalvelujen alueilla. Ongelmia on tunnistettu erityisesti pääkaupunkiseudulla. Ruotsinkieliset ovat kiinnittäneet asiantuntijakomitean huomiota myös siihen kasvavaan ongelmaan, että sosiaali-, terveydenhuolto- ja sairaanhoitopalvelut on ulkoistettu ulkopuolisille toimijoille. Julkisten hankintojen kohdalla viranomaiset näyttävät unohtaneen turvata ruotsinkielisten palvelujen tarjonnan.

193. Asiantuntijakomitean maavierailullaan tapaamien ruotsinkielisten edustajien mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa kielelliset oikeudet eivät kunnolla toteudu kielilain mukaisina, varsinkaan pääkaupunkiseudulla. Suomenruotsalaiset kansankäräjät on saanut valituksia kansalaisilta saamastaan hoivasta ja hoidosta (ruotsia taitamattomat lääkärit ja terveydenhoitohenkilökunta), mutta valituksen aiheina ovat olleet myös ruotsinkielisen potilaiden hoitoa koskevan ohje- ja tietomateriaalin puute, riittämättömät tiedot ja opasteet sairaaloissa ja terveyskeskuksissa, operatiivisen tai vastaanottohenkilöstön riittämätön kielitaito, lainmukaiset potilastiedot, joita ei saa ruotsiksi jne. Ruotsinkielisten terveyspalvelujen saaminen on ollut vaikeaa sekä Vaasan keskussairaalassa (esimerkiksi lasten neurologiassa) ja Tampereen yliopistollisessa keskussairaalassa (mm. aivohalvauspotilaiden hoidossa).

194. Lastensuojelussa ei palveluja tarjota systemaattisesti ruotsiksi, ellei asiakas tätä vaadi. Tämä koskee erityisesti enemmistöltään suomenkielisiä kuntia ja Etelä-Suomea. Asiantuntijakomitea on kuullut myös Tammisaaren synnytyssairaalan sulkemisesta. Siellä täydet palvelut tarjottiin sekä ruotsiksi että suomeksi, ja sairaala suljettiin vastoin paikallisen ruotsinkielisen enemmistön tahtoa. Kielen puhujat pahoittelevat sitä, että vain Porvoon synnytyslaitos pystyy Etelä-Suomessa tarjoamaan täydet ruotsinkieliset palvelut.

195. Vanhustenhoidossa ruotsinkielistä palvelua saa kaksikielisissä kunnissa, joissa on ruotsinkielinen enemmistö, mutta sitä ei aina järjestetä enemmistöltään suomenkielisissä kunnissa. Tilanteen kerrotaan olevan erityisen vaikea eräissä Etelä-Suomen kunnissa, joissa kukaan ei puhu ruotsia joidenkin työvuorojen aikana.

196. Viranomaisten mukaan terveydenhuollossa, jossa on kova pula kielitaitoisesta henkilöstöstä, rekrytoinnissa on tehty poikkeuksia. Joissain tapauksissa työntekijän kielitaidon pieniä puutteellisuuksia on katsottu työhönotossa läpi sormien. Puolessa Suomen kaksikielisistä kunnista hakijan kielitaito tarkastetaan työhönotossa vaatimalla tältä todistus kielitaidosta, ja joissain kunnissa henkilöstölle maksetaan palkanlisää kielitaidosta. Myös kielikoulutusta järjestetään.

197. Suomenruotsalaiset kansankäräjät katsoo, että päivystyspalveluasiakkaiden äidinkielisten palvelujen puutteet lisäävät väärinkäsitysten riskiä hoidossa ja ehkäisevät kielellisten oikeuksien toteutumista. Lapsille, vanhuksille ja psykiatrisille potilaille on erityisen tärkeää saada hoitoa omalla äidinkielellään.

³⁵ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 34–37 ja 4. määräaikaisselonteko s. 63.

198. Konkreettisia myönteisiä toimenpiteitä n kuitenkin myös tehty: HUS:n johtoryhmä hyväksyi 2007 kieliohjelman hyvästä ruotsinkielisestä ja suomenkielisestä hoidosta. Siinä on käytännöllisiä suosituksia siitä, miten sairaalan palveluita voidaan parantaa kielten näkökulmasta. Samanaikaisesti johtoryhmä otti käyttöön kielitaitobonus, jonka tarkoituksena on rohkaista henkilöstöä käyttämään ruotsia työssään. Kielen puhujien edustajat kertoivat asiantuntijakomitealle, että kielillisää saavien työntekijöiden määrä on noussut merkittävästi sen jälkeen kun järjestelmä otettiin käyttöön. Suomenruotsalaiset kansankäräjät julkaisi suomenkieliselle hoitohenkilökunnalle tarkoitetun ruotsin sanakirjan helpottamaan potilaiden ja hoitajien välistä kommunikaatiota ja rohkaisemaan hoitajia puhumaan ruotsia. Sanakirjaa on jaettu yli 30.000 kappaletta ilmaiseksi kaikkialla maassa terveydenhuollon opiskelijoille ja opettajille sekä sairaaloiden ja terveyskeskusten henkilöstölle.

199. Eduskunnan oikeusasiamies on antanut raportointikauden aikana lukuisia päätöksiä kieli- ja terveydenhuolto -asiassa. Kielellisten oikeuksien toteutumiseksi potilaiden on saatava omat potilastietonsa äidinkielellään, joko suomeksi tai ruotsiksi. Kaksikielisten sairaanhoitopiirien potilailla on oikeus tutkia hoitoaan koskevia asiakirjoja omalla äidinkielellään. Jos asiakirjoja ei ole alun perin laadittu potilaiden omalla kielellä, ne on pyydettyäessä käännettävä.³⁶ Oikeusasiamies piti ongelmallisena sitä, että Potilasvahinkovakuutuskeskus käytti ulkopuolisia lakiasiaintapalveluja vastatessaan ruotsinkielisiin potilasvahinkotapauksiin, kun keskuksen omat juristit ratkaisivat suomenkieliset tapaukset. Tämän menettelyn takia ruotsinkielinen osapuoli, joka oli hävinnyt juttunsa, joutui maksamaan suuremmat oikeuskulut kuin mitä suomenkielinen valittaja olisi maksanut vastaavassa tilanteessa.³⁷ Eduskunnan oikeusasiamies vaati sosiaali- ja terveysministeriötä täsmentämään säännökset potilasasiapaperien kielestä lakiuudistuksen yhteydessä.

200. Mitä tulee hätäkeskuksiin, joista oli jo huomautettu edellisessä valvontaselvityksessä, viranomaiset toteavat neljännessä määräaikaisselonteossaan³⁸, että ongelmia on edelleen Lounais-Suomessa johtuen lähinnä hankaluuksista palkata ruotsia osaavia päivystäjiä sekä siitä, ettei päivystäjille ole säädetty mitään kielitaitovaatimuksia. Vuoden 2008 kielibarometrin tulosten mukaan alueiden väliset hätäkeskusten laatuarviot vaihtelivat suuresti. Suomenruotsalaiset kansankäräjät katsoo, että ruotsin opettaminen suomenkielisille hätäkeskusvirkaileijoille ei ole parantanut ruotsinkielisten hätäpalvelujen saatavuutta. Ongelmana se pitää myös sitä, että koulutusta annetaan vain Kuopiossa ja vain suomeksi. Suomenruotsalaiset kansankäräjät ehdotti viranomaisille, että perustetaan ruotsinkielinen koulutusohjelma hätäkeskusten työntekijöille jossain toisessa paikassa, mutta tämä ei ole vielä toteutunut.

201. Viranomaiset ovat antaneet selonteon hätäkeskusuudistuksesta suositellen sitä, että keskuksat palvelisivat sekä suomeksi että ruotsiksi, että pääkaupunkiseudulla järjestettäisiin erillinen kaksikielinen päivystäjäkurssi ja että lisähuomiota kiinnitettäisiin henkilöstön kielitaitoon työhönottovaiheessa. Asiantuntijakomitea kuuli, että sisäministeriö on parhaillaan muuttamassa hätäkeskuslainsäädäntöä ja arvioi tässä yhteydessä uudestaan myös henkilöstölle asetettavia kielitaitovaatimuksia. Maavierailulla kuultiin, että hätäkeskuksen 48 työntekijästä 6 on ruotsinkielisiä ja 23 pystyy vastaamaan ruotsiksi. Ruotsin kielen kursseja ei ole.

202. Asiantuntijakomitea odottaa saavansa lisätietoa seuraavassa määräaikaisselonteossa niistä lisätoimista, joihin viranomaiset ovat ryhtyneet korjataksaan hätäkeskuksissa vallitsevat kielitaitopuutteet.

203. Koska kielen puhujat kohtaavat käytännön ongelmia viranomaisten kiitettävistä pyrkimyksistä huolimatta, asiantuntijakomitea katsoo, että tämä sitoumus on yhä osittain täytetty.

Asiantuntijakomitea kehottaa painokkaasti viranomaisia tehostamaan pyrkimyksiään ja varmistamaan ruotsin todellinen ja tehokas käyttö sosiaalitoimen laitoksissa.

3.2.2. Saame

204. Asiantuntijakomitea viittaa yllä oleviin kohtiin 113–115 eikä jäljempänä olevassa arviointiraportissaan kommentoi seuraavia kohtia:

- Artikla 8 kappale 1 f ii
- Artikla 8 kappale 1 h

³⁶ Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös, diaarin. 3086/4/06.

³⁷ Eduskunnan oikeusasiamiehen päätös, diaarin. 2938/4/04.

³⁸ 4. määräaikaisselonteko, s. 65

- Artikla 9 kappale 1 a iii, b iii, c iii
- Artikla 9 kappale 1 a iv
- Artikla 9 kappale 1 d
- Artikla 9 kappale 2 a
- Artikla 9 kappale 3
- Artikla 10 kappale 1 c
- Artikla 10 kappale 2 a, b, c, e
- Artikla 11 kappale 1 d, f ii
- Artikla 11 kappale 2
- Artikla 11 kappale 3
- Artikla 12 kohdat 1 b, c, d, e, f, g
- Artikla 13 kappale 1 a, c, d
- Artikla 14 b

Artikla 8 – Koulutus

205. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitealle kerrottiin saamen opetuksen yleisistä rakenteellisista ja rahoituksellisista ongelmista. Sen vuoksi se rohkaisi viranomaisia hyväksymään järjestelmällisen politiikan ja ohjaamaan riittävän rahoituksen saamen opetukselle, mukaan lukien oppimateriaalien kehittäminen ja alueellisen opetussuunnitelman hyväksyminen. Tämä oli myös ministerikomitean ensimmäisen suosituksen tavoite, kun se suositteli, että Suomen viranomaiset **”vahvistavat edelleen saamenkielistä koulutusta, erityisesti kehittämällä järjestelmällisen politiikan ja pitkän aikavälin rahoitussuunnitelman”** (RecChL(2007)7).

206. Suomen, Ruotsin ja Norjan lapsiasiavaltuutettujen vuosina 2007–2008 tekemän tutkimuksen mukaan saamenkielisen opetuksen perusongelma liittyi sen katkonaisuuteen, joka johtuu pätevien saamenkielisten aineopettajien puutteesta.

207. Asiantuntijakomitealle on kerrottu, että opetus- ja kulttuuriministeriö nimitti 24.9.2010 ohjausryhmän ja työryhmän laatimaan ohjelman saamelaiskielten elvyttämiseksi. Ryhmä kokoontui ensimmäisen kerran 29.11.2010. Sen tarkoituksena on laatia kattava ja pitkän aikavälin toimintasuunnitelma, jolla varmistetaan saamelaiskielten säilyminen ja kehittyminen kiinnittäen erityistä huomiota inarinsaamen ja koltansaamen säilyttämiseen. Saamelaiskäräjät odottavat, että hanke luo pohjan saamen opetukselle maanlaajuisesti, tuo opetuksen paremmin saataville ja auttaa elvyttämään saamelaiskieliä koulujen kautta. Suunnitelman toteuttaminen vaatii takeita riittävästä resursseista sekä pitkän aikavälin suunnitelmaa, jonka pohjalta ohjelma saavuttaa kaikenikäiset saamelaiset eri puolilla Suomea, myös vanhimman väestönosan aikuisten kurssien kautta. Saamelaiskäräjät on esittänyt erästä käytännön ratkaisua eli saamen kielikeskusten perustamista alueille, joissa saamelaiskielet ovat erityisen heikossa asemassa. Malli noudattelisi vastaavaa norjalaista ratkaisua. Työryhmä on listannut muitakin avainsektoreita: sosiaali-, terveydenhuolto- ja koulutuspalvelut, kulttuuri ja joukkoviestimet, kauppa- ja teollisuuspolitiikka. Asiantuntijakomitea odottaa saavansa seuraavalla valvontakierroksella lisätietoa tämän elvytysohjelman konkreettisesta etenemisestä ja tuloksista.

208. Saamelaiskäräjät kertoi edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitealle, että oppimateriaalien tuottamiseen myönnetty apuraha on säilynyt muuttumattomana vuosien ajan. Tämän seurauksena saamenkielisen oppimateriaalin laatiminen ja tuottaminen eivät ole vielä täyttäneet kielenopetuksen perustarpeita. Asiantuntijakomitea näin ollen uskoi, että toisaalta oli kiire lisätä saamenkielisen oppimateriaalin tuotantoa ja samalla taata pätevien opettajien saatavuus ja parantaa opettajien jatkokoulutusta.

209. Viranomaiset ovat tietoisia siitä, että oppimateriaalista on pula, etenkin lukioasteella ja aikuisopetuksessa, mutta katsoo, että lisäksi tarvitaan saamen elvyttämistä tukevaa materiaalia, joka sopii käytettäväksi kielipesissä. Puhujien edustajat painottivat sitä, että oppimateriaalin puute lisää opettajien työtä. Viranomaiset tunnustavat sen, että lähivuosina tarvitaan erityisiä tukitoimia koltansaamen opetuksen edistämiseksi. Saamenkielisen oppimateriaalin tuotantoa on haitannut niukkojen resurssien lisäksi se, että koltansaamen kääntäjiä ja kirjailijoita on ollut vaikea löytää.

210. Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan, että materiaalia on tuotettu pohjois-, inarin- ja koltansaameksi kaikille koulutustasoille – esiopetuksesta aikuiskoulutukseen. Saamelaiskäräjille on myönnetty vuosittain 258.000 euroa oppimateriaalituotantoon, ja kielten puhujien mukaan oppimateriaalivastus kasvoi 83.000 eurolla vuonna 2010. Saamelaiskäräjät pitäisi kuitenkin parempana,

että rahoitus käytettäisiin kokopäiväisten työntekijöiden palkkaamiseen, jotka tuottaisivat inarinsaamelaista ja koltansaamelaista materiaalia, koska tähän tarkoitukseen ei ole tällä hetkellä erityistä rahoitusta. Saamenkielisten edustajat toistivat tällä valvontakierroksella huolensa saamenkielisten opettajien ja oppimateriaalien vakavasta puutteesta, etenkin inarinsaamen ja koltansaamen kohdalla.

211. Ratkaisu voisi löytyä Internet-pohjaisesta materiaalista. Tämä olisi myös erityisen sopiva vaihtoehto saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuville saamelaislapsille. Saamelaiskäräjien tilastot vuodelta 2007 osoittavat nimittäin, että yhä suurempi joukko saamelaisia asuu saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella: 59 % 11–17 -vuotiaista, 60 % 18–24 -vuotiaista ja noin 70 % alle 10-vuotiaista. Saamelaiskäräjien marraskuussa 2008 julkaiseman ensimmäisen koulutusraportin mukaan saamen kielen ja saameksi tapahtuvan opetuksen tilanne on erityisen huolestuttava saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Saamea opetetaan samoin perustein kuin maahanmuuttajakieliä, ja raportista ilmeni, että vain harva saamelaislapsi ja -nuori saa saamenopetusta. Tästä syystä kielen puhujien määrä on laskussa.

212. Viranomaiset kertovat kiinnostavista virtuaali- ja etäopetushankkeista. Opetushallitus tuki vuosina 2004–2007 saamen virtuaaliopetuksen kehittämistä *Virtuaalisaa*me-projektinsa puitteissa. Tässä virtuaalikouluhankkeessa saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuvat oppilaat saivat saamen etäopetusta saamelaisten kotiseutualueelta käsin. Hankkeessa on tarkoitus myös koota opettajien ja koulujen käyttöön resurssipankki, jossa on tietoa saamelaisista ja heidän kulttuuristaan. Sen on tarkoituksena toimia myös innostavan kieliopetuksen oppimateriaaliympäristönä. Inarin kunta lisää myös mahdollisuuksia saamen etäopiskeluun.

213. Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskus on ehdottanut etäopetukseen perustuvan peruskoulutuksen järjestämistä. Erityisesti saamen etäopetukseen tarkoitettua digitaalista materiaalia ei kuitenkaan ole olemassa, vaan virtuaalioppimateriaali on laadittu lukion ja aikuisopetuksen saamenopetusta varten. Työhön on saatu Euroopan unionin *Interreg*-ohjelman rahoitusta. Saamelaiskäräjät on lisäksi ehdottanut saamen virtuaaliopetuksen aloittamista Inarissa olevassa Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskuksessa, mutta tähän mennessä sellaista ei ole järjestetty.

214. Saamenkielisten edustajat kiinnittivät lisäksi asiantuntijakomitean huomiota saamea toisena kielenään puhuvien merkitykseen. Heidän mielestään tässä oppilasryhmässä on tärkein potentiaali saamen puhujien lukumäärän kasvattamisen ja saamelaiskielten tulevaisuuden turvaamisen kannalta. Tästä syystä saamelaiskäräjät pyysi opetus- ja kulttuuriministeriötä muuttamaan äidinkielen opetussuunnitelmaa lisäämällä siihen oppiaineen saame vieraana kielenä.

215. Saamelaiskäräjät kertoi asiantuntijakomitealle, että sille ei ole osoitettu valtuuksia tai resursseja saamenopetuksen kehittämiseksi. Siksi se on esittänyt opetus- ja kulttuuriministeriölle, että sen opetus- ja oppimateriaaliksi tuli muuttaa kehittämisskeskukseksi, jolla on kansallinen vastuu saamen opetuksesta ja joka raportoi vuosittain ministeriölle ja neuvottelisi opetuksen tilanteesta ja tarpeista ministeriön kanssa.

216. Saamen puhujien edustajat ovat nostaneet esiin myös sen, että useassa saamelaisten kotiseutualueen kunnassa saamenkielisten lasten on resurssipulan ja koulujen pienen koon takia ollut tosiasiaa pakko osallistua suomi äidinkielenä -opetukseen suomea saamelaisille -opetuksen sijasta.

217. Asiantuntijakomitea pitää viranomaisten pyrkimyksiä parantaa saamen etäopetuksen tarjontaa tervetulleina. Se odottaa saavansa seuraavalla valvontakierroksella lisätietoa näistä hankkeista ja etenkin saamen elvyttämisohjelmasta. Asiantuntijakomitea kuitenkin toteaa, että saamen oppimateriaaliasiassa on ollut vain vähän konkreettista parannusta ja että pätevien opettajien puute on myös tulevaisuudessa huolenaihe.

Kappale 1

Koulutuksen osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja heikentämättä asianomaisen valtion virallisen kielen tai kielten opetusta:

a. i. järjestämään esikouluasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

218. Edellisessä arviointiraportissaan asiantuntijakomitea antoi tunnustusta esikouluasteen opetukseen suunnattujen varojen kasvusta. Se kuitenkin painotti, että lisäpyrkimyksiä tarvitaan esiopetuksen tukemiseksi, koulutetun saamenkielisen henkilöstön määrän lisäämiseksi ja sopivan oppimateriaalin kehittämiseksi. Tätä sitoumusta pidetään osittain täytettynä. Siksi asiantuntijakomitea rohkaisi Suomen viranomaisia ryhtymään lisätoimiin pysyvän saamenkielisen esikouluasteen opetuksen varmistamiseksi.

219. Viranomaiset tunnustavat, että on tärkeää antaa saamelaislapsille mahdollisuus saamenkieliseen päivähoitoon ja siten kehittää kielitaitoaan. Saamen kielilaki velvoittaa kunnat järjestämään saamen kielen opetuksen, ja kunnat saavat valtionapua saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen järjestämiseen. Saamenkieliset kuitenkin kertoivat asiantuntijakomitealle, että kielioikeudet eivät toteudu saamen kieltä taitavan henkilöstön jatkuvan pulan takia. Myös viranomaiset kertoivat, että saamea puhuvia päteviä esikouluasteen opettajia on vähemmän kuin tarvittaisiin ja että saamen kielestä tai kulttuurista ei ole pedagogisia ohjeita. Oppimateriaalista viranomaiset toteavat, että saamelaiskäräjät tuottaa materiaalia kaikilla kolmella saamen kielellä, mutta koltansaamelaisen materiaalin tuottamisessa on ollut vaikeuksia, koska kieltä osaavia kirjoittajia ei ole riittävästi.

220. Saamenkieliset katsovat laajasti, että kielipesät ovat paras ratkaisu saamen kielen elvyttämiseksi varhaisiällä. Saamelaiset kertoivat asiantuntijakomitealle, että parhaat kielen elvyttämistulokset on saatu inarinsaamelaisissa kielipesissä, joita on perustettu Inariin ja Ivaloon. Verrattuna 20 vuoden takaiseen tilanteeseen nyt jo paljon useampi eli yli 50 lasta ja nuorta osaa puhua inarinsaamea kansalliskielen tasoisesti. Myös vähemmistövaltuutettu pitää kielipesätoimintaa ensiarvoisen tärkeänä saamen säilyttämiseksi ja elvyttämiseksi. Tästä syystä hän pyysi tammikuussa 2009 opetusministeriötä selvittämään, kuinka se aikoo varmistaa saamenkielisten kielipesätoimintojen jatkumisen pitkällä aikavälillä.

221. Maavierailun aikana saamelaiskäräjät kuitenkin painotti, että kielipesät kärsivät jatkuvasta rahoituksen puutteesta. Valtiovalta ohjaa vuoden 2011 budjetissa 350.000 euroa saamen kielipesiin ja aikoo tehdä kielipesien rahoituksesta pysyvän budjettierän. Nykyinen rahoitus kattaa alle puolet kielipesien todellisista kustannuksista.

222. Viranomaisten mukaan Inarin kunta on aloittanut Ivalossa koltansaamelaisen päivähoiton, jonka toiminta vastaa kielipesien toimintaa. Sevettijärvellä on aloitettu vastaava hanke, joskaan se ei vielä ole toiminnassa lasten vähäisen lukumäärän vuoksi.

223. Toistaiseksi ainoa pohjoissaamelainen kielipesä toimii Vuotsossa Sodankylässä, mutta Inarin kunta tutkii mahdollisuutta perustaa alueelleen vastaava kielipesä. Utsjoen kirkonkylällä on pohjoissaamenkielinen päivähoitoyksikkö.

224. Viranomaiset toteavat esikouluasteen opetuksesta, että kaikissa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa on saamenkielistä esikouluopetusta ja Sevettijärven koululla esikouluopetusta koltansaameksi.

225. Asiantuntijakomitealle on kerrottu tapauksesta, jonka vähemmistövaltuutettu on vienyt syrjintälautakunnan käsittelyyn. Se katsoi, että Rovaniemen kaupunki oli syrjinyt saamelaislapsia, koska se ei ollut ryhtynyt riittäviin toimiin täyttääkseen lainmukaisen velvollisuutensa järjestää heille päivähoitoa. Saamelaislapsilla oli lainmukainen oikeus päivähoitoon äidinkielellään yhtä lailla kuin suomenkielisillä lapsilla.

226. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on yhä osittain täytetty.

Asiantuntijakomitea kehottaa Suomen viranomaisia ryhtymään lisätoimiin pysyvän saamenkielisen esikouluasteen opetuksen varmistamiseksi erityisesti pysyvän kielipesätoiminnan kautta.

b. i. järjestämään peruskouluopetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

227. Tämän sitoumuksen katsottiin edellisellä valvontakierrokselle tulleen osittain täytetyksi, koska siitä huolimatta, että saamea on opetettu äidinkielenä, yleistä alueellista opetussuunnitelmaa ei ollut, mistä johtuen opettajilla oli valtava työtaakka, koska heidän täytyi tehdä omat oppimateriaalinsa ja opetussuunnitelmansa. Joissain tapauksissa tämä johti saamenpuhujien mukaan jopa saamenopetuksen poisjäämiseen.

228. Tällä valvontakierroksella saatujen tietojen mukaan 150 oppilasta saamelaisten kotiseutualueella sai perusopetusta pohjoissaameksi, 11 inarinsaameksi (Inarissa ja Ivalossa) sekä 4 koltansaameksi (Sevettijärvellä ja Ivalossa).

229. Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan yhteisestä alueellisesta opetussuunnitelmasta, että on saamelaisten kotiseutualueen kuntien tehtävä päättää saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelmasta, joka pohjautuu Opetushallituksen vuonna 2004 hyväksymän kansallisen opetussuunnitelman perusteisiin. Viranomaiset kertoivat lisäksi asiantuntijakomitealle, että vuoteen 2007

mennessä kaikki nämä kunnat olivat laatineet ja hyväksyneet saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelman. Opetushallitus katsoo, että olisi järkevää laatia opetussuunnitelman perusteet saamenkieliselle opetukselle. Saamelaisten kotiseutualueen kuntien yhteistyön pohjalta syntyisi alueellinen saamenkielinen opetussuunnitelma.

230. Saamenpuhujien edustajat toistivat asiantuntijakomitealle huolensa siitä, ettei saamenkieliselle opetukselle ollut yhtenäistä opetussuunnitelmaa. Perusopetuslaki³⁹ edellyttää, että koulutuksen tarjoajat hyväksyvät erillisen saamenkielisen opetuksen opetussuunnitelman. Paikallisviranomaiset ovat pitäneet tehtävää vaikeana, koska mitään yhtenäisiä ohjeita ei ole olemassa, ja he ovatkin pyytäneet apua saamelaiskäräjiltä. Saamelaiskäräjät on antanut lukuisia lausuntoja opetus- ja kulttuuriministeriölle ja pyytänyt opetussuunnitelmaa, joka harmonisoi erikoisopetuksen sisällöt sekä saamen ja suomen opetukselle varattavat tuntimäärät. Tällaiset yhdenmukaiset ohjeistukset mahdollistaisivat saamelaiskulttuurin sisällyttämisen opetukseen samalla tavoin kaikissa saamenkielistä opetusta antavissa kunnissa.

231. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on yhä osittain täytetty.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia helpottamaan yhteisen alueellisen saamenkielisen opetussuunnitelman luomista.

c. i. järjestämään keskiasteen opetusta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

232. Kolmella edeltävällä arviointikierroksellaan asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi. Viimeisessä arviointiraportissaan se myös rohkaisi viranomaisia vahvistamaan inarinsaamen ja koltansaamen opetusta (ECRML (2007)7) kappale 190.)

233. Viranomaisten mukaan erillisten saamenkielisten opetusryhmien määrä lukioissa on vähentynyt. Viranomaiset kertoivat niin ikään asiantuntijakomitealle, että Ivalon lukio opettaa inarinsaamea etäopetuksena. Koltansaamea opetetaan Sevettijärvellä ja Ivalossa. Ainoastaan Utsjoen lukio opettaa joitain aineita myös pohjoissaameksi.

234. Suomen, Ruotsin ja Norjan lapsivaltuutettujen vuosina 2007–2008 tekemän tutkimuksen mukaan Suomea koskeva ongelma oli se, että ylioppilaskokeessa ei voinut suorittaa saamenkielellä niitä aineita, esim. biologiaa, joita koulussa oli opiskeltu saameksi. Suomen ylioppilastutkinnoissa vain äidinkielenkoe ja vieraan kielen koe voidaan suorittaa saameksi.

235. Pätevien saamenkielisten opettajien ja asianmukaisen oppimateriaalin puute on yhä suurin opetuksen este. Saamelaisten edustajat korostivat myös sitä, että joissain kouluissa käytännön ongelmana on saamenopetukselle pysyvästi varattavien luokkatilojen puute.

236. Tämän tiedon valossa asiantuntijakomitea katsoo yhä, että sitoumus on osittain täytetty.

d. ii. järjestämään huomattavan osan ammattiopetuksesta asianomaisilla alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

237. Aiemmalla valvontakierroksella asiantuntijakomitea katsoi, että nämä sitoumukset on osaksi täytetty. Asiantuntijakomitealle kerrottiin, että Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskuksessa on saamen kielen, kulttuurin ja käsitöiden opetusta. Se pyysi kuitenkin lisätietoa seuraavassa selonteossa Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskuksen kehityksestä ottaen huomioon sen, että saamelaisopiskelijat eivät olleet ilmeisesti kovin kiinnostuneita osallistumaan näihin kursseihin.

238. Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskusta koskeva laki ja asetus astuivat voimaan elokuussa 1993. Opetusministeriön antamalla valtuutuksella (491/530/2006) Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskus voi järjestää ammatillista peruskoulutusta suomeksi ja saameksi Inarin kunnassa. Opetusministeriö on erillispäätöksellä antanut Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskukselle luvan ammatillisen lisäkoulutuksen antamiseen.

239. Viranomaisten mukaan koulutuskeskus tarjoaa opetusta, joka johtaa ammatillisiin keskiasteen tutkintoihin käsi- ja taideteollisuuden, luonnon ja ympäristön, hotelli- ja ravintolatoiminnan, sosiaali- ja terveydenhuollon, matkailun, liiketoiminnan sekä tietotekniikan ja ohjelmoinnin aloilla. Saamen kieltä ja kulttuuria käsitteleviä kursseja on laajalti tarjolla, ja osa opetuksesta on saameksi.

³⁹ Perusopetuslain (628/198) 5 pykälä.

240. Tämän tiedon nojalla asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty.

e. ii. järjestämään mahdollisuus opiskella näitä kieliä korkeakoulujen opetusaineena;

241. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty.

242. Saamenpuhujat ilmaisivat asiantuntijakomitealle tyytyväisyytensä siitä, että syksystä 2010 alkaen on Saamelaisten kotiseutualueen koulutuskeskuksessa Inarissa on ollut mahdollista harjoittaa yliopistotason opintoja ja suorittaa saamen kielen, erityisesti inarinsaamen ja pohjoissaamen kandidaatin tutkinto, joka vastaa Oulun yliopiston tutkintovaatimuksia.

243. Asiantuntijakomitea kiittää viranomaisia parantuneesta tarjonnasta ja pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on täytetty.

g. varmistamaan alueellisten kielten tai vähemmistökielten taustalla olevan historian ja kulttuurin opetuksen;

244. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea ei saanut mitään päivitettyä tietoa saamelaisten historian ja kulttuurin opetuksesta ja totesi, että sitoumus oli osittain täytetty. Asiantuntijakomitea lisäksi rohkaisi Suomen viranomaisia ryhtymään toimiin saamelaisten historian ja kulttuurin korostamiseksi historian oppimäärässä niillä alueilla, joilla kieltä käytetään, ja antamaan asiantuntijakomitealle tästä tietoja seuraavassa määräaikaisessa selonteossa.

245. Kansallisen opetussuunnitelman perusteiden mukaan saamelaisten kotiseutualueen kouluissa on opetettava saamelaisten historiaa. Asiantuntijakomitealle kuitenkin kerrottiin, että tieto saamelaishistoriasta ja -kulttuurista on melko vähäistä ja pinnallista. Viranomaisten mukaan jopa osa saameksi kirjoitetuista historian oppikirjoista esittelee saamelaisia ja heidän kulttuuriaan hyvin lyhyesti, eikä saamelaishistoriasta ole Suomessa olemassa päivitettyjä oppikirjoja. Saamenpuhujien edustajat mainitsivat myös, että saamelaiskulttuurin näkyvyys saamenkielisessä oppimateriaalissa ei ollut tyydyttävällä tasolla.

246. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on yhä osittain täytetty ja rohkaisee viranomaisia ryhtymään toimiin epätydyttävän tilanteen korjaamiseksi.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään toimiin sen varmistamiseksi, että saamen kielten heijastelemaa historiaa ja kulttuuria esitellään riittävästi sekä suomenkielisessä että saamenkielisessä opetuksessa saamelaisten kotiseutualueella.

h. järjestämään perustutkintoon tähtäävää koulutusta ja jatkokoulutusta opettajille, joita tarvitaan niiden määräysten toteuttamiseksi, jotka kukin sopimuspuoli on edellä a-g -kohdasta hyväksynyt

247. Kolmannella valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on osittain täytetty. Asiantuntijakomitea sinänsä tunnustaa julkisen vallan lisääntyneet pyrkimykset opettajakoulutuksen kehittämiseksi, mutta se silti rohkaisi viranomaisia edistämään opettajankoulutusta, etenkin inarin- ja koltansaamen osalta, joissa ei ole mitään perus- ja jatkokoulutusta opettajille ja johon tarvitaan lisätoimia.

248. Asiantuntijakomitea kuuli saamenkielisiltä, että saamea puhuvista opettajista ja saamenkielisistä oppimateriaaleista on yhä suuri pula etenkin inarinsaamen ja koltansaamen osalta. Hallituksen vuonna 2009 antamassa kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta todettiin niin ikään, että viime vuosina pahentunut opettajapula on koskenut etenkin inarinsaamea ja koltansaamea sekä yläkoulun aineopetusta kaikilla kolmella saamelaiskielellä.

249. Viranomaiset toteavat 4. määräaikaisessa selonteossaan, että koulutuksesta vastaa Oulun yliopiston Giellagas-instituutti. Pohjoissaamea puhuvat luokanopettajat ovat pääsääntöisesti opettajakoulutuksen saaneita. Muutamilla inarin- ja koltansaamea puhuvilla opiskelijoilla on myös opettajakoulutus. Viranomaiset kuitenkin toteavat, että koulutus kestää ainakin 4 vuotta ja opettajakoulutettavien pienestä määrästä johtuen inarin- ja koltansaamelaisen perusopetuksen opettajien saatavuus ei ole toistaiseksi parantunut.

250. Aineopettajaopintoihin ei ole hakeutunut yhtään saamea puhuvaa opiskelijaa. Saamelaiskäräjät teki aloitteen, jolla se pyrki lisäämään saamenkieliseen opettajakoulutukseen hakeutuvien opiskelijoiden määrää, mutta se ei ole löytänyt sopivia tapoja mahdollisten hakijoiden tukemiseen. Asiantuntijakomitea on huolissaan tästä laskusuuntaisesta kehityksestä, joka voi lähitulevaisuudessa johtaa siihen, ettei saamenkielisiä opettajia enää ole lainkaan.

251. Opettajien jatkokoulutuksesta viranomaiset toteavat, että opetushallitukseen on tullut vain vähän hakemuksia saamea puhuvien tai saamenkielisten opettajien jatkokoulutuksen rahoittamiseksi ja että saamea puhuvia kouluttajia on hyvin vähän. Jatkokoulutusta koltan- tai inarinsaameksi ei ole järjestetty. Viranomaiset kertoivat Kotuksen ja Inarin Saamelaisyhdistyksen aloitteesta järjestää vuoden kestävä päteville opettajille, viranomaisille ja joukkoviestimille suunnattu inarinsaamen koulutusohjelma, jonka tarkoituksena on saada lisää tätä kieltä puhuvia ammattilaisia. Asiantuntijakomitea pitää tätä aloitetta tervetulleena, varsinkin kun se tarjoaa enemmän koulutusta saamelaisten kotiseutualueen opettajille.

252. Asiantuntijakomitea on huolissaan saamen opettajien vähenemisestä, etenkin inarinsaamen ja koltansaamen osalta. Pitkällä aikavälillä tämä vaarantaa saamenopettajien saatavuuden. Viranomaisten tulisi löytää riittäviä kannusteita, joilla nuoret saataisiin sitoutumaan saamenopettajan uraan. Tarvittavasti tällaisia voisivat olla esimerkiksi lisästipendit tai lupaus tulevasta työsuhteesta. Viranomaisten pitäisi myös pohtia etä- ja monimuoto-opetuksen kehittämistä opettajien jatkokoulutuksessa.

253. Asiantuntijakomitea pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on yhä vain osaksi täytetty. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään luoviin toimiin koltansaamen ja inarinsaamen opettajien kouluttamiseksi.

Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia ryhtymään toimiin vahvistaakseen opettajien perus- ja jatkokoulutusta etenkin saamenkielisten aineopettajien kohdalla.

- i. asettamaan valvontaelimen tai -elimiä, jotka seuraavat toimenpiteitä ja edistystä alueellisten kielten tai vähemmistökielten opetuksen vakiinnuttamisessa tai kehittämisessä ja jotka laativat julkistettavia vuosikertomuksia huomioistaan.*

254. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumusta ei ollut täytetty ja kehotti Suomen viranomaisia etsimään keinoja kehittää asianmukainen valvontajärjestelmä tiiviissä yhteistyössä saamelaiskäräjien kanssa. Se rohkaisi hallitusta kehittämään asianmukaisen mekanismin, jonka vastuulla on saamenkielisen opetuksen alalla tehtyjen toimenpiteiden ja saavutettujen edistysaskelten valvonta sekä laatimaan määräaikaista julkaistavia kertomuksia.

255. Neljännessä määräaikaaisessa selonteossa ei ollut erityisiä tietoja sitoumuksen täyttämistä. Opetushallitus valvoo kansallisen opetussuunnitelman perusteiden vaikutuksia opetukseen ja tutkintoihin pääasiallisesti koulutusta arvioidessaan, mutta asiantuntijakomitean käsityksen mukaan tämä ei koske erityisesti saamen opetusta.

256. Asiantuntijakomitea katsoo sen vuoksi edelleen, että sitoumusta ei ole täytetty.

Kappale 2

Koulutuksen osalta sekä muilla kuin niillä alueilla, joilla alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan tai järjestämään soveltuvan asteista opetusta näillä kielillä tai näissä kielissä, mikäli asianomaisen kieliryhmän koko on riittävä.

257. Edellisellä valvontakierroksella – samoin kuin toisella kierroksella – asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen osittain täytetyksi, koska saamen opetusta oli yliopistoja lukuun ottamatta erittäin vähän tarjolla saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia ryhtymään asianmukaisiin toimenpiteisiin saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella tapahtuvan saamen opetuksen kehittämiseksi.

258. Viranomaisten mukaan saamelaisten perustuslaillinen oikeus omaan kieleensä ja kulttuurinsa pätee myös saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella asuviin saamelaisiin. Kunnilla ei ole kuitenkaan velvollisuutta tämän opetuksen järjestämiseen alueen ulkopuolella, toisin kuin päivähoiton kyseessä ollen.

259. Asiantuntijakomitealle kerrottiin saamelaiskäräjien vuonna 2008 tekemän ensimmäisen koulutusselvityksen johtopäätöksistä. Asiakirjan tarkoituksena oli tarjota saamelaiskäräjille koulutusta koskevien kysymysten ratkaisuväline. Siinä todetaan, että saamen kielellä tapahtuvan ja saamenkielisen opetuksen tilanne on erityisen huolestuttava saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, ja tämän seurauksena saamenkieliset eivät välttämättä osaa lukea omalla kielellään. Saamen kielen puhujien määrä on laskussa. Koulutusraportti osoitti, että vain harvalle saamelaislapselle ja -nuorelle opetetaan saamea.

260. Saamea opetetaan Oulussa, Rovaniemellä ja Tampereella. Viranomaisten mukaan vuosina 2007–2008 yhteensä 36 oppilasta, joista 29 oli peruskoululaisia ja 7 lukiolaisia, sai saamenkielistä aineopetusta saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Asiantuntijakomitealle kerrottiin Rovaniemellä vaikeuksista järjestää saamenopetusta saamenkielisille.

261. Saamelaiskäräjät on ehdottanut saamenopetuksen rahoitusta koskevan alueellisen rajoituksen poistamista. Se perustuu opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain⁴⁰ 45(1) pykälään, joka rajoittaa rahoituksen vain saamelaisten kotiseutualueen kuntiin. Tämä mahdollistaisi jatkuvan opetuksen kaupungeissa, joissa on riittävän suuri saamenkielinen väestö, kuten Helsinki, Tampere, Oulu ja Rovaniemi. Ehdotusta ei ole kuitenkaan toistaiseksi hyväksytty.

262. Raportointikaudella muutettiin täydennysopetusasetusta⁴¹, mikä laski opetusryhmän vähimmäisoppilasmäärää neljästä kahteen saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolisissa kunnissa. Tässä aineessa annetaan opetusta kaksi viikkotuntia. Kielen puhujien mukaan muutos ei ole kuitenkaan muuttanut saamenopetuksen yleistilannetta. Koulutuksentarjoajilla ei ole lain edellyttämää velvollisuutta järjestää opetusta oppilaiden äidinkiellillä ja niiden on haettava harkinnanvaraista valtion tukea erikseen joka vuosi. Tämänhetkisessä kansallisessa opetussuunnitelmassa ei ole mitään erityistä tätä koskevaa opetusohjelmaa. Koska oppitunteja on vähän, ei ole myöskään mahdollista noudattaa olemassa olevia saame äidinkielenä tai saame vieraana kielenä -opetusohjelmia. Saamenkielisten mukaan paras ratkaisu olisi verkko-opetus⁴².

263. Tämän tiedon nojalla ja huolimatta viranomaisten pyrkimyksistä muuttaa lainsäädäntöä, asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on osittain täytetty. Se rohkaisee viranomaisia kehittämään luovia toimenpiteitä edistääkseen etäopiskeluvälineiden käyttöä ja rohkaistakseen saamelaislapsia ja -nuoria opiskelemaan saamea saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella.

Artikla 9 – Oikeusviranomaiset

Kappale 1

Tuomiopiireissä, joissa alueellisten kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sillä edellytyksellä, etteivät tämän kappaleen mukaiset helpotukset tuomarin mielestä vaikeuta oikeuden toteutumista:

rikosoikeudellisissa oikeudenkäynneissä:

a. ...

ii. takaamaan syytetylle oikeuden käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään; ja/tai tarvittaessa käyttää tulkkeja ja käännöksiä ilman että asianomaiselle koituu tästä lisäkustannuksia;

riita-asiain oikeudenkäynnissä:

b. ...

ii. sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökappaleisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai tarvittaessa käyttää tulkkeja ja käännöksiä;

hallinto-oikeuksissa käytävissä oikeudenkäynneissä:

c. ...

ii. sallimaan sen, että asianosainen voi käyttää omaa alueellista kieltään tai vähemmistökieltään oikeudessa esiintyessään, silloin kun hänen on esiinnyttävä oikeudessa henkilökappaleisesti, ilman, että tästä aiheutuu hänelle lisäkustannuksia; ja/tai tarvittaessa käyttää tulkkeja ja käännöksiä;

264. Asiantuntijakomitea katsoi kolmannessa arviointiraportissaan, että nämä sitoumukset oli yhä vain muodollisesti täytetty. Se katsoi, että parantamisen varaa oli etenkin siten, että ryhdytään toimenpiteisiin oikeusviranomaisten ja hallinnollisen henkilöstön saamentaitojen kohentamiseksi sekä myös varmistamalla siitä, että tulkeille annetaan saamenkielistä juridista terminologiaa koskevaa koulutusta.

⁴⁰ 1705/2009.

⁴¹ Opetusministeriön asetus (1777/2009) vieraskielisten sekä saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden täydentävään opetukseen perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista.

⁴² Saamelaiskäräjät kertoi asiantuntijakomitealle, että asetuksen nojalla järjestettyä opetusta ei ole sinänsä kouluaine ja että saamea ei voida näin ollen opettaa tavallisena arvosanallisena oppiaineena joko äidinkielenä tai vieraana kielenä. Opetusta on vain tietyillä paikkakunnilla eikä asetus mahdollista kokopäiväisten saamenkielen opettajien toimien perustamista.

265. Saamen kielilain toimeenpanoraportin 2004–2005 mukaan lain tarkoittamat oikeusistuimet takasivat saamenkielisten palvelujen tehokkuuden käyttämällä tulkkeja ja kääntäjiä, ja useimmat niistä informoivat kansalaisia saamenkielistä palveluistaan. Viranomaiset toteavat myös, että lukuisia lainkäyttöön liittyviä lomakkeita on käännetty kaikille kolmelle saamelaiskielille. Lomakkeita on siis saatavilla inarin- ja koltansaameksi, mutta käyttäjät eivät aina tunne saamenkielistä terminologiaa, ja suomen muodot vaikuttavat usein erityisesti koltansaamen oikeinkirjoitukseen.

266. Syyttävivirasto kertoi asiantuntijakomitealle, että tulkkaus- tai käännöspalveluihin turvaudutaan harvoin. Lapin syyttävivirastossa on yksi syyttäjä, joka opiskelee saamen kieltä ja kulttuuria. Lisäksi yksi Lapin käräjäoikeuden tuomareista, Ivalon oikeuden haastemies ja muutama lautamies puhuu saamea. Lapin johtavan piirisyyttäjän mukaan saamenkielinen palvelu rikosoikeudellisissa asioissa on alueella tyydyttävällä tasolla.

267. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on muodollisesti täytetty. On myös merkkejä kielen käytöstä käytännön tasolla. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia suunnittelemaan keinoja saamen kielen käytön vahvistamiseksi oikeusjärjestelmässä.

Artikla 10 – Hallintoviranomaiset ja julkiset palvelut

268. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea totesi, että sitoumuksen täyttämiseen liittyvistä vaikeuksista huolimatta Suomen viranomaiset olivat ottaneet käyttöön toimenpiteitä henkilöstön kielitaidon kohentamiseksi. Sille kuitenkin kerrottiin, että järjestelmä, jolla viranomaiset laskivat saamea käyttäville kunnille suunnattavat varat niiden ylimääräisten kulujen kattamiseen, perustui väestön kokonaismäärään eikä todellisiin kuluihin, mikä saattoi johtaa ongelmiin. Esimerkiksi Utsjoki, joka on Suomen ainoa saamelaisemmistöinen kunta ja jossa saamenkielisten palvelujen tarve on suurin, sai vähiten valtiontukea.

269. Neljännessä määräaikaisessa selonteossaan viranomaiset toteavat, että valtionapu on 13.000 euroa vuodessa, mutta eivät kerro, onko varojen kohdentamisjärjestelmää muutettu.

Kappale 1

Hallintopiireissä, joissa alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat varmistamaan, kunkin kielen tilanne huomioon ottaen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, että:

a. ...

III. alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää kirjallisia ja suullisia hakemuksia viranomaisille ja saada niihin vastauksia näillä kielillä;

270. Kolmannessa arviointiraportissaan asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli täytetty, mutta rohkaisi viranomaisia jatkamaan pyrkimyksiään taata saamen kielilain todellinen täytäntönpäytäntö saamelaisien kotiseutualueella. Se rohkaisi viranomaisia jakamaan saamelaiskäräjien laatimaa opasta saamen kielilain sisällöstä etenkin niille viranomaisille, joiden kanssa saamenkieliset ovat tekemisissä, sillä saamen käyttö vaihteli suuresti käytännön tasolla.

271. Saamen kielen toimiston ja lautakunnan 2008 julkaiseman, saamen kielilain toimeenpanoa koskevan raportin mukaan näyttää siltä, että lain voimaantulo ei tosiasiallisesti muuttanut saamea puhuvien valtion tai kunnan palveluksessa olevien työntekijöiden määrää. Lisäksi raportista ilmenee, että viranomaisilla oli puutteelliset tiedot eri saamelaiskielistä. Saamelaisien kotiseutualueella ei tarjottu aktiivisesti saamenkielisiä palveluita ja niistä tiedottaminen oli puutteellista. Saamelaiset enimmäkseen katsoivat, että vallitseva ilmapiiri ei rohkaisut heitä vaatimaan saamenkielistä palvelua. Viranomaisilla on usein kielteinen asenne saamen kielilakia kohtaan. Viranomaiset eivät omasta aloitteestaan kerro mahdollisuuksistaan palvella asiakkaita saameksi, ja palveluita järjestetään vain, jos asiakas niitä vaatii. Monille viranomaisille oli epäselvää, kuinka saamen kielilain velvoitteet tulisi täyttää käytännössä.

272. Viranomaiset toteavat, että Lapin maistraatti, jonka piiriin kuuluvat kaikki Lapin läänin kunnat, palvelee asiakkaita pohjoissaameksi sekä suullisesti että kirjallisesti.

273. Asiantuntijakomitealle kerrottiin myös, että 10 rajavartijaa pystyy kommunikoimaan saamen kielellä ja kolme poliisia opiskelee saamea palkallisella vapaalla.

274. Sekä viranomaisilta että kielen puhujilta saatujen tietojen nojalla asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on muodollisesti täytetty. Saamen kielilain käytännön toimeenpanossa näyttää olevan puutteita, mutta samanaikaisesti saamea käytetään jonkin verran valtionhallinnossa, mikä merkitsee että sitoumus on myös käytännössä osittain täytetty. Asiantuntijakomitea rohkaisee viranomaisia vahvistamaan pyrkimyksiään taata saamen kielilain todellinen ja tehokas toimeenpano.

b. yleisölle tarkoitetut laajalti käytetyt hallinnolliset tekstit ja lomakkeet ovat saatavissa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä tai kaksikielisinä;

275. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea katsoi, että sitoumus oli täytetty pohjoissaamen osalta mutta täyttämättä inarinsaamen ja koltansaamen osalta. Asiantuntijakomitea pitäytyy siksi edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on yhä vain osaksi täytetty.

276. 4. määräaikaisessa selonteossa todetaan, että poliisihallinto ei ole toistaiseksi onnistunut tuottamaan saamenkielisiä sähköisiä lomakkeita, koska saamen kielen erikoismerkkejä ei ole pystytty käyttämään verkkojärjestelmässä. Sisäministeriön poliisiosasto on kuitenkin luvannut, että tärkeimmät poliisin lomakkeet ovat piakkoin saatavissa saamenkielisinä. Asiantuntijakomitea odottaa saavansa lisätietoa poliisin sähköisten lomakkeiden saamenkielisten versioiden saatavuudesta seuraavalla valvontakierroksella.

277. Osa tiettyjen viranomaisten, kuten verohallinnon tai Kelan lomakkeista on käännetty pohjoissaameksi. Viranomaiset toteavat, että Ylä-Lapin aluetoimiston kutsuntailmoitukset tuotetaan myös saameksi ja ne ovat nähtävillä kuntien ilmoitustauluilla saamelaisten kotiseutualueen kunnissa. Sitä ei kuitenkaan kerrota, koskeeko tämä kaikkia kolmea saamelaiskieltä.

278. Viranomaiset kertovat niin ikään, että saamen lautakunnan mukaan laajasti käytettyjä hallinnollisia tekstejä ja lomakkeita ei ole riittävästi yleisön saatavilla saameksi tai kaksikielisessä muodossa.

279. Asiantuntijakomitea katsoo sitoumuksen tuleen täytetyksi pohjoissaamen osalta mutta olevan käytännössä täyttämättä inarinsaamen ja koltansaamen osalta. Se rohkaisee viranomaisia laatimaan laajassa käytössä olevat tekstit ja lomakkeet saameksi ja kaksikielisinä.

Kappale 2

Niissä alue- tai paikallisviranomaisissa, joiden toiminta-alueella alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien asukkaiden lukumäärä on riittävä oikeuttaakseen seuraavat toimenpiteet, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan ja/tai rohkaisemaan:

...

f. sitä, että paikallisviranomaiset käyttäisivät alueellista kieltä tai vähemmistökieltä valtuustojen kokouksissa, sulkematta kuitenkaan pois valtion virallisen kielen tai virallisten kielten käyttöä;

280. Asiantuntijakomitean oli pidättäytyvä edelliseen arviointiinsa sisältyneeseen päätelmään, jonka mukaan sitoumus oli osittain täytetty. Sille kerrottiin, että Utsjoen kunta käytti saamea kokouksissa, ja se pyysi lisätietoa muista kunnista seuraavassa määräaikaisessa selonteossa.

281. Asiantuntija ei saanut neljännellä valvontakierroksella päivitettyä tietoa tästä sitoumuksesta. Näin ollen asiantuntijakomitea katsoo edelleen, että sitoumus on osittain täytetty, ja se kehottaa viranomaisia antamaan lisätietoja seuraavalla valvontakierroksella.

g. perinteisten ja oikeiden paikannimien käyttöä tai käyttöönottoa alueellisella kielellä tai vähemmistökielellä, tarvittaessa rinnakkain virallisen kielen tai virallisten kielten kanssa;

282. Tämän sitoumuksen katsottiin olevan täytetty ensimmäiseltä valvontakierrokselta asti, sillä saamelaisten kotiseutualueella paikannimet ovat pohjoissaameksi ja joskus koltan- ja inarinsaameksi.

283. Asiantuntijakomitea toteaa kiinnostuksella, että maanmittaushallitus otti vuonna 2007 käyttöön topografisen tietokannan, jota päivitetään säännöllisesti. Saamelaisia paikan- ja tiennimiä on otettu laajalti käyttöön tämän tietokannan ansiosta. Asiantuntijakomitea haluaa kiittää Suomen viranomaisia tästä tietokannasta, jossa oli vuoden 2007 lopussa yli 6.000 pohjoissaamelaista paikannimeä, noin 4.500 inarinsaamelaista ja lähes 300 koltansaamelaista nimeä. Tietokanta ei ilmeisesti kuitenkaan kata Lapin pohjoisimpia osia. Asiantuntijakomitea rohkaisee siksi viranomaisia jatkamaan tätä työtä ja laajentamaan tiedot myös Lapin pohjoisimpiin osiin.

284. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty.

Kappale 3

Sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla hallintoviranomaisten ja niiden puolesta toimivien henkilöiden tarjoamien julkisten palvelujen osalta, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin voidaan kohtuudella katsoa mahdolliseksi, varmistamaan:

...

b. että vähemmistökieltä käyttävät henkilöt voivat jättää hakemuksia ja saada niihin vastauksia näillä kielillä;

285. Asiantuntijakomitea ei pystynyt päättelemään, oliko tämä sitoumus täytetty viimeisen arviointikierron aikana. Se pyysi viranomaisia antamaan tätä nimenomaista sitoumusta koskevaa tietoa seuraavalla valvontakerroksella. Asiantuntijakomitea odotti erityisesti saavansa tietoa saamen kielilain toimeenpanosta ja sen soveltamisesta julkisten palvelujen ulkoistamisen yhteydessä.

286. Asiantuntijakomitea ei saanut mitään tarkkaa tietoa tätä sitoumusta koskien 4. määräaikaisselonteossa. Asiantuntijakomitea haluaisi muistuttaa viranomaisia siitä, että kuten peruskirjan selitysraportissa todetaan, artikla 10.3 koskee julkisia palveluja tarjoavien elinten toimintaa, olivatpa ne julkis- tai yksityisoikeudellisia, siltä osin kun ne ovat julkisen valvonnan alaisia: postipalvelut, sairaalat, sähkö, liikenne jne.

287. Tiedonpuutteen näin jatkuessa asiantuntijakomitean on pääteltävä, että sitoumus ei ole tullut täytetyksi. Se kehottaa viranomaisia antamaan asiaankuuluvat tiedot seuraavalla valvontakerroksella.

Kappale 4

Saattaakseen voimaan hyväksymänsä 1, 2 ja 3 kappaleen määräykset, sopimuspuoli sitoutuu ryhtymään vähintään yhteen seuraavista toimenpiteistä:

a. käännös ja tulkkaus tarpeen mukaan;

288. Edellisellä valvontakerroksella katsottiin, että tämä sitoumus oli osittain täytetty. Huolimatta lain vaatimuksesta järjestää tulkkaus, riittävän käännöksen/tulkkauksen tarjoaminen oli käytännön tasolla puutteellista, etenkin koltansaamen ja inarinsaamen kohdalla.

289. Viranomaiset mainitsevat, että tulkkausta on tarjolla Ylä-Lapin aluetoimistossa ja jääkäriprikaatissa suullisia hakemuksia varten ja että saamelaisten kotiseutualueen työvoimatoimistot palvelivat asiakkaita tulkkausta käyttäen. Sitä ei kuitenkaan täsmennetty, oliko kyse pohjois-, koltan- vai inarinsaamesta.

290. Tämän tiedon nojalla asiantuntijakomitea pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on osittain täytetty.

b. virkamiesten ja muiden julkisella sektorilla työskentelevien henkilöiden palkkaaminen ja tarvittaessa tarvittava kouluttaminen;

291. Kolmannessa arviointiraportissa sitoumus katsottiin osittain täytetyksi. Asiantuntijakomitea tunnusti, että viranomaiset olivat ryhtyneet toimenpiteisiin tilanteen korjaamiseksi, mutta katsoi, että parantamisen varaa oli, erityisesti koltan- ja inarinsaamea koskien.

292. Hallituksen vuosia 2006–2009 koskevassa kertomuksessa kielilainsäädännön soveltamisesta todettiin, ettei henkilöstön kielikoulutus ei ole merkittävästi lisääntynyt. Kunnissa ei ole raportin mukaan tapahtunut merkittävää muutosta saamea taitavan henkilöstön lukumäärässä saamen kielilain voimaantulon jälkeen. Saamelaisten kotiseutualueiden kunnilla on mahdollisuus hakea valtion tukea niihin lisäkustannuksiin, joita syntyy saamen kiellain⁴³ soveltamisesta johtuvasta henkilöstön kielikoulutuksesta. Saamelaiskäräjät painotti niin ikään maavierailun aikana, että paikallis- ja keskushallinnon viranomaisilla ei ole tarpeeksi saamea puhuvaa henkilöstöä.

293. Saamen kielilain toimeenpanoa koskevan raportin laadinnan yhteydessä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa tehty kysely osoittaa, että 7,1 % kyselyyn vastanneista kunnan ja valtion virkamiehistä puhui saamea äidinkielenään. Saamea toisena kielenään puhuvista vastaajista 2,7 % piti saamentaitoaan hyvänä ja 5,1 % tyydyttävänä. Niiden vastaajien osuus, jotka oman arvionsa mukaan pystyivät käyttämään saamea työssään, oli kasvanut 4,6 % vuonna 2000 tehdystä vertailututkimuksesta. Saamentaitoa ei kuitenkaan pidetty

⁴³ Hallituksen kertomus kielilainsäädännön soveltamisesta, 2009, s. 70.

erityisenä viran pätevyystekijänä tai ansiona 87 %:ssa saamelaisten kotiseutualueen toimissa tai työsuhteissa niissä tapauksissa, joissa kielitaito ei ollut pakollinen työnsaantivaatimus.

294. Viranomaisten mukaan erityisesti työvoimahallinnossa saamenkielistä asiakaspalvelua oli vuosina 2004–2006 saatavissa saamelaisten kotiseutualueella ainoastaan Karesuvannon työvoimatoimistossa Enontekiön kunnassa. Muut saamelaisten kotiseutualueen työvoimatoimistot palvelivat asiakkaitaan saameksi tulkkausta käyttäen. Samalla tavoin vain Karesuvannon työvoimatoimisto pystyi neuvomaan asiakkaita saameksi saamenkielisten lomakkeiden täyttämässä. Raportin johtopäätöksissä suositellaan, että saamentaitoisen henkilöstön määrää lisätään saamelaisten kotiseutualueen työvoimatoimistoissa ja että saamenkielisten palvelujen resursseja parannetaan.

295. Rajavalvontaan liittyen asiantuntijakomitealle kerrottiin, että 10 rajavartijaa pystyy kommunikoimaan saameksi. Saamelaisten kotiseutualueen rajavalvonnan henkilöstön kielitaitoa pyritään parantamaan työssä annettavalla koulutuksella.

296. Saamentaitoa pidetään Ylä-Lapin aluetoimiston tehtäviin hakevien kohdalla ansiona. Asiantuntijakomitea toteaa lisäksi tyydytyksellä, että henkilöstöä on koulutettu saamen kielilain ja alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan velvoitteiden hengessä.

297. Saatujen tietojen nojalla asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on yhä osittain täytetty.

Kappale 5

Sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan sukunimien käytön tai käyttöönoton alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä asianosaisten pyynnöstä.

298. Asiantuntijakomitea ei saanut edellisellä valvontakierroksella riittävästi tietoa voidakseen arvioida tämän sitoumuksen käytännön täyttymistä, ja siksi se rohkaisi viranomaisia antamaan lisätietoja seuraavassa määräaikaissa selonteossa. Joissain osissa julkishallintoa näytti oleva käytännön vaikeuksia käyttää saamelaisnimien kirjoitusasuja johtuen lähinnä siitä, että tietokoneet eivät pystyneet tunnistamaan saamen kielen kirjaimia. Asiantuntijakomitea rohkaisi siksi viranomaisia etsimään keinoja ratkaista nämä logistiset ongelmat hyödyntäen mahdollisesti sitä kokemusta, jota on muissa maissa – kuten Norjassa – saatu samoja vaikeuksia ratkottaessa.

299. Neljännessä selonteossa viranomaiset toteavat, että Kotus on kehittänyt uuden suomalaisen näppäimistöasetuksen, joka mahdollistaa myös saamen kirjoittamisen. Uuden näppäinjärjestyksen mukaisia näppäimistöjä ei kuitenkaan ole vielä saatavissa. Asiantuntijakomitea pitää tätä uutta kehitystä tervetulleena ja odottaa saavansa tietoa tämän innovaation käytännön tuloksista.

300. Tästä syystä asiantuntijakomitean ei ole mahdollista päätellä, onko sitoumus nyt täytetty.

Artikla 11 – Joukkoviestimet

301. Suomen, Ruotsin ja Norjan lapsiasiavaltuutettujen vuonna 2007–2008 tekemässä tutkimuksessa saamelaislapset ja -nuoret kertoivat mielipiteenään, että he haluaisivat saada enemmän saamenkielisiä palveluja radiosta, televisiosta ja Internetistä.

Kappale 1

Sopimuspuolet sitoutuvat alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien osalta alueilla, joilla näitä kieliä puhutaan, kunkin kielen tilanne huomioon otteen ja sikäli kuin julkisilla viranomaisilla on välillisesti tai välittömästi toimivaltaa, valtuudet tai muutoin mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla, ja kunnioittaen joukkoviestimien itsenäisyyden ja itsehallinnon periaatetta:

sikäli kuin radiolla ja televisiolla on julkinen palvelutehtävä:

a. ...

III. huolehtimaan riittävästi siitä, että radio ja televisio lähettävät ohjelmaa alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

302. Kolmannella ja samoin myös toisella arviointikierroksella asiantuntija katsoi tämän sitoumuksen olevan osittain täytetty, lähinnä lastenohjelmien ja inarin- ja koltansaamelaisten toimittajien puutteen takia.

303. Viranomaisten mukaan YLE on lisännyt saamenkielisiä televisiolähetystyksiään, ja YLE:n strategiseen suunnitelmaan sisältyy saamenkielisten ohjelmien kehittäminen. Neljännestunnin pituinen lastenohjelma *Unna Junná* tulee nyt joka viikko sunnuntaiaamuisin. Ohjelma on myös katsottavissa TV Finland -satelliittikanavalla. Ohjelman kieli on enimmäkseen pohjoissaamea, mutta inarin- ja koltansaamea käytetään myös. Asiantuntijakomitea pitää tervetulleena sitä, että ohjelmassa on suomen- ja ruotsinkieliset tekstitykset, koska näin enemmistöväestö pystyy ymmärtämään sitä, mikä lisää ymmärrystä saamen kieltä ja saamelaisia kohtaan.

304. Saamenkielisiä televisiouutisia *Oddasat* lähetetään Pohjois-Suomessa. Myöhään illalla ja seuraavana aamuna lähetetään koko maassa näkyviä uusintoja suomen- ja ruotsinkielisin tekstityksin. *Oddasat* näkyy myös muualla Euroopassa lauantaisin TV Finland -kanavalla. Asiantuntijakomitea kuuli kuitenkin, että ohjelmalla ei ole vakiintunutta lähetysaikaa, joka vaikeuttaa sen seuraamista.

305. Lastenohjelmia ja uutisia voi katsoa myös YLE:n Internet-palvelussa *Areenassa*, joten saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolella asuvatkin voivat seurata niitä. Asiantuntijakomitea pitää näitä myönteisiä askeleita tervetulleina.

306. YLE:n saamenkielinen radio lähettää Pohjois-Lapissa vuodessa noin 1.800 tuntia ohjelmaa pohjoissaameksi sekä 100 tuntia koltan- ja 100 tuntia inarinsaameksi. Lastenohjelma tulee kerran viikossa inarin-, koltan- ja pohjoissaameksi. Inarin- ja koltansaamelaiset uutiset tulevat kerran viikossa. *Areena* lähettää saamenkielistä radio-ohjelmaa myös saamelaiden kotiseutualueen ulkopuolisille kuulijoille.

307. Tämän tiedon valossa asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty, mutta haluaisi rohkaista viranomaisia kehittämään edelleen saamenkielisiä lähetystyksiä etenkin televisiossa.

b. i. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista;

c. ii. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan televisio-ohjelmien lähettämistä säännöllisesti alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä;

308. Edellisellä valvontakierroksella asiantuntijakomitea katsoi näiden sitoumusten tulleen vain osaksi täytetyiksi, koska kaupallisia saamenkielisiä tv-ohjelmia tai radioasemia ei ole ja kaikki ohjelmat ovat julkisen palvelun yhtiön YLE:n lähettämiä.

309. Neljännessä määräaikaisessa selonteossaan viranomaiset toteavat, etteivät he ole saaneet raportointikaudella saamenkielisten radio- tai televisiokanavia koskevia lupahakemuksia. Asiantuntijakomitean tietoon ei ole tullut mitään viranomaisten toimenpiteitä, joilla olisi rohkaistu ja/tai helpotettu julkisen palvelun ulkopuolista saamenkielistä lähetystoimintaa.

310. Asiantuntijakomitea pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on osittain täytetty. Se rohkaisee viranomaisia tekemään yhteistyötä kielen puhujien kanssa ja tutkimaan, onko taloudellisesti järkevää luoda uusia julkisen palvelun ulkopuolisia lähetyspalveluja saamen kielellä.

e. i. rohkaisemaan ja/tai helpottamaan ainakin yhden alueellisilla kielillä tai vähemmistökielillä toimivan radioaseman perustamista;

311. Aiemmalla valvontakierroksella sekä jo toisella kierroksella asiantuntijakomitea katsoi, että tämä sitoumus ei ollut täyttynyt. Se kehotti viranomaisia ryhtymään konkreettisiin toimiin rohkaistakseen ja/tai helpottaakseen saamenkielisen sanomalehden kehittämistä tarvittaessa yhteistyössä naapurimaiden kanssa.

312. Viranomaiset kertoivat *Anarás*-nimisestä lehdestä, joka ilmestyy 4–5 kertaa vuodessa opetusministeriön tuella. Käytäntönsä mukaisesti asiantuntijakomitea ei pidä satunnaisesti ilmestyviä lehtiä sanomalehtinä.

313. Lehdistötukijärjestelmä muuttui raportointikaudella. Valikoivaa lehdistötukea voidaan hakea saamenkielisille sanomalehdille ja verkkojulkaisuille. Vuoden 2008 budjetissa oli siksi varattu 500.000 euron suuruinen summa kaikilla vähemmistökielillä julkaistavien sanomalehtien tukeen.

314. Yksikään saamenkielinen lehti ei kuitenkaan hakenut lehdistötukea vuonna 2008, ja viranomaiset katsovat, että saamenkielisen sanomalehden mahdollinen perustaminen riippuu suuresti kielen puhujien omasta aktiivisuudesta.

315. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on muodollisesti täytetty. Se rohkaisee viranomaisia ryhtymään lisätoimiin rohkaistakseen ja/tai helpottaakseen saamenkielisen sanomalehden luomista, soveltuvin osin yhteistyössä Norjan ja Ruotsin kanssa, sekä raportoimaan siitä seuraavassa määräaikaisselonteossaan.

Artikla 12 – Kulttuuritoiminta ja -palvelut

Kappale 1

Kulttuuritoiminnan ja palvelujen osalta - erityisesti kirjastojen, videolainamojen, kulttuurikeskusten, museoiden, arkistojen, akatemioiden, teattereiden ja elokuvateattereiden, samoin kuin kirjallisuus- ja elokuvatuotannon ja populaarikulttuurin, festivaalien ja kulttuurituotannon osalta, mukaan lukien muun muassa uusien teknologia - sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla ja sikäli kuin viranomaisilla on toimivaltaa, valtuudet tai mahdollisuus vaikuttaa tällä alalla:

- a. *rohkaisemaan alueellisille kielille tai vähemmistökielille ominaista ilmaisu ja aloitteellisuutta sekä huolehtimaan näillä kielillä tuotettujen teosten saatavuudesta eri tavoin;*

316. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty. Siitä huolimatta asiantuntijakomitea katsoi, että viranomaisten ja saamelaiskäräjien välillä tulisi järjestää kuulemisia todellisten tarpeiden tunnistamiseksi ja asianmukaisten varojen osoittamiseksi, sillä saamelaiskäräjät katsoi, ettei rahoitus vastaa todellisia tarpeita.

317. Valtion budjetissa saamen kielelle, kulttuurille ja yhdistyksille osoitetut varat kasvoivat vuoden 2006 168.000 eurosta 205.000 euroon vuonna 2009. Varsinainen kulttuurimääräraha kuitenkin pysyi entisen suuruisena.

318. Viranomaisten mukaan eduskunnalle syyskuussa 2009 annetussa ihmisoikeuksia koskevassa selonteossaan hallitus asetti tavoitteekseen saamen kielen elvyttämiseen tähtäävän ohjelman laatimisen.⁴⁴

319. Saamelaiskäräjien yhteydessä toimiva saamelaisnuorten elin on suunnitteilla. Opetusministeriö rahoitti hanketta ja myönsi saamelaiskäräjille 40.000 euron lisävastuun.

320. Asiantuntijakomitealle kerrottiin myös saamelaiskulttuurikeskuksesta, jonka pitäisi avautua vuonna 2012. Sen tehtävänä olisi olla Suomen saamelaisten hallinnollinen ja kulttuurillinen keskus, ja sen tarkoituksena on myös ylläpitää ja kehittää saamelaisten kieltä, kulttuuria ja elinkeinoja. Lapin lääninhallitus on myöntänyt 5 miljoonaa euroa keskuksen rahoitukseen.

321. Asiantuntijakomitea pitäytyy edellisessä päätelmässään, jonka mukaan sitoumus on täytetty.

- h. *tarvittaessa perustamaan ja/tai edistämään ja rahoittamaan käännöksiä ja terminologista tutkimuspalvelua erityisesti silmällä pitäen asianmukaisen hallinnollisen, kaupallisen, taloudellisen, yhteiskunnallisen, teknisen ja oikeudellisen sanaston ylläpitämistä ja kehittämistä kullakin alueellisella kielellä tai vähemmistökielillä.*

322. Edellisillä valvontakierroksilla asiantuntijakomitea katsoi tämän sitoumuksen tulleen täytetyksi, sillä Kotimaisten kielten tutkimuskeskus Kotus oli perustettu edistämään ja kehittämään Suomessa käytettäviä kieliä, saamelaiskielet mukaan lukien. Se oli kuitenkin huolissaan siitä, että väliaikaisia inarin- ja koltansaamen tutkijanpaikkoja uhkasi lopettaminen rahoituksen puutteen takia.

323. Neljäs määräaikaisselonteko toteaa, että saamelaiskäräjien alainen saamen kielen lautakunta suunnittelee perustavan saamen kielen keskusta. Lautakunta suunnittelee saamen sanakirja- ja terminologiahankkeita sekä saamelaiskielten sähköistä sanastotietokantaa. Maavierailullaan asiantuntijakomitea kuuli myös Kotuksen julkaisemasta koltansaamen kieliopista. Kotuksessa on ollut inarinsaamen tutkija.

324. Erityisesti pohjoissaamea koskien kielen puhujien edustajat olivat sitä mieltä, että kielenhuolto- ja terminologiatyön tulisi perustua pohjoismaiseen yhteistyöhön, jotta tämä Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa puhuttu kieli kehittyisi yhdenmukaisesti.

⁴⁴ Hallituksen selonteko eduskunnalle Suomen ihmisoikeuspolitiikasta 2009, s. 170.

325. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty. Se odottaa saavansa lisätietoa saamen kielen keskuksen kehittämisestä seuraavalla valvontakierroksella.

Kappale 2

Jos alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttävien henkilöiden lukumäärä on riittävä muilla kuin sellaisilla alueilla, joilla asianomaista alueellista kieltä tai vähemmistökieltä perinteisesti käytetään, sopimuspuolet sitoutuvat sallimaan, rohkaisemaan ja/tai järjestämään asianmukaista kulttuuritoimintaa ja -palveluja edellisen kappaleen mukaisesti.

326. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty.

327. Vähemmistövaltuutettu julkaisi vuonna 2008 pääkaupunkiseudulla käytettyä saamea koskevan tutkimuksen, joka paljasti, että saamelaiskulttuuri on pääkaupungissa häidin tuskin näkyvä⁴⁵. Myöhemmin järjestettiin seminaari tarkoituksena puhua näistä asioista ja etsiä tapoja saamelaiskulttuurin säilyttämiseksi elävänä urbaaneissa olosuhteissa.

328. Tämän uuden tiedon nojalla asiantuntijakomitean on muutettava aiempaa päätelmäänsä ja katsottava, että sitoumus on osittain täytetty. Se rohkaisee viranomaisia ryhtymään toimenpiteisiin salliakseen, rohkaiakseen ja/tai järjestääkseen asianmukaista toimintaa ja mahdollisuuksia saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella, mikäli tämä on kielen puhujien määrän kannalta perusteltua.

Artikla 13 – Talous- ja yhteiskuntaelämä

Kappale 2

Talous- ja yhteiskuntatoiminnan osalta sopimuspuolet sitoutuvat vähemmistökielialueilla sikäli kuin julkiset viranomaiset ovat alalla toimivaltaisia ja siinä määrin kuin kohtuudella voidaan katsoa mahdolliseksi:

...

- b. *järjestämään välittömästi alaisuudessaan olevilla talous- ja yhteiskuntasektoreilla (julkisella sektorilla) toimintoja, joiden tarkoituksena on edistää alueellisten kielten tai vähemmistökielten käyttöä*

329. Edellisillä kahdella valvontakierroksilla asiantuntijakomitea ei kyennyt tiedon puutteen takia päättämään, oliko tämä sitoumus täytetty vai ei. Saamen kielilain mukaan valtionyhtiöiden sekä julkisista palveluista vastaavien yksityisten toimijoiden on kunnioitettava kielellisiä oikeuksia saamelaisten kotiseutualueella. Tästä syystä asiantuntijakomitea rohkaisi viranomaisia antamaan seuraavassa selonteossaan lisätietoja lain toimeenpanosta tämän sangen erityisen asian osalta.

330. Neljännessä määräaikaisessa selonteossa ei ollut erityisiä tietoja sitoumuksesta. Tiedonpuutteen näin yhä jatkuessa asiantuntijakomitean on pääteltävä, että sitoumus ei ole tullut täytetyksi. Se kehottaa viranomaisia antamaan nämä tiedot seuraavassa määräaikaisraportissaan.

- c. *varmistamaan, että sosiaalialan hoitolaitoksissa kuten sairaaloissa, vanhainkodeissa ja hoitoloissa on mahdollisuudet vastaanottaa ja hoitaa sairauden tai vanhuuden johdosta tai muusta syystä hoitoa tarvitsevia alueellista kieltä tai vähemmistökieltä käyttäviä henkilöitä heidän omalla kielellään;*

331. Edellisillä valvontakierroksilla katsottiin, että tämä sitoumus oli osittain täytetty. Kolmannella kierroksella asiantuntijakomitea tunnusti viranomaisten vakavat ja konkreettiset pyrkimykset, etenkin saamenkielisiin sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluihin osoitetut entistä suuremmat budjettimäärärahat. Kun kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut kärsivät saamenkieltä taitavan henkilöstön pulasta ja hätäkeskuksissa ei ole lainkaan saamea puhuvaa henkilöstöä, asiantuntijakomitea rohkaisi Suomen viranomaisia vahvistamaan edelleen pyrkimyksiään ja ryhtymään pikaisiin toimenpiteisiin sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilöstön sekä hätäkeskusten henkilöstön kielikoulutuksen osalta. Tämä sitoumus oli myös ministerikomitean suosituksen n. 4 aiheena, kun se suoritteli, että Suomen viranomaiset **”toteuttavat lisätoimia varmistakseen ... saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden.”** (Suositus RecChL (2007)7).

332. Viranomaisten mukaan vuotuinen saamelaiskäräjille osoitettu, kuntien tukemiseen tarkoitettu avustus, jotta ne varmistaisivat saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saamisen oli 600.000 euroa raportointikauden aikana, ja summa oli sama vuosina 2004 ja 2005.

⁴⁵ Vähemmistövaltuutetun vuosikertomus 2009, s. 23–24 HH.

333. Hallituksen kertomus kielilain soveltamisesta toteaa, että kielelliset oikeudet toteutuvat satunnaisesti sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluissa. Saamenkieliset palvelut turvataan parhaiten Inarissa ja Utsjoella. Kuitenkin näissäkin kunnissa esimerkiksi vastaanottopalvelut, lasten- ja äitiysneuvola- sekä hammashoitopalvelut ovat saatavilla pääosin suomeksi. Lastenpsykiatriassa ja puheterapiassa on suuria puutteita. Vanhukset eivät aina saa terveystalvveluja saamen kielellä Lapin keskussairaalassa ja Oulun yliopistollisessa keskussairaalassa.

334. Saamen puhujat vahvistavat nämä vaikeudet. Heidän mukaansa saamelaisten kotiseutualueella kunnat eivät tarjoa mitään sosiaali- ja terveystalvveluista kertovaa saamenkielistä informaatiomateriaalia, saamelaisille suunnattuja lasten kasvatusoppaita tai lasten kielellistä kehitystä seuraavia testejä. Asiantuntijakomitea sai myös kuulla maavierailullaan, että pienille lapsille ei ole mitään saamenkielisiä sosiaali- ja terveystalvveluja.

335. Viranomaisten ja Utsjoen kunnan kertoman mukaan saamenkielisten psykologin, puheterapeutin ja toimintaterapeutin palvelujen riittämättömyys haittaa ja jopa ehkäisee saamenkielisten lasten kuntoutusta. Utsjoella laitoshoidossa tai kotikäyntien varassa olevat vanhukset eivät saa hoivaa omalla kielellään. Enontekiön kunnan katsottiin rikkoneen saamen kielilakia päivähoidon, terveydenhuollon ja vanhusten palvelujen järjestämisessä. Syrjintälautakunta katsoi, että saamelaislapsilla oli lainmukainen oikeus päivähoitoon omalla äidinkielellään yhtä lailla kuin suomenkielisillä lapsilla ja että kaikilla saamelaisilla oli lainmukainen oikeus saamenkielisiin terveystalvveluihin, vanhuspalveluihin ja perusopetukseen. Asiantuntijakomitea viittaa neljänteen määräaikaisselontekoon tätä koskevien lisätietojen osalta.

336. Asiantuntijakomitea on lisäksi äärimmäisen huolestunut siitä, että saamen kielilain toimeenpanoa koskevan selonteon mukaan Lapin hätäkeskus Rovaniemellä ei pysty vielääkään palvelemaan asiakkaita saameksi eikä ole onnistunut palkkaamaan päivystykseen pätevää saamea puhuvaa henkilöstöä. Kuten selonteossa todetaan, saamenkielisten hätäkeskustalvvelujen puuttuminen voi estää etenkin suomea osaamattomien saamelaislapsien ja -vanhusten avun saannin. Hätäkeskus ei julkaissut esitettään saameksi, vaikka tätä odotettiin tapahtuvaksi edellisellä valvontakierroksella.

337. Saadun tiedon valossa asiantuntijakomitean on pääteltävä, että sitoumus on yhä vain osittain täytetty.

Asiantuntijakomitea kehottaa Suomen viranomaisia etsimään riittävän ratkaisun saamea puhuvan hätäkeskushenkilöstön puutteeseen ja kehittämään edelleen saamenkielisiä sosiaali- ja terveystalvveluita etenkin pienille lapsille ja vanhuksille.

Artikla 14 – Yhteydet valtakunnan rajojen yli

Sopimuspuolet sitoutuvat:

- a. *soveltamaan voimassaolevia kahden- ja monenvälisiä sopimuksia, jotka ovat niitä sitovia sellaisiin muihin valtioihin nähden, joissa käytetään samaa tai samankaltaista kieltä, tai tarvittaessa pyrkiä tekemään mainitunlaisia sopimuksia siten, että asianomaisten valtioiden samaa kieltä käyttävän väestön yhteyksiä kulttuurin, koulutuksen, tiedotustoiminnan, ammattikoulutuksen ja jatkuvan koulutuksen alalla edistetään:*

338. Edellisellä valvontakierroksella katsottiin, että tämä sitoumus on täytetty. Pohjoismaiset saamelaiset ovat yhteydessä yli valtakunnan rajojen monen eri aloilla toimivan elimen kautta.

339. Suomen, Ruotsin ja Norjan lapsiasiavaltuutetut suosittivat saamelaislasten hyvinvointitekiäjiä koskevan tutkimuksensa johtopäätöksissä, että Suomen, Ruotsin ja Norjan hallitusten tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä turvatakseen saamelaislasten kielelliset oikeudet ja koulutuksellinen yhdenvertaisuus. Yhteistyötä tulisi lisätä etenkin saamenkielisen oppimateriaalin tuottamisessa, opettajien koulutuksessa ja jatkokoulutuksessa, saamelaisten kulttuurin ja historian opetus suunnitelman perusteiden laatimisessa sekä saamelaisten kotiseutualueen koulujen välisten yhteyksien luomisessa (sekä lapsille että nuorille). Myös julkisen palvelun yleisradioyhtiöiden tulisi tehdä enemmän yhteistyötä saamelaislapsille ja -nuorille tarkoitettujen ohjelmien tarjoamiseksi.

340. Suomen, Norjan ja Ruotsin saamelaiskäräjät tekevät jo yhteistyötä monissa asioissa, kielikysymys mukaan lukien. Saamelaiskäräjien yhteistyöelin eli neuvosto on käynnistämässä alustavaa selvitystä *Interreg*-hankkeena perustettavasta kielivirastosta, joka vastaisi saamen kieltä koskevista asioista ja tutkimuksesta. Tavoitteena on tehdä alustava tutkimus ja hakemus *Interreg*-jatkorahoituksesta uudenlaisen ja koeluontoisen pohjoissaamen kieliviraston perustamiseksi.

341. Asiantuntijakomitealle on myös kerrottu Suomen, Ruotsin ja Norjan välisen pohjoismaisen saamelaisia koskevan yleissopimuksen luonnoksesta, jossa olisi määräyksiä rajat ylittävästä yhteistyöstä sekä saamen kielen ja kulttuurin opetuksesta ja tutkimuksesta. Sen tarkoituksena on saamelaisten juridisen aseman vakiinnuttaminen ja kansalliset rajat ylittävän saamelaisyhteisön ja -kansan toiminnan vahvistaminen. Luonnos on ilmeisesti yhä harkittavana.

342. Asiantuntijakomitea katsoo, että sitoumus on täytetty ja odottaa saavansa lisätietoa tästä yleissopimuksesta seuraavalla valvontakierroksella.

Luku 4 – Huomiot ja suositusehdotukset

4.1 Asiantuntijakomitean huomiot neljännellä valvontakierroksella

A. Asiantuntijakomitea arvostaa Suomen viranomaisten erinomaista yhteistyötä maavierailun valmistelussa ja järjestämisessä. Näin asiantuntijakomitea sai täsmällistä ja asiaankuuluvaa tietoa Suomen alueellisten tai vähemmistökielten edistämiseen ja suojeluun liittyvästä poliittisesta ja juridisesta kehityksestä. Asiantuntijakomitea kuitenkin pahoittelee sitä, että neljäs määräaikainen selonteko annettiin 18 kuukautta määräjän jälkeen, mikä on haitallista peruskirjajärjestelmän hyvän toiminnan kannalta.

B. Asiantuntijakomitea kiittää Suomen viranomaisia alueellisten tai vähemmistökielten edistämisen ja suojelun korkeasta tasosta ja viranomaisten jatkuvista pyrkimyksistä parantaa peruskirjan toimeenpanoa Suomessa. Se kehuu erityisesti Suomen hallitusta toisen kielilakia koskeneen kertomuksen esittämisestä eduskunnalle vuonna 2009. Kertomus on jossain määrin lisännyt tietoisuutta kielten puhujien tarpeista ja siinä on ehdotettu toimia, joilla alueellisten tai vähemmistökielten edistäminen ja suojelu voidaan paremmin taata. Kielilait määrittelevät alueellisten tai vähemmistökielten suojelulle ja edistämislle korkeat standardit, mutta niiden käytännön toimeenpano näyttää useissa tapauksissa olevan puutteellista. Asianomaisia tahoja on tarpeen informoida lainsäädäntöön pohjautuvista velvoitteista ja lisätä tarvittaessa rahoitusta.

C. Tällä valvontakierroksella asiantuntijakomitea totesi, että osa edellisellä kierroksella havaituista ongelmista on yhä olemassa. Meneillään oleva hallinnon uudistus on herättänyt huolta ruotsinkielisten keskuudessa siitä, ettei heidän kielellisiä oikeuksiaan riittävästi turvata. Alueellisiin tai vähemmistökielisiin päivähoito- ja vanhustenhuoltopalveluihin liittyviä julkisten hankintamenettelyiden ongelmia on pystytty ratkomaan muttei kuitenkaan kokonaan poistamaan kaikissa asianomaisissa kunnissa. On tarpeen saada kunnat tietoisemmiksi niiden velvollisuudesta järjestää palveluja alueellisilla tai vähemmistökielillä. Kaikkien alueellisten ja vähemmistökielten näkyvyyttä joukkoviestimissä on tarpeen parantaa.

D. Suomenkielisen enemmistön tietoisuutta Suomen kulttuuriperintöön oleellisesti kuuluvista alueellisista tai vähemmistökielistä on yhä tarpeen nostaa, etenkin syrjintää ja leimaamista kohtaavien venäjän ja romanikielen puhujien osalta.

E. Ruotsin kielen asema Suomen toisena virallisena kielenä on haavoittuvampi. Suomenkielisten piirissä on kasvavaa haluttomuutta käyttää ja opetella ruotsia. Ylioppilastutkintoasetus, jonka mukaan toinen kotimainen kieli ei enää ole pakollinen aine, näyttää aiheuttaneen joitain kielteisiä vaikutuksia oppilaiden halukkuuteen opiskella ruotsia sekä hallinnollisen henkilöstön kykyyn palvella ruotsiksi. Tästä huolimatta peruskirjan velvoitteet on tällä hetkellä yleisesti ottaen täytetty. Edellisillä valvontakierroksilla havaitut puutteet, jotka liittyvät vaikeuksiin käyttää ruotsia oikeuskäsittelyissä tai terveydenhuollossa, ovat kuitenkin yhä olemassa. Yhä vieläkin hätäkeskuksissa ei ole riittävästi ruotsia puhuvaa henkilökuntaa.

F. Saamenkielistä koulutusta haittaa kaikilla tasoilla sitä koskevan järjestelmällisen politiikan, kielisuunnittelun ja pitkäaikaisten rahoitustoimenpiteiden puute. Saamen kielellä tapahtuvan/saamenkielisen opetuksen valvontaan ei ole myöskään mitään vakiintuneita mekanismeja. Tämä vaikuttaa opettajakoulutukseen, oppimateriaalien tuotantoon ja yhteisen alueellisen opetussuunnitelman laadintaan. Saamen opetus saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella on yhä ongelmallista alueen ulkopuolella saamelaislasten ja nuorten suurta lukumäärää ajatellen. Saamelaiset ovat enemmän esillä televisiossa valtakunnanverkossa lähetettävän saamenkielisen lastenohjelman myötä. Suomessa ei kuitenkaan ole vielä saamenkielisiä sanomalehtiä, vaikka tarkoitusta varten on olemassa varoja. Saamenkielellä tarjottavassa terveydenhuollossa on yhä vakavia ongelmia, etenkin erikoissairaanhoidossa tai vanhustenhuollossa. Hätäkeskuksissa ei vielä ole saamentaitoista henkilökuntaa.

G. Inarin- ja koltansaamen tilanne on edelleen huono, ja ne tarvitsevat pikaisesti tukea etenkin koulutuksen alalla, jolla kielipesiä pidetään parhaana keinona näiden kielten elossa pitämiseksi.

H. Romanikielellä on edelleen koulutuksen alalla vakavia vaikeuksia, jotka ovat seurausta kroonisesta opettajapulasta ja soveltuvien oppimateriaalien puutteesta sekä siitä, että romanikieltä ei opeteta yliopistotasolla. Lisäksi tietyt kunnat laiminlyövät velvollisuutensa järjestää romanikielistä/romanikielen opetusta. Nämä puutteet ja vanhempien tietämättömyys oikeudestaan vaatia alueellistella tai vähemmistökielillä tarjottavaa opetusta lapsilleen vaikeuttavat suuresti romanikielen suojeluun ja edistämiseen.

I. Venäjän kielen osalta vakavin vaikeus on se, että sitä ei pidetä alueellisena tai vähemmistökielenä. Kunnilla ja kouluilla pitäisi olla selvemmat ohjeet venäjänkielisestä opetuksesta, jotta ne tulisivat tietoisiksi

velvollisuudestaan järjestää venäjän kielen ja venäjänkielistä opetusta ja jotta niitä rohkaistaisiin olemaan oma-aloitteisempia tämän opetuksen järjestämisessä.

J. Asiantuntijakomitea pitää tervetulleena karjalan kielen virallista tunnustamista sekä artiklan 7 kohdissa 1–4 luetteloitujen periaatteiden laajentamista koskemaan karjalaa Suomen ei-alueellisena kielenä. Viranomaiset tukevat kielen kehitystä taloudellisesti ja muilla keinoin. Kielen aseman vahvistaminen etenkin koulutuksen alalla edellyttää lisätoimia.

4.2 Neljännen valvontakierroksen tulosten pohjalta annettavat suositusehdotukset

Asiantuntijakomitea tunnustaa Suomen viranomaiset toimenpiteet maassa puhuttujen alueellisten ja vähemmistökielten suojelemiseksi. Arvioinnissaan komitea on päättänyt keskittyä peruskirjan toimeenpanon keskeisimpiin puutteisiin. Asiantuntijakomitean ministeriökomitealle toimittamia suosituksia ei kuitenkaan pidä tulkita raportissa olevien muiden yksityiskappaleisempien huomioiden väheksymiseksi. Ne ovat itsessään päteviä. Asiantuntijakomitean ehdottamat suositukset on laadittu tämän mukaisesti.

Alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan asiantuntijakomitea ehdottaa peruskirjan artiklan 16.4 mukaisesti ja tähän raporttiin sisältyviin tietoihin pohjautuen, että ministeriökomitea suosittelisi Suomelle seuraavaa.

Ministerikomitea

Alueellisia tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan 16 artiklan mukaisesti

ottaen huomioon Suomen tasavallan 9. marraskuuta 1994 tallettaman ratifioimiskirjan,

ottaen huomioon alueellisia kieliä tai vähemmistökieliä koskevan eurooppalaisen peruskirjan asiantuntijakomitean arvon peruskirjan soveltamisesta Suomessa,

pitäen mielessä, että tämä arvio perustuu Suomen neljännessä määräaikaisessa selonteossaan antamiin tietoihin, Suomen viranomaisten antamiin täydentäviin tietoihin, Suomessa laillisesti perustettujen yhteisöjen ja yhdistysten toimittamiin tietoihin sekä asiantuntijakomitean maavierailunsa aikana saamiin tietoihin,

ottaen huomioon Suomen viranomaisten toimittamat kommentit asiantuntijakomitean selvityksen sisällöstä,

suosittelee, että Suomen viranomaiset ottavat huomioon kaikki asiantuntijakomitean huomiot ja suositukset ja ensisijaisesti:

1. vahvistavat edelleen saamenkielistä koulutusta erityisesti kehittämällä järjestelmällisen politiikan ja pitkän aikavälin rahoitussuunnitelman;
2. ryhtyvät pikaisesti toimiin suojellakseen ja edistääkseen inarin- ja koltansaamea, jotka ovat edelleen erityisen uhanalaisia kieliä, varsinkin järjestämällä pysyviä kielipesiä;
3. toteuttavat lisätoimia varmistaakseen ruotsin- ja saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen saatavuuden;
4. kehittävät ja toteuttavat innovatiivisia strategioita romaniopettajien kouluttamiseksi, laajentavat romanikielisen oppimateriaalin tuotanto ja lisäävät romanikielen opetusta;
5. ryhtyvät toimiin lisätäkseen tietoisuutta Suomen alueellisista tai vähemmistökielistä ja suvaitsevaisuutta niitä kohtaan sekä kaikeskokoisen koulutuksen yleisessä opetussuunnitelmassa että joukkoviestimissä.

Liite I: Hyväksymisasiakirja

Suomi:

Peruskirjan hyväksymiskirjan tallettamisen yhteydessä Suomi on 9. marraskuuta 1995 antanut seuraavat selitykset: – alkup. englanti

Suomi sitoutuu peruskirjan 2 artiklan 2 kappaleen ja 3 artiklan 1 kappaleen mukaisesti soveltamaan seuraavia peruskirjan kohtia saamen kieleen, joka on Suomen alueella alueellinen vähemmistökieli:

8 artikla

1.a(i), 1.b(i), 1.c(i), 1.d(ii), 1.e(ii), 1.f(ii), 1.g, 1.h, 1.i
2

9 artikla

1.a(ii), 1.a(iii), 1.a(iv), 1.b(ii), 1.b(iii), 1.c(ii), 1.c(iii), 1.d,
2.a
3

10 artikla

1.a(iii), 1.b, 1.c
2.a, 2.b, 2.c, 2.d, 2.e, 2.f, 2.g
3.b
4.a, 4.b
5

11 artikla

1.a(iii), 1.b(i), 1.c(ii), 1.d, 1.e(i), 1.f(ii)
2
3

12 artikla

1.a, 1.b, 1.c, 1.d, 1.e, 1.f, 1.g, 1.h
2
3

13 artikla

1.a, 1.c, 1.d
2.b, 2.c

14 artikla

a
b

Kausi: 01.03.98

Edellinen lausuma koskee artikloja 10, 11, 13, 14, 2, 3, 8, 9

9. marraskuuta 1994 talletetun ratifioimiskirjan sisältävät sitoumukset - alkup. englanti

Suomi sitoutuu peruskirjan 2 artiklan 2 kappaleen ja 3 artiklan 1 kappaleen mukaisesti soveltamaan seuraavia peruskirjan kohtia ruotsin kieleen, joka on Suomen alueella vähemmän puhuttu virallinen kieli:

8 artikla

1.a(i), 1.b(i), 1.c(i), 1.d(i), 1.e(i), 1.f(i), 1.g, 1.h, 1.i
2

9 artikla

1.a(i), 1.a(ii), 1.a(iii), 1.a(iv), 1.b(i), 1.b(ii), 1.b(iii), 1.c(i), 1.c(ii), 1.c(iii), 1.d
2.a
3

10 artikla

1.a(i), 1.b, 1.c
2.a, 2.b, 2.c, 2.d, 2.e, 2.f, 2.g
3.a
4.a, 4.b
5

11 artikla

1.a(iii), 1.b(i), 1.c(ii), 1.d, 1.e(i), 1.f(ii)
2
3

12 artikla

1.a, 1.b, 1.c, 1.d, 1.e, 1.f, 1.g, 1.h
2
3

13 artikla

1.a, 1.c, 1.d
2.a, 2.b, 2.c, 2.d, 2.e

14 artikla

a
b

Kausi: 1.3.98 -

Edellä oleva lausuma koskee artikloja: 10, 11, 12, 13, 14, 2, 3, 8, 9

9. marraskuuta 1994 talletetun ratifioimiskirjan sisältävät sitoumukset - alkup. englanti

Suomi ilmoittaa artiklan 7 kohtaan 5 viitaten, että se sitoutuu noudattamaan, *mutatis mutandis*, kyseisen artiklan 1–4 kohdissa lueteltuja periaatteita romanikieleen, karjalan kieleen ja muihin Suomen ei-alueellisiin kieliin.

Kausi: 1.3.98 -

Edellä oleva lausuma koskee artikloja: 7

Suomen ulkoministeriön 27. marraskuuta 2009 päivätyn ja pääsihteerin 30. marraskuuta 2009 rekisteröimän asiakirjan sisältämä ilmoitus – alkup. englanti

”Suomi ilmoittaa artiklan 7 kohtaan 5 viitaten, että se sitoutuu noudattamaan, *mutatis mutandis*, kyseisen artiklan 1-4 kohdissa lueteltuja periaatteita romanikieleen, karjalan kieleen ja muihin Suomen ei-alueellisiin kieliin”.

Kausi: 30.11.2009 -

Edellä oleva lausuma koskee artikloja: 7